

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra asijských studií

MAGISTERSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Analýza konfliktů nečínských států s dynastií Song

The Analysis of Conflicts Between Non-Chinese States and the Song Dynasty

OLOMOUC 2019 Petr Hodonský

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Ondřej Kučera, Ph.D.

Kopie zadání diplomové práce do STAGu

Místopřísežně prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Analýza konfliktů nečínských států s dynastií Song vypracoval samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Olomouci dne 20. 8. 2019

Podpis.....

Anotace

Oblastí zájmu této magisterské diplomové práce jsou konflikty, ke kterým docházelo v období mezi 9. a 13. stoletím v oblasti dnešní Číny, a to mezi dynastií Song a nečínskými státy. Jednalo se o kitanskou říši Liao, tangutský stát Xi Xia, džürčenskou říši Jin a o mongolské nájezdníky, kterým se jako jediným podařilo songskou Čínu dobýt.

Práce je věnována vzestupu a pádu jednotlivých zainteresovaných států, stejně jako jejich vzájemným interakcím a způsobu rozřešení jednotlivých konfliktů. Hlavním cílem práce je prostřednictvím analýzy těchto historických událostí, rozdílů a shod mezi jednotlivými říšemi dojít k nalezení klíčových faktorů, které ovlivnily závěrečný úspěch Mongolů, a zároveň faktorů, které zapříčinily neúspěch jejich předchůdců. Dalším cílem práce bylo zjistit, zda lze aplikovat jednu z předních teorií mezinárodních vztahů, teorii (neo)realismu, na chování jednotlivých aktérů.

Ve výsledku byla potvrzena moje hypotéza, že úspěch mongolských vojsk spočíval v tom, že Mongolové nenásledovali diplomatický model, který nastavili jejich předchůdci, a nespokojili se s pouhým uzavřením výhodné mírové smlouvy. Mongolský úspěch byl ale ovlivněn i jejich vojenskou taktikou, schopností přizpůsobit se daným podmínkám a využít sinizaci ve svůj prospěch. Zároveň jsem potvrdil, že na model chování některých zainteresovaných států lze aplikovat teorii (neo)realismu, čímž byla potvrzena i druhá hypotéza stanovená v úvodu této práce.

Literatura, která byla použita pro výzkum daného tématu, je tvořena převážně zahraničními odbornými publikacemi zaměřujícími se na problematiku období dynastie Song a nečínských dobytelských národů dané doby.

Klíčová slova: 5 Dynastií a 10 říší, Zhao Kuangyin, Dynastie Song, říše Liao, Abaoji, Chanyuanská mírová dohoda, říše Xi Xia, Li Yuanhao, říše Jin, Aguda, Čingischán, Kublajchán, Mongolsko, Mezinárodní vztahy, Realismus, Waltz, Walt

Rád bych tímto poděkoval panu Mgr. Ondřeji Kučerovi, Ph.D. za cenné rady, věcné připomínky a trpělivost při konzultacích během vypracování mé magisterské diplomové práce.

Obsah

Anotace	- 4 -
Ediční poznámka	- 8 -
Úvod	- 9 -
Struktura práce a metodologie	- 10 -
1. Kitanská říše Liao	- 13 -
1.1 Kitanské kořeny	- 13 -
1.2 Abaoji	- 13 -
2. Období Pěti dynastií a deseti říší	- 15 -
2.1 Pět dynastií a první interakce s Kitany	- 16 -
2.2 Vznik Pozdní Jin a další interakce s Kitany	- 17 -
2.3 Snaha říše Liao o expanzi do severní Číny	- 18 -
2.4 16 prefektur	- 19 -
2.5 Návrat na sever a vznik Severní Han	- 20 -
2.6 Pozdní Zhou	- 21 -
2.7 Analýza vztahů Kitanů a Číňanů v období Pěti dynastií a deseti říší	- 22 -
3. Dynastie Song	- 24 -
3.1 Vznik dynastie Severní Song	- 26 -
3.2 Vzájemné vztahy a konflikty mezi dynastiemi Song a Liao	- 27 -
3.3 Analýza interakcí mezi dynastiemi Liao a Song	- 34 -
4. Xi Xia	- 36 -
4.1 Vznik říše Xi Xia	- 36 -
4.2 Songské snahy o kontrolu nad Xia	- 38 -
4.3 Li Yuanhao a založení dynastie Xi Xia	- 39 -
4.4 Songsko-tangutské války v letech 1081-1085	- 41 -
4.5 Analýza interakcí mezi říšemi Xi Xia a Severní Song	- 41 -
5. Džürčenská dynastie Jin	- 43 -

5.1	Aguda a vznik džürčenské dynastie Jin	- 43 -
5.2	Destrukce kitanské říše Liao.....	- 45 -
5.3	Spojení s dynastií Severní Song	- 46 -
5.4	Pád dynastie Severní Song	- 48 -
6.	Dynastie Jižní Song	- 50 -
6.1	Vznik dynastie Jižní Song.....	- 50 -
6.2	Interakce Jižní Song a Jin.....	- 51 -
6.3	Shaoxingská mírová dohoda	- 53 -
6.4	Jin a Jižní Song po uzavření mírové smlouvy.....	- 54 -
6.5	Analýza vztahů dynastie Jižní Song a Jin	- 58 -
7.	Mongolská dynastie Yuan	- 60 -
7.1	Čingischán a sjednocení mongolských kmenů.....	- 60 -
7.2	První vojenské výpady sjednocené mongolské říše	- 64 -
7.3	Následovnictví Čingischánových potomků.....	- 69 -
7.4	Analýza mezinárodních vztahů od vzestupu Mongolů do roku 1234	- 72 -
7.5	Mongolské interakce s dynastií Jižní Song	- 73 -
7.6	Dynastie Yuan a pád dynastie Jižní Song.....	- 78 -
8.	Teorie (neo)realismu.....	- 83 -
9.	Závěrečná analýza	- 85 -
	Závěr.....	- 94 -
	Resumé.....	- 96 -
	Seznam zdrojů a použité literatury	- 97 -
	Literatura.....	- 97 -
	Zdroje	- 100 -
	Přílohy	- 101 -

Ediční poznámka

V této práci jsou čínská slova, jména a místní názvy psaná čínskou transkripcí pinyin, pakliže se nejedná o jména místní či místní názvy, které mají v českém jazyce zavedený jiný, častěji používaný ekvivalent (například Beijing – Peking).

Zároveň se v mé práci lze setkat s velkým množstvím exonym, které používám pro větší přehlednost uvedených informací (například Kitani, Tanguti, Džürčeni, Kublaj, Čingischán atd.).

Úvod

Tato diplomová práce je zaměřena na problematiku čínské dynastie Song (宋代, 960-1279) a nečínské státy, které ji po celou dobu její existence téměř nepřetržitě ohrožovaly. V průběhu 9. až 13. století se říše Song postupně potýkala s nájedzy z kitanské říše Liao (辽朝, 907-1125), tangutské říše Xi Xia (西夏/大夏, 1038-1227), džürčenské říše Jin (金朝, 1115-1234), až dokud nebyla dobyta mongolskými potomky Čingischána.

Vláda dynastie Song je obecně považována za období velkých vynálezů, velkého rozmachu čínského námořnictva a s tím souvisejícím rozvojem námořního obchodu. Velký rozvoj zaznamenala také literatura či umění. Zároveň je vláda dynastie Song poznamenána velkým úpadkem čínské vojenské moci. Tohoto úpadku využily nomádské kmeny, které se nejen oprostily z čínského područí, ale zároveň dokázaly kulturně a vojensky expandovat takovým způsobem, že prakticky nepřetržitě ohrožovaly severní hranice říše Song. Často se jim dařilo Čínu dostat do tak svízelné situace, že byl songský dvůr nucen sáhnout k variantě uzavření mírových dohod, které jej zavazovaly k placení pravidelného tributu a dalším povinnostem, které se neslučovaly se zájmem říše středu.

Prakticky celý historický vývoj songské dynastie je založen na události, ke které došlo v roce 936, tedy více než dvě dekády před vznikem samotné dynastie Song. Tehdy jeden z vojenských guvernérů, Shi Jingtang (石敬瑭, 892-942), za vojenskou pomoc dobrovolně odevzdal Kitanům část čínského území, konkrétně 16 prefektur (燕云十六州, Yānyún Shíliù Zhōu) v okolí dnešního Pekingu. Tento čin, považovaný dodnes čínským obyvatelstvem jako hanebný a zbabělý, byl motivátorem mnoha nešťastných čínských rozhodnutí v následujících stoletích. Jejich neschopnost smířit se se ztrátou tohoto území je podstatnou součástí této práce.

V české literatuře je kupodivu tato významná čínská epocha popsána jen velmi zběžně. Soustřeďuje se na kulturní a vnitropolitické záležitosti čínského dvora tehdejší doby, nicméně neposkytuje ucelené a přehledné informace o nečínských státech, jejich interakcích se Songy a způsobu, jakým se všechny tyto státy navzájem ovlivňovaly. Jedním z hlavních cílů mého výzkumu je poskytnout čtenářům této práce ucelený výklad událostí, které vedly k založení dynastie Song, o její existenci a následném pádu. Práce je koncipována tak, aby se i laická veřejnost byla schopna orientovat ve složitých procesech, které zapříčinily daný vývoj událostí. Text je systematicky rozdělen na devět kapitol, které jsou věnovány jednotlivým státům a jejich vzájemným interakcím.

Struktura práce a metodologie

První kapitola je věnována kitanské říši Liao se zaměřením na původ Kitanů, události před sjednocením kmenů a založením kitanské říše. Dále obsahuje informace o původu a životě jejich sjednotitele, jeho cestě k moci a prvních interakcích s Číňany. Ačkoli se jedná o období, kdy ještě na čínském území působila dynastie Tang (唐朝, 618-907), jsou to pro tuto práci velmi důležité informace, jelikož od základu, který položil Abaoji založením říše Liao, se odvíjely události v následujících stoletích.

Druhá kapitola je zaměřena na období Pěti dynastií a deseti říší (五代十国, Wǔdài shíguó, 907-979). Tato část práce je zaměřena na interakce Kitanů s jednotlivými vojenskými guvernéry (节度使, Jiédùshǐ), kteří v té době zakládali vlastní dynastie, a v několika případech se museli spolehnout právě na pomoc Kitanů. Proto je obsahem druhé kapitoly také vysvětlení způsobu, jakým se jim podařilo dosáhnout v úvodu zmiňovaných 16 prefektur, které byly klíčové pro směr, který události nabraly po vzniku dynastie Song. V závěru této kapitoly je uvedena souhrnná analýza vztahů mezi Kitany a Číňany z období Pěti dynastií a deseti říší.

Dynastii Song, konkrétně tedy Severní Song (北宋, 960-1127), je věnována třetí kapitola této práce. Obsahuje informace o jejím vzniku, sjednocení čínského lidu pod vládou Zhao Kuangyina (赵匡胤, 960-976), stejně jako základní informace o prvním císaři této dynastie, důležité pro závěrečnou komparaci. Důležitou součástí třetí kapitoly je popis vzájemných interakcí mezi kitanskou říší Liao a čínskou dynastií Severní Song, které vyústily v uzavření mírové dohody v Chanyuanu (澶渊之盟, Chányuān Zhī Méng) z roku 1005. Závěr této kapitoly tvoří opět souhrnná analýza, tentokrát zaměřená na čínsko-kitanské vztahy v období, které následovalo po založení dynastie Severní Song.

Čtvrtá kapitola je věnována tangutskému státu Xi Xia, který se zformoval v oblasti dnešní provincie Gansu, a diplomatickému trojúhelníku, který byl tvořen vzájemnými interakcemi mezi Song, Liao a Xi Xia. Jsou zde vysvětleny okolnosti podpisu mírové dohody mezi dynastií Severní Song a Xi Xia, stejně jako závěrečná analýza jejich vztahů.

V páté kapitole je obsažen vzestup Džürčenů k moci pod vedením Agudy, náčelníka klanu Wanyan. V této části práce naleznete rozbor Agudovy osobnosti a zejména událostí, které vedly k zániku kitanské říše Liao stejně jako okolnosti spojenectví a následné války mezi Severní Song a nově vzniklou džürčenskou říší Jin. Tato část opět poukazuje na smutnou pravdu o čínské neschopnosti smířit se se ztrátou území z období, kdy ještě

samotná dynastie Song vůbec neexistovala, a která je ve 20. letech 12. století přivedla až na pokraj úplného zničení.

Šestá kapitola je věnována okolnostem vzniku dynastie Jižní Song (南宋, 1127-1279) a následným interakcím mezi říší Jin, Song a Xi Xia. Zvláštní pozornost je věnována válečným střetům, ke kterým došlo během prvních let existence dynastie Jižní Song mezi Číňany a Džürčeny. Součástí této kapitoly jsou okolnosti, které vedly k podepsání další ze série mírových dohod mezi dynastií Song a nečínskými státy.

Sedmá kapitola obsahuje informace o vzestupu mongolů, osobě Čingischána a o tom, jak se jeho následovníkům povedlo dosáhnout úplnému zničení songské dynastie. Okrajově se tato kapitola věnuje dobovatelským tažením Mongolů na západ a četným vnitropolitickým sporům, které značně ovlivnily jednotu celé mongolské říše. Velká pozornost je věnována chánu Kublajovi, kterému se konečně podařilo zlomit odpor songského dvora a faktorům, které jeho vítězné tažení ovlivnily.

Osmá kapitola se sestává z uceleného přehledu základních informací o jedné z nejznámějších teorií mezinárodních vztahů, teorii (neo)realismu. V této části práce je uveden nejen vznik a vývoj dané teorie, ale zejména její hlavní představitelé a jejich klíčové myšlenky. Díky těmto informacím si lze odpovědět na druhou otázku, která je předmětem zkoumání této práce, a která je uvedena níže v tomto textu.

Poslední kapitolu tvoří závěrečná komparace zakladatelů jednotlivých říší, jelikož jejich původ a primární plány se jeví být zásadním faktorem určujícím směr, jakým se dané říše v dalších letech ubíraly. Zároveň je tvořena závěrečnou komplexní analýzou faktorů, které znemožnily Liao, Xi Xia a Jin dobýt říši Song, a faktorů, které hrály hlavní roli z pohledů Mongolů a jejich úspěšného tažení. Hlavním úkolem této části mé práce je získat konstruktivní odpověď na výzkumnou otázku, kterou jsem si položil. Ta zní:

„Jaké jsou hlavní faktory, které ovlivnily neúspěch států Liao, Xi Xia a Jin v jejich snaze porazit a dobýt čínskou dynastii Song? Jaké jsou naproti tomu faktory, které umožnily tohoto cíle dosáhnout právě Mongolům?“

K tomu se váže moje hypotéza: Hlavním důvodem, proč se Mongolům podařilo čínské území dobýt je, že se nenechali ovlivnit zahraničně-politickým modelem zkoumaného období a nespokojili se s pouhým uzavřením výhodných mírových dohod, jako tomu bylo v případě jejich předchůdců. Dále se domnívám, že předchozí pokusy byly zmařeny nedostatečnou vojenskou silou výše uvedených států, stejně jako vnitropolitickými

problémy, spory o nástupnictví, procesem sinizace a neschopností jednotlivých států udržet svou moc v hraničních oblastech.

Dalším cílem této práce bylo vymezit faktory, které spojovaly či naopak odlišovaly jednotlivé zakládající panovníky, protože se domnívám, že základní myšlenky, které převládaly právě v období založení těchto států, měly značný vliv na to, jakým směrem se jejich dynastie v budoucnu ubíraly.

V rámci závěrečné analýzy této práce si budu na základě informací uvedených v jednotlivých kapitolách odpovídat na další výzkumnou otázku, která zní:

„Lze na chování jednotlivých zainteresovaných států aplikovat jednu z moderních teorií mezinárodních vztahů, konkrétně teorii (neo)realismu?“

K této otázce se váže také moje hypotéza: Vzhledem k množství mírových smluv, které byly mezi jednotlivými zainteresovanými státy uzavřeny a jejich snaze o udržení mírového stavu lze předpokládat, že na chování těchto států lze aplikovat teorii (neo)realismu.

Tato práce se opírá o tři základní metody výzkumu. Jedná se o metodu deskriptivní, komparativní a analytickou. Na základě informací uvedených v jednotlivých kapitolách vytvářím v závěru práce konstruktivní analýzu, jež má za účel potvrdit či vyvrátit stanovené hypotézy.

.

1. Kitanská říše Liao

Obsahem této kapitoly je úvod do problematiky prvního z významných nečínských států, který je důležitou součástí této práce. Kitanská říše Liao sice nikdy nedokázala Čínu dobýt, nicméně interakce Kitanů s Čínany již v období, které předcházelo dynastii Song, měly zásadní vliv na vývoj událostí v dalších stoletích existence songské dynastie. Součástí této kapitoly bude popis vzniku dynastie Liao, muže, který Kitany sjednotil, a prvních důležitých kontaktů mezi těmito národy.

1.1 Kitanské kořeny

„Jméno Kitan (či Kitaj) bylo zdrojem pro Cathay, jak se severní Čína v době Marka Pola nazývala ve středověké Evropě, a pro Kitaj, ruské jméno pro Čínu“ (Liščák 2008: 183). Kitani byli nomádský kmen, jejichž vznik se datuje ve 4. století našeho letopočtu, primárně žijící na východních svazích pohoří Xing'an, tedy v oblasti dnešního Vnitřního Mongolska (Skaff 2012: 38).

Národ Kitanů byl tvořen osmi hlavními kmeny (Hung 2013: 144). Jejich způsob života se sestával z chovu skotu, koní a z konfliktů s okolními kmeny. Patřili mezi ně Ujguři, Turkiti, Tataři a další nomádské kmeny, které v budoucnu v očích Kitanů představovaly potenciál pro rozšíření jejich impéria (Kim 2013: 62). Až do konce 9. století byli Kitani většinou v područí okolních kmenů, v dobách vlády dynastie Tang byli Kitani naopak vazaly právě této dynastie (Amitai, Biran 2015: 155). S úpadkem dynastie Tang se však k moci dostal kitanský kmen Yelü (též Yrul či Yila) a začaly se ozývat hlasy nespokojené s tímto stavem událostí. Vzhledem k tomu, že se s okolními kmeny a s čínskými dynastiemi setkávali už po staletí a chápali mechanismy, které v této oblasti fungovaly, mohli Kitani pomýšlet na změnu na poli mocenských vah (Mote 1999: 36).

1.2 Abaoji

V roce 872 se narodil Abaoji, syn náčelníka kmene Yelü a v roce 901 byl sám zvolen vůdcem (Dupuy, Dupuy 1986: 276). Příslušníci tohoto kmene v té době ještě nedisponovali příjmením, jako to bylo charakteristické pro čínské dynastie, proto jen Abaoji. Jediný z kmenů, který do té doby příjmení používal, byl kitanský kmen Yaolian, který od 50. let 8. století až do roku 907 působil jako vůdčí kmen (Hung 2013: 72). Až ve 30. letech začal Abaojiho klan používat příjmení Yelü (耶律) a Xiao (蕭). Z těchto linií pocházel královský rod dynastie Liao po celou dobu až do jejího zániku (Mote 1999:

38). Abaojiho postava je opředena mnoha mýty, a dokonce i čínští historici o něm mluví s obdivem (Amitai, Biran 2015: 156).

Jedno mu rozhodně upřít nelze, a to fakt, že jeho největší kvalita spočívala ve schopnosti analyzovat způsob, jakým fungoval jeho národ a národy, se kterými válčil, v tomto případě Číňanů. Dokázal vymyslet, jak by vedle sebe tyto národy mohly fungovat v rámci jednoho impéria. Model, jakým Kitani dobývali a následně vládli, poskytl určitý vzorec jejich nástupcům z řad Džürčenů a Mongolů, kteří se jím prokazatelně inspirovali. Způsob, jakým si dokázal zachovat při interakcích se Songy svou vlastní identitu, se stal návodem pro úspěch dalších nečínských států (Mote 1999:32).

Abaoji vnímal úpadek tangské dynastie jako možnost, kterou by mohl využít. Jeho postup byl velmi agresivní. Již od doby, kdy byl zvolen kmenovým vůdcem, podnikal četné výpady na čínské území na jihu a proti Džürčenům na severovýchodě. Vědom si možných benefitů navázal spolupráci s Li Keyongem (李克用, 856-908), částečně sinizovaným příslušníkem turkického kmene Shatuo, který sídlil v oblasti provincie Shanxi a od tangského dvora si vysloužil titul prince z Jin (晉州)¹. V roce 905 Abaoji složil s Li Keyongem nejen pokrevní přísahu o bratrství, ale přislíbil mu pomoc v boji proti Zhu Wenovi (朱溫, 852-912) (Roberts 2011: 81).

V roce 907 získal podporu dalších sedmi kitanských kmenových vůdců a byl zvolen Velkým Chánem. Již v roce 907, ve stejném roce, kdy Zhu Wen, kterému se budeme více věnovat v následující kapitole, v Číně uzurpoval trůn a vyhlásil dynastii Pozdní Liang, se dle mnoha historiků datuje i začátek kitanské dynastie Liao (Amitai, Biran 2015: 154). Kitanům se postupně podařilo obsadit oblast od hranic Mongolska do jižního Mandžuska, a nakonec se jim podařilo obsadit i 16 prefektur podél Velké čínské zdi (Liščák 2002: 80). Jeho cesta k moci, neúnavná práce, chytrost, s jakou do svých řad získával nové následovníky i z okolních kmenů a drzost, s jakou se postavil před ostatní náčelníky kmenů s žádostí o udělení titulu velkého chána, to vše je nápadně podobné cestě Čingischána, která se odehrála o zhruba 300 let později, a ke které se dostaneme v dalších kapitolách. Tyto shody, ale také rozdíly, budou předmětem závěrečné analýzy (viz kapitola 9) zakladatelů jednotlivých vládnoucích dynastií.

Zde se dostáváme k vládnímu modelu, na jehož základě pak kitanská říše Liao fungovala v systému dvojí vlády. Jedna sídlila na severu a měla na starosti udržení kitanských tradic,

¹ Zde Jin značí oblast v provincii Shanxi

hodnot a způsobu života. Druhá se usadila na jihu a řídila se po vzoru vlády dynastie Tang, na jejímž rozpadu se sami Kitani podíleli. Díky tomu Kitani dlouho odolávali tomu, aby se podvolili procesu postupné sinizace. Na vrcholku obou těchto pyramid seděl Abaoji, jakožto Velký chán Kitanů na straně jedné, a jako kitanský císař na straně druhé (Mote 1999: 41).

Abaoji viděl potenciál v adaptaci čínského administrativního systému pro potřeby Kitanské říše, nicméně z hlediska prosazování svých vizí to rozhodně neměl jednoduché. Spousta z jeho rodinných příslušníků se tímto systémem cítila být velmi ohrožena, protože by pro ně znamenal ztrátu šance na získání titulu velkého chána. Proto se Abaoji v první dekádě od svého zvolení musel potýkat s početnými rebeliemi, zejména ze strany svých vlastních rodinných příslušníků. Zde se nabízí vyzdvihnout značný rozdíl oproti neochvějné pozici Čingischána po jeho nástupu na trůn (viz kapitola 7.1) (Roberts 2011: 86). Abaoji však nezvolil vyloženě agresivní cestu, kdy by si slepě prosazoval své zájmy, ale cestu diplomatickou, která byla v souladu s jeho kmenovými zásadami. Mohl snadno zmasakrovat své odpůrce, ale raději jim odpustil a dal šanci pochopit výhody, které implementace jeho vize přinášela, a to byla jeho cesta k úspěchu (Mote 1999: 43).

Abaoji zemřel v roce 926, ve svých padesáti čtyřech letech. Za svůj život dosáhl mnoha velkých úspěchů. Sjednotil kitanské kmeny, dal základ pro vznik celé říše, dotáhl do konce spoustu dobovatelských výbojů a značně tak rozšířil kitanské území (Liščík 2008: 187). Bohužel pro Kitany se nikdo z jeho následovníků neukázal v tak výborném světle jako Abaoji (Franke, Twitchett 1994: 166). To vedlo ke spoustě sporů o následovnictví, které budou vysvětleny v dalších kapitolách. V tuto chvíli nelze opomenout další významné události, které se odehrály na území Číny po rozpadu dynastie Tang, a které jsou úzce propojeny s dějinami Kitanů. Pro přehlednost se následující kapitola bude věnovat právě událostem, které se simultánně odehrávaly na čínském území.

2. Období Pěti dynastií a deseti říší

Tato kapitola obsahuje ucelené základní informace o období politické rozdrobenosti, které následovalo po pádu dynastie Tang, a nakonec vedlo ke vzniku významné čínské dynastie Song. Hlavním důvodem, proč se o období Pěti dynastií a deseti říší ve druhé kapitole pojednává je, že v této době již proběhly první interakce Číny a nově vzniklé kitanské říše Liao.

2.1 Pět dynastií a první interakce s Kitany

Po rozpadu dynastie Tang se Čína dostala do tzv. období Pěti dynastií a deseti říší. V severní části Číny se během 53 let vystřídalo pět po sobě jdoucích dynastií a ve stejné době se na jihu Číny zformovalo 10 různých království (Kim 2013: 154).

Za rozpadem dynastie Tang stála mimo jiné hlavně série slabých vládařů, přírodních katastrof a rebelií, z nichž nejvýznamnějším bylo povstání Wang-Huang (黄巢起义, huángháo qǐyì, 875-884), tedy povstání, které vedl nejdříve Wang Xianzhi (王仙芝, ?-878), a poté zejména jeho nástupce Huang Chao (黄巢, 835-884). Toto 10 let trvající povstání se podařilo zastavit až v roce 884, a to za pomoci Zhu Wena, někdejšího stoupence Huang Chaoa, a také Li Keyonga, jednoho z vůdčích představitelů turkického kmene Shatuo (Mote 1999: 7).

Zhu Wen a Li Keyong spolu nejprve spolupracovali, nicméně Zhu Wen měl větší ambice. Svrhl posledního tangského císaře Aizonga (哀帝, 904-907) a sám nastoupil na trůn. Založil vlastní stát, který vešel do dějin pod názvem Pozdní Liang (后梁, 907-923). Pozdní proto, aby byl stát odlišen od státu Liang z období Severních a Jižních dynastií (南北朝, 420-589). Zahájil tak sérii krátkodobých dynastií vznikajících a zanikajících na území severní Číny. Sám si vlády příliš dlouho neužil, již v roce 912 zemřel rukou jednoho ze svých synů a celá jeho dynastie zaniká již v roce 923, kdy byl jeho třetí syn Zhu Youzhen (朱友貞, 913-923) poražen synem Li Keyonga, který se jmenoval Li Cunxu (李存勖, 923-926). Tak se k moci dostává druhá dynastie – Pozdní Tang (后唐, 923-937) (Xiu 2004: 27).

Pozdní Tang ze začátku stavěla na dobrých vztazích s Kitany, které navázal ještě Li Keyong s tehdejším vůdcem Kitanů, Abaojim (viz kapitola 1). Po smrti Li Keyonga a jeho následníka Li Cunxuho se trůnu chopil adoptovaný syn Li Keyonga, Li Siyuan (李嗣源, 926-933) (Mote 1999: 44). V té době se už vztahy mezi Pozdní Tang a Kitany značně ochladily, ale Li Siyuan i přesto vyslal posly se zprávou o Li Keyongově úmrtí na Abaojiho dvůr. Ač v tu dobu Abaoji již plánoval dobytí Číny, držel se dvorského protokolu a vyslovil se vůči Li Siyuanově vládě kladně (Dubridge 2013: 202). Jeho dva následovníci vládli jen velmi krátkou dobu a během té doby se odehrával na kitanském dvoře boj o následnictví, takže přátelské vztahy mezi Pozdní Tang a Kitany nadobro vymizely. Poslední dva vládcí Pozdní Tang byli velmi slabí, čehož využil

Li Siyuanův zeť Shi Jingtang, který se chopil vlády a založil vlastní dynastii, Pozdní Jin (后晋, 936-947) (Liščák 2008: 188).

2.2 Vznik Pozdní Jin a další interakce s Kitany

V této době si již Kitanská říše prošla nástupnickou krizí. Poté, co Abaoji v roce 926 náhle zemřel, se očekávalo, že jeho místo zaujme princ Yelü Bei, jeho nejstarší syn, který jej doprovázel na válečných výpravách a byl považován za schopného následníka. Jeho matka s tímto postupem nesouhlasila. Dle Moteho (1999: 50) se jednalo o velmi energickou ženu, která se k mužům chovala jako k sobě rovným, a po Abaojiho smrti vzala věci pevně do svých rukou. Naproti Abaojimu, který se snažil prosadit systém duální vlády, byla císařovna Yingtan velmi tradicionalistická a počínštná stránka jejího syna se jí nikterak nezamlouvala. Nakonec prosadila na trůn svého druhého syna Deguanga, který vešel do dějin jako císař Taizong (太宗, 927-947). Jeho matka měla značný vliv na události v říši Liao i po jeho smrti (Grouset 1970: 141). Princ Bei i přes tyto události zůstal Kitanům věrný, vetřel se na dvůr Pozdní Tang a v roce 934 poslal bratrovi informace, které jej nabádaly k invazi do Číny. Následně byl v roce 936 zavražděn, ale jeho syn Yelü Ruan, který zůstal u kitanského dvora, se postupně vyšplhal hierarchickým žebříčkem vzhůru, až se z něj, i přes nelibost Yingtan a hrozící občanskou válku, stal v roce 947 císař Shizong (世宗, 947-951) (Dubridge 2013: 24).

O čtyři roky později byl však zavražděn rebelujícím bratrancem Jingem, známým pod jménem císař Muzong (穆宗, 951-969), který byl synem císaře Taizonga. Potomci dvou nejstarších synů Abaojiho spolu válčili o následnictví až do roku 969, kdy Muzong zemřel a k moci se dostal potomek prince Beie, císař Jingzong (景宗, 969-982). Až téměř po půl století od Abaojiho smrti se tedy dynastie Liao začala ubírat původně zamýšleným směrem. Boje o následnictví kitanskou říši oslabovaly, vyčerpávaly a často přivedly až na hranici občanské války. V době, kdy se vnitropolitické záležitosti uvnitř kitanského dvora uklidnily, vznikla již v oblasti severní Číny dynastie Song a Kitani promeškali svoji šanci na drtivý a efektivní útok, který mohl změnit dějiny. Místo toho uspořádali několik více či méně úspěšných invazí, které ale neměly žádný zásadní výsledek (Tan 2018: 178).

Ač byla říše Liao militaristickým státem, kdy její obyvatelstvo bylo připraveno na kompletní mobilizaci, nikdy nedokázala to, co o několik století později Mongolové. Dle Moteho (1999: 59) to bylo tím, že ačkoli byli ve vojenské sféře velmi zdatní a jejich metody kruté a efektivní, ani zdaleka nedosahovaly mongolských válečných kvalit, a proto se jim nedařilo kampaň proti dynastii Song dotáhnout do vítězného konce. Zde

tedy máme první střípek odpovědi na výzkumnou otázku této práce. Faktorů, které tento sled událostí ovlivnily, ale bylo mnohem více (viz kapitola 9).

Faktem je, že Kitani zjevně nad svými vazalskými státy nikdy neměli takovou kontrolu, jako tomu bylo u Mongolů. Hranice jejich říše se neustále měnily podle aktuální schopnosti tyto státy ovládat (Amitai, Biran 2015: 33-38).

2.3 Snaha říše Liao o expanzi do severní Číny

Obrana severní Číny spočívala v obranném systému podél strategicky významných průsmyků, kudy se tam ze severu dalo mezi pohořími proniknout. Tyto cesty byly částečně chráněny zdi, které se začaly stavět již ve 3. století před naším letopočtem, množstvím bran a bariér, které napomáhaly kontrolovat situaci. Pro všechny vojenské guvernéry, jiedushi, kteří zakládali jednotlivé dynastie v tomto období, bylo největším problémem udržet severní obrannou linii, zatímco museli udržovat i svoji politickou základnu v hlavních městech svých dynastií, ať už to byl dnešní Luoyang či Kaifeng (Standen 2007: 107-109) Za Abaojiho už sice zbývaly pouze zbytky z původních částí Velké čínské zdi, nicméně množství bariér a pevností bylo oříškem, který musel překonat. Abaojiho největší výhodou bylo, že jeho moc rostla v době, kdy se Čína rozdrobila a její síla značně upadla, stejně jako schopnost se bránit (Lorge 2015: 2-4).

Poprvé Abaoji vnikl do Číny s armádou již ve výše zmiňovaném roce 905, kdy přispěchal na pomoc Li Keyongovi proti Zhu Wenovi, který svrhl posledního císaře dynastie Tang a založil první z Pěti dynastií. Tento rádoby přátelský tah vůči Li Keyongovi byl jen záminkou pro to, aby se Abaojimu otevřela cesta do severní Číny. Jednodušeji než přes Shanxi, ovládané kmenem Shatuo, by se mohl dostat do Číny přes Hebei, ale tamní cesta byla velmi energicky bráněna vojáky z prefektury Youzhou, kteří patřili mezi největší a nejzarytější odpůrce Kitanů. Následně udržoval diplomatické vztahy nejen s Li Keyongem, ale také s vladaři Pozdní Liang, což velmi rozčilovalo Li Keyongova syna Li Cunxuho (Standen 2007: 109-114). Kitani byli vykresleni v myslích Číňanů tím nejhorším způsobem. Abaoji však jen následoval svůj politický cíl, a to rozvrátit všechna čínská mocenská centra, průběžně pořádat nájezdy na severní hranice a čekat na svoji příležitost, zatímco postupně čínské obránce severních hranic nechával pod tlakem a vyčerpané. Ačkoli zemřel dříve, než své plány mohl uskutečnit, jeho vize žila i nadále v jeho následovnicích. Raději čekat na příležitost a řešit věci diplomaticky, ale být připraveni i na to, řešit věci vojenskou cestou (Mote 1999: 63).

K tomuto způsobu myšlení se budeme cyklicky vracet v kapitolách nejen o říši Liao, ale také o ostatních nečínských státech.

2.4 16 prefektur

První velká příležitost pro uskutečnění Abaojiho plánů přišla ve třicátých letech, kdy byl u moci Abaojiho druhý syn Deguang. Po smrti jednoho z císařů Pozdní Tang v roce 933 se tato dynastie začala rozpadat vlivem vnitřních nepokojů (Mote 1999: 56). Armádní velitelé jednotlivých oblastí si začali dělat co chtěli, a zde se podrobněji dostáváme k osobě Shi Jingtanga. Poté, co princ Bei doporučil svému bratrovi útok na Čínu, a poté, co byl následně zavražděn, se v letech 936-938 zmítala země v naprostém chaosu, se Shi Jingtang obrátil proti říši Pozdní Tang, a Deguang se mu vydal na pomoc, čímž získal pozvánku k přechodu horského pásma do severní Číny (Dubridge 2013: 26).

Společně se jim podařilo kompletně rozbít nepřátelské armády a dostali se až k základně Shi Jingtanga, která se nacházela v Taiyuanu. V této pozici si Deguang mohl pomýšlet na dosažení dalších cílů. Lichotil Shi Jingtangovi, že by z něj byl skvělý císař a nabídl mu vojenskou pomoc. Shi Jingtang se na podpoře od Kitanů stal vzhledem k plánům na uzurpování trůnu naprosto závislý. Podařilo se mu vyhlásit dynastii Jin (Pozdní Jin) se sídlem v Kaifengu. Deguangovi se na oplátku podařilo dojednat, že nejen prohlásí Shi Jingtanga za svého syna, ale bude mu uděleno 16 prefektur v severní Číně, zahrnující Youzhou, Datong, a tedy celou čínskou severní obrannou linii (Hung 2013: 22). Ve skutečnosti prefektur, které v tomto území byly zahrnuty, bylo 19, ale do historie vešel název 16 prefektur (Mote 1999: 65). Toto je jeden z nejdůležitějších momentů, od kterého se v dalších stoletích odvíjela četná rozhodnutí čínského, zejména songského dvora, a ke kterému se budeme často vracet.

Dynastie Pozdní Jin byla pouhou loutkou v rukou Kitanů a tento status kompletně demoralizoval celý dvůr, a tak dynastie vydržela u moci sotva deset let. Shi Jingtang plnil po celou dobu své vlády důkladně veškeré vazalské povinnosti vůči Kitanům, o jeho následovnicích to však neplatilo. I přesto umožnila Shi Jingtangova vláda Kitanům konsolidovat svoji moc (Ebrey 2010: 136). Z Datongu se stalo západní hlavní město Kitanské říše a v oblasti Youzhou, v místech, kde dnes stojí Peking, vzniklo jižní hlavní město (Liščák 2008: 188). Kitani tak konečně získali tolik vytoužený přístup do severní Číny. Nejzajímavější na tom je fakt, že další území se jim trvaleji obsadit nepodařilo. V dalších částech této práce si vysvětlíme, proč tomu tak bylo.

Shi Jingtang zemřel v roce 942, načež se moci chopil jeho synovec, který také alespoň na počátku své vlády vyhlásil věrnost říši Liao. Revolta na sebe nenechala dlouho čekat. Již v roce 943 byla kitanským obchodníkům v Kaifengu odepřena smluvená práva (Twitchett, Tietze 1994: 73). Kitani se vydali na tažení do Číny, ale potlačování rebelií trvalo déle, než by si přáli. Deguanga to téměř stálo život, nicméně pokračoval v náporu proti svým odpůrcům, dokud stát v roce 946 kompletně nezkolaboval (Mote 1999: 66). Toho se rozhodl náležitě využít. V roce 947 podnikl se svými vojsky velký výpad do Číny, dobyl četná území včetně Kaifengu a usadil se v tamním paláci. Oficiálně zde vyhlásil novou dynastii Liao, která však dle mnohých historiků existovala již od roku 907 (Liščák 2008: 189). Kitani při dobývání Číny narazili na nečekaný problém. Nedokázali se vypořádat se správou tak rozsáhlého území národa, který žil usedlým způsobem, navíc byli zvyklí na severní klima a teploty v Číně jim nevyhovovaly (Grousset 1970: 38-42).

2.5 Návrat na sever a vznik Severní Han

Deguang administrativu a rostoucí počet odpůrců naprosto nezvládal, takže si svou funkci čínského císaře rozmyslel. Namísto, aby se o své nově nabyté území staral, nařídil v zoufalství nad svým selháním svým vojákům drancovat, vzal s sebou všechno, co mohl, a vydal se zpět na sever. Vzhledem k obrovskému množství kořisti, se kterou se zpět do jižního hlavního města přesouvali, byl jejich postup každý den značně zpomalen, jelikož byli nuceni čelit bleskovým útokům ze strany Číňanů (Twitchett, Tietze 1994: 74). Jejich odhodlání a dravost jej dle Kroniky říše Liao velmi překvapila. Deguang po cestě domů onemocněl a v květnu roku 947 zemřel. K moci se po následných vnitropolitických rozbrojích dostal syn jeho zavražděného bratra, Wuyu, známý jako císař Shizong. Kitani se vrátili na sever, odkud sice neustále ohrožovali Čínu a využívali svoji pozici k zastrasování a zisku četných benefitů, nicméně si uvědomili, že jejich identita jakožto stepních lidí je pro ně důležitější (Mote 1999: 65).

V té době se již vojenský guvernér oblasti dnešního Taiyuanu, také pocházející z kmene Shatuo, Liu Zhiyuan (劉知遠, 947-948), prohlásil za vládce nové dynastie Pozdní Han. Přidávalo se k němu velké množství kitanských odpůrců, až byla jeho rebelie tak velká, že ji Kitani nedokázali potlačit. Deguangova následná smrt zanechala v oblasti severní Číny mocenské vakuum (Liščák 2008: 189). Toho využil právě Liu Zhiyuan, který se v euforii pustil do výpadů proti Kitanům. Wuyu se však s tímto vývojem událostí nehodlal smířit. Nejen, že v roce 951 potlačil invazi Pozdní Han, navíc v témže roce zahájil rozsáhlou invazi zpět do Číny. Na této vojenské výpravě však byl i se svojí matkou

zavražděn svými příbuznými, kteří chtěli uzurpovat trůn, což opět Kitany uvrhlo do vnitropolitických sporů o nástupnictví, které je provázely už od Abaojiho smrti (Twitchett, Tietze 1994: 75-77). Jeho následovník, císař Muzong, byl v roce 969 zavražděn. Špatná vnitropolitická situace, neschopnost nastolit pevnou vládu a udržet rodinné vztahy na uzdě, to vše patří mezi další významné důvody, proč expanze Kitanů nedosáhla takových měřítek, jako tomu bylo později u Jinů a zejména u Mongolů (Mote 1999: 68).

2.6 Pozdní Zhou

Muzong byl v první dekádě své vlády zaměstnán konsolidací své moci a vypořádáváním se s rebeliemi uvnitř vlastního státu. Až po roce 960 se mohl opět začít soustředit na sousední státy. Jeho vláda však byla značně poznamenána jeho láskou k alkoholu, kterému se věnoval raději než čemukoliv jinému (Twitchett, Tietze 1994: 81–83).

Pozdní Han již po třech letech od svého založení zanikla a nahradila ji poslední dynastie tohoto období, Pozdní Zhou (后周, 951-960). Založil ji velmi vzdělaný a schopný čínský armádní důstojník Guo Wei (郭威, 951-954). Jeho vláda byla pevná, výborně organizovaná a lze tvrdit, že započal cestu za sjednocením Číny (Mote 1999: 68). Byl si jistý, že se kitanská invaze do Číny bude opakovat. Jako mnoho jeho následovníků na čínském trůně, i on byl posedlý myšlenkou získat zpět ztracených 16 prefektur. Hned od počátku své vlády se však musel potýkat s několika problémy. Dříve, než je stačil vyřešit, v roce 954 zemřel a na trůn se dostal jeho synovec Chai Rong (柴荣, 921-959), známý pod jménem císař Shizong (世宗, 954-959) (Grousset 1970: 182).

Mezi hlavní problémy Pozdní Zhou patřil vznik nové dynastie Severní Han (北汉, 951-979), založené bratrem Liu Zhiyuana, Liu Chong (劉崇, 951-954). Ten se okamžitě spojil s Kitany a v roce 954 se s Číňany střetli v bitvě u Gaopingu (高平之战). Palácové gardy Pozdní Zhou tehdy vedl Zhao Kuangyin, budoucí sjednotitel Číny a zakladatel dynastie Song. Podařilo se mu odolávat přesile až do momentu, kdy mu na pomoc dorazil sám císař Shizong. Poté, co se jim podařilo odrazit útočníky ze severu, se Kitani na nějakou dobu vojensky odmlčeli (Twitchett, Tietze 1994: 85).

Císaři Shizongovi se za jeho vlády povedlo dobýt dvě ze ztracených prefektur v oblasti centrálního Hebei, známé pod názvem Guannan. Tyto činy vyprovokovaly kitanského císaře Muzonga k mobilizaci velké armády, se kterou se vydal na cestu na jih, aby tam provedl protiútok. Slibně započatá cesta Guo Weie skončila náhlou a nečekanou smrtí, a stejně náhle zemřel i jeho velmi schopný synovec Chai Rong. Dalšímu právoplatnému

následníkovi trůnu bylo teprve 7 let, což znamenalo konec dynastie Pozdní Zhou již po devíti letech jejího trvání. Severní Han se pokusilo spolu s Liao využít situace, kdy po smrti Shizonga byl krátce na trůn dosazen sedmiletý císař (Mote 1999: 68). Nato se vlády chopil velitel armád Pozdní Zhou, Zhao Kuangyin, kterému se podařilo útok ze severu odrazit a založil dynastii Song (Ebrey 2010: 137).

Na jihu se mezitím zformovalo 10 království, byly jimi Wu (吴, 907-937), Wuyue (吴越, 907-978), Min (闽, 909-945), Chu (马楚, 907-951), Jižní Han (南漢, 917-971), Rané Shu (前蜀, 907-925), Pozdní Shu (后蜀, 934-965), Jingnan (荆南, 924-63), Jižní Tang (南唐, 937-975) a Severní Han (951-979) (Dubridge 2013: 22). Jak lze vyčíst z doby trvání jednotlivých království, jejich existence byla nejen souběžná, ale až na stát Rané Shu také mnohem stabilnější. Bylo to dáno jednoduchými faktory. Zatímco sever Číny byl militaristický a musel se potýkat s neustálými nájezdy severních kmenů, jih byl chráněn Dlouhou řekou, byl úrodný a kulturně bohatý. Některé z těchto států byly silnější a vnitropoliticky stabilnější než jiné, ale žádný z nich neměl dostatečnou sílu na to, aby dosáhl opětovného sjednocení Číny. Nakonec zbývaly tři velké státy, a to Pozdní Shu, Jižní Tang a Severní Han (Liščák 2002: 77). Dění na jihu Číny však není pro účely této práce nijak podstatné a není třeba se jím více zabývat. Je ale nutno podotknout, že označení 10 království je jen velmi vágní termín. Kromě výše zmíněných států na území dnešní Číny tehdy existovalo značné množství dalších státních útvarů (Mote 1999: 16).

2.7 Analýza vztahů Kitanů a Číňanů v období Pěti dynastií a deseti říší

Co je tedy závěrem těchto dvou kapitol o prvotních interakcích říše Liao s Čínou? Kitanské interakce s čínským lidem sahají o celá staletí dále do historie. Poté, co se z nevýznamného kmene Kitanů stala pod Abaojiho vedením mocná a rozsáhlá říše, zatímco v Číně nastalo období Pěti dynastií a deseti říší, se celkový obraz těchto interakcí zásadně změnil.

Klíčovým poznatkem je, že Kitani se mohli spolehnout na silného vůdce, který dokázal prosazovat své zájmy a sjednotit svůj lid, dokázal se pohybovat v diplomatické sféře a byl skvělým vojevůdcem. Číňané se naproti tomu po celá desetiletí potýkali se slabými vladaři z řad vojenských generálů, jejichž dynastie zpravidla citelně zeslábla s nástupem prvního či druhého následníka. Navíc nikdo z vládnoucích čínských císařů až do roku 960

nebyl skutečně schopný zkonsolidovat svoji moc, sjednotit Čínu a efektivně se postavit dobyvatelům ze severu.

Proč tedy Kitani nedokázali zasadit Číňanům rozhodující úder? V období čínské rozdrobenosti a nestability k tomu měli jen ty nejlepší podmínky, nicméně, v cestě jim stála celá řada překážek, z nichž největší představovali právě samotní Kitani. Abaoji sice byl výjimečným vůdcem, nicméně i on se během své vlády musel potýkat s četnými problémy. Vymyslel sice systém duální vlády, který si dle svých potřeb adaptovaly i pozdější dobyvatelské národy, měl jasnou vizi, velkou moc, ale také obrovskou spoustu odpůrců, kteří kategoricky prosazovali zachování tradic stepních lidí, oproti asimilaci čínskému systému, ke které vedla Abaojiho vláda. Zrušení tradičního kurultaje² ze strachu z potenciálních vyzyvatelů o trůn, nutnost řešit následné rebelie, nedůrazné prosazování svých vizí, jako například dosazení svého syna na trůn po jeho smrti, kterému zabránila císařovna-vdova Yingtang, to jsou jen některé z důvodů, proč mocenská expanze nebyla efektivní. Hlavním důvodem, který ovlivnil pasivitu Kitanů při dobývání nových území byl fakt, že primární Abaojiho ambicí bylo se osamostatnit a zajistit bezpečnost jeho říše, ne dobývat nová a nová území. Jeho následníci v prosazování této vize více či méně pokračovali.

Dalším faktorem, který výrazně brzdil mocenský rozmach Kitanů, byly vnitropolitické spory. Neustálé boje o nástupnictví, vraždy jednotlivých vladařů, nejednotnost v kulturních otázkách a následná neschopnost absorbovat do svých řad příslušníky dobytých kmenů a udržet dlouhodobě hranice říše, to vše výrazně ovlivnilo vývoj kitanské říše. Jejich válečné metody navíc nebyly ani zdaleka tak efektivní, jako ty džürčenské, a už vůbec ne mongolské.

Přesto se Kitanům podařilo dosáhnout významných úspěchů. Kombinací diplomacie a válečného umění se jim podařilo získat rozsáhlá území na severovýchodě Číny, oblast 16 prefektur, která se stala předmětem mnoha následujících sporů mezi Čínou a Kitany. Ačkoli se jim za vlády Abaojiho druhého syna Deguanga podařilo v roce 947 obsadit Kaifeng, kde se Deguang prohlásil čínským císařem, jejich dominance neměla dlouhého trvání. K předchozímu výčtu problémů se totiž přidala ještě neschopnost Deguanga efektivně vládnout státu, který nefungoval na principech kočovného života, nedokázal

² (Sněm či shromáždění, kterého se musely povinně zúčastnit všechny významné osobnosti daného národa. Řešily se zde zásadní vojenské a politické otázky)

využít čínského obyvatelstva tak, aby dokázal spravovat jednotlivá dobytá území, a také si uvědomil, že mu nikterak nevyhovuje tamní klima.

Nyní si shrneme klíčové faktory kitanského neúspěchu. Byly jimi politická nejednotnost a spory o nástupnictví, neschopnost využít nabízené šance v pravý čas a adaptovat se podmínkám pro správnou organizaci a správu čínské administrativy, stejně jako absence dalšího vládce Abaojiho formátu. Všechny tyto aspekty měly za následek brzký návrat Kitanů na sever. Hlavním faktorem, který udal směr celému vývoji kitanské říše byla prvotní Abaojiho vize o samostatnosti státu. Vnitropolitické rozpory na kitanském dvoře poskytly šanci Zhao Kuangyinovi, který založil dynastii Song, existující po tři další století.

3. Dynastie Song

Dynastie Song se zrodila z období rozdrobenosti, které nazýváme období Pěti dynastií a deseti říší, trvajících od pádu dynastie Tang v roce 907 až do roku 960. Dělíme ji na dynastii Severní Song (960–1127) se sídlem v Bianjingu (汴京)³ a dynastii Jižní Song (1127–1279) se sídlem v Lin'anu⁴ (临安). Dynastie Song spadá mezi významné čínské vládnoucí linie, které zásadně ovlivnily chod čínských dějin. Během tří století vlády Songů zaznamenala Čína nebývalý populační, technologický, kulturní a náboženský rozmach. Obrovský rozkvět zaznamenala míra propracovanosti politické filozofie a organizace vlády. Zároveň je nutno zmínit systém vzdělání a zkoušek, dále fakt, že songská vláda byla první na světě, která dala tisknout papírové bankovky. V tomto období se proslavil tamní průsvitný porcelán, vznikala nová zařízení, která usnadňovala a zefektivňovala rozmanité výrobní procesy (Fairbank 2010: 150).

Za dynastie Jižní Song se rozvíjely exaktní vědy, velkých pokroků bylo dosaženo v oblasti lékařství, dařilo se také archeologii, přičemž k prvním skutečně promyšleným vykopávkám docházelo za doby předposledního císaře dynastie Severní Song, Huizonga (徽宗, 1100-1126), a to v oblasti dnešního Henanu. Dále vzkvétala filozofie, umění a literatura (Liščak 2002: 85-87). V této době se vyvinuly četné nové básnické formy, vznikla i škola lidového vypravěčství v hovorovém jazyce a proběhla modernizace metod knihtisku. Popularizována byla také metoda podvazování nohou, zavedená koncem období vlády dynastie Tang (či v období Pěti dynastií a deseti říší) (Wang 1999: 17).

³ Dnešní Kaifeng

⁴ Dnešní Hangzhou

V tomto období je zaznamenáno první použití střelného prachu, ve 12. století proběhl obrovský rozmach čínské námořní dopravy, s čímž šlo ruku v ruce vytvoření prvního stálého vojenského námořnictva Číny a vynález kompasu. Kontinuálně rostla spotřeba železa a uhlí, přičemž je zajímavé, že dokonce převyšovala spotřebu Anglie za dob Průmyslové revoluce. To samozřejmě umožňovalo četné alterace a modernizace v řadách songské armády (Mote 1999: 152-154). Žoldáci začali používat železné košile, ocelové zbraně a časem i katapulty. Střelný prach přispěl k efektivnějšímu obléhání měst, vyráběly se z něj světlice, granáty a miny (Fairbank 2010: 150).

Vznikl rovněž nový filozofický směr, neokonfucianismus, který byl jakousi fúzí mnoha z předchozích učení, a to především konfucianismu, taoismu a buddhismu. Nejvýznamnějším představitelem toho směru byl Shao Yong (邵雍, 1012-1077), Zhou Dunyi (周敦颐, 1017-1073), Zhang Zai (张载, 1020-1078), Cheng Hao (程颢, 1032-1085) Cheng Yi (程颐, 1033-1107), Zhu Xi (朱熹, 1130-1200) a Lu Jiuyuan (陆九渊, 1139-1193) (Franke, Twitchett 1994: 164).

Co se týče populačního rozmachu, tak jen v hlavním městě severní Song, Kaifengu, se během 11. století zvýšil počet obyvatel z půl milionu na 1,4 milionu. Bylo to umožněno zejména výhodnou lokalitou, ve které město leželo, protože se nacházelo na spojnici Velkého kanálu a Žluté řeky (Ebrey, Walthall 2013: 156). Projížděly tudy lodě přepravující obilí až z dolního toku Žluté řeky. Říční doprava v rámci domácího obchodu v této době získávala na stále větší popularitě. Jelikož se v severní Číně nalézala velká naleziště uhlí a železné rudy a vytěžené suroviny bylo díky říčnímu dopravnímu systému snadné dopravit právě do Kaifengu, rozvíjel se v songském hlavním městě průmysl (Fairbank 2010: 153). Cenzus z doby vlády císaře Huizonga uvádí, že v Číně bylo 20 milionů domácností, tedy dvojnásobek oproti počtu evidovaných domácností z doby dynastií Han a Tang. Počet obyvatel měl tehdy dosahovat až 120 milionů (Durand 1960: 209).

Je nutno podotknout, že některé z těchto vynálezů ovlivnily i západní svět, ale také se staly songské dynastii osudnými. Co se týče vojenských dovedností, osvojili si je i válečníci z džürčenských řad, což vyústilo v dobytí hlavního města Severní Song, Kaifengu, a nuceného přesídlení Songů na jih. Tyto události budou blíže rozebrány v následující kapitole. Zároveň lze v dějinách dynastie Song nalézt zajímavou repetitivní tendenci, která nakonec zpečetila osud dynastie a zapříčinila její pád. Tato kapitola uvádí základní informace o vzniku, průběhu a pádu dynastie Severní Song.

3.1 Vznik dynastie Severní Song

3.1.1 Uzurpátor Zhao Kuangyin a Severní Song

Zhao Kuangyin (927-976) původně sloužil jako generál císařských vojsk dynastie Pozdní Zhou (Liščák 2002: 77). Dalo by se říci, že dynastie Song je přímo odnoží dynastie Pozdní Zhou, jelikož co se týče způsobu vlády Zhao Kuangyina a základních cílů, které si stanovil, lze nalézt mezi těmito dynastiemi velké podobnosti. Vlády se chopil po návratu z bojů proti kitanské říši Liao a proti království Severní Han (Mote 1999: 92). Největší hnací silou, která formovala první roky existence dynastie Song, byla jednoznačně interakce mezi válkami a politikou. Válka a politika neurčovala pouze teritoriální rozsah země a strukturu vládnoucí vrstvy, ale také kulturu a charakter dynastie (Lorge 2015: 1). Jednotlivým válkám mezi Song a Liao, stejně jako rozboru jejich vztahů, se budeme věnovat v následujících částech této práce. V tuto chvíli je důležité pochopit, jakým způsobem byla dynastie Song vybudována a jak fungoval systém tamní vlády.

Zhao Kuangyin přímo ztělesňoval všeobecně sdílený názor na to, jakým směrem by se měla dynastie ubírat, proto se jeho nároku na trůn ve skutečnosti nikdo nebránil. Naopak, když odjížděl bránit zemi proti vpádu Kitanů, lidé se dle některých zdrojů scházeli na ulicích a šeptali si, že by se právě Zhao Kuangyin měl ujmout vlády (Dubridge 2013: 208). Trůnu se chopil na popud svých generálů a pokračoval ve snaze znovusjednotit Čínu, což vyžadovalo vytvoření centrálně kontrolované armády, která by byla schopná bránit Čínu před nájezdy Kitanů a zároveň se snažila o získání ztracených 16 prefektur (Ebrey 2010:137). Zorganizovat toto vše, vládnout a zároveň rozšiřovat čínské území, to bylo velkou výzvou nejen pro prvního císaře, ale také pro jeho následovníky (Mote 1999: 93).

Zhao Kuangyin vstoupil do dějin pod jménem císař Taizu (太祖, 960-976). Taizu byl nejen velkolepým generálem, ale také politikem. Velmi dobře si uvědomoval okolnosti, za jakých došlo k rozpadu dynastie Tang, když zemi rozervali na cáry mocní vojenští generálové. Dokázal se z těchto chyb poučit. Za své dosazení na trůn vděčil právě svým generálům, kterým měl dle tradice svěřit největší moc. On namísto toho udělal pravý opak a velmi důmyslným způsobem se svých největších zastánců i odpůrců zbavil. Nedošlo však k žádnému krveprolití, jednoduše své generály penzionoval (Tan 2018: 273). Nově vytvořenou armádu ovládal sám císař, podařilo se mu centralizovat daňový systém a v neposlední řadě dal základ obrovskému rozmachu úřednických zkoušek, kterých bylo využíváno již za dynastií Sui a Tang, ale teprve za dynastie Song se dostaly opravdu

do popředí. Dle Fairbanka (2010: 151) se jednalo o precizní ukázkou toho, jak sebrat moc armádě a nastolit civilní vládu. Během své vlády se mu téměř podařilo dosáhnout sjednocení Číny (až na 16 ztracených prefektur), když postupně na jihu porazil Pozdní Shu, Jižní Han a Jižní Tang. Jelikož si Taizu byl vědom hrozby ze strany svých dřívějších spolubojovníků, a tak je systematicky odstavil od jakékoliv moci. Podařilo se mu vložit veškerou správu do rukou civilních úředníků. Díky tomu ale značně vylepšil postavení vrstvy bohatých velkostatkářů tzv. džentry. Tím však změny nekončily (Palát, Průšek 2001: 33).

Do své smrti v roce 976 podporoval císař Taizu vznik řady akademií, které díky proběhnuvším diskuzím usnadnily technologický, hospodářský, literární a umělecký rozvoj. Položil tak základ významné čínské dynastii, do jejíhož období spadá vznik mnoha významných vynálezů, které ovlivnily běh dějin nejen Číny, ale také celého světa (Amitai, Biran 2015: 142). Nelze však opomenout fakt, že neustálou pozornost si vyžadovala hrozba vpádu nepřátel do čínské říše (Fairbank 2010: 152). Jeho bratr a nástupce Zhao Kuangyi (趙光義), který je známý jako císař Taizong (太宗, 976-997) dobyl v roce 978 stát Wuyue a v roce 979 nakonec i Severní Han, a dovršil tak sjednocení celé Číny (Liščák 2002: 78).

3.2 Vzájemné vztahy a konflikty mezi dynastiemi Song a Liao

3.2.1 Období míru

Vyhlásit songskou dynastii bylo pro Zhao Kuangyina poměrně jednoduché, nicméně, nelze opomenout fakt, že dynastii Song čekalo, díky implementaci strategie „nejdříve jih“, ještě více než 16 let vojenských dobovatelských tažení, než bylo dosaženo sjednocení Číny (Tan 2018: 261). Na druhou stranu, díky nastanuvšímu vnitropolitickému vývoji v oblasti Číny a vnitropolitickému vývoji a slabosti kitanského císaře Muzonga, došlo k téměř dvacet let trvajícím klidu zbraní na poli songsko-liaoských vztahů. Po uzavření mírové dohody v roce 974 tyto dvě říše navázaly takové vztahy, že si vladaři vzájemně k významným událostem posílali zdvořilé dary (Mote 1999: 68).

Výše zmíněná strategie „nejdříve jih“ byla poprvé představena a určitým způsobem aplikována již v 50. letech 10. století za vlády druhého císaře dynastie Pozdní Zhou, Shizonga. Je důležitá, protože songové si tak obhajovali Zhao Kuangyina mandát nebes (Roberts 2011: 262). Tehdy bylo moudře rozhodnuto, že nejdříve je potřeba sjednotit říši, až poté se soustředit na dobývání ztracených 16 prefektur a zničení říše Liao. Nicméně

císař Shizong tuto strategii nedodržel, a pustil se do bojů s Kitany. Jeho tažení na jih nebyla úspěšná a dynastie následně padla tak, jak bylo popsáno v předchozí kapitole. Tato strategie byla implementována i za vlády Zhao Kuangyina, který se jí ve skutečnosti držel, a proto jeho tažení na jih bylo úspěšné. To, že má nepřítel v držení oněch 16 prefektur a že může kdykoliv zaútočit, si ale všichni dobře uvědomovali (Lorge 2015: 7).

Vztahu Songů s Kitany ubližovaly dva zásadní faktory. Zaprvé, Číňané se nemohli smířit se ztraceným územím, o které přišli daleko dříve, než dynastie Song vůbec vznikla. Zadruhé, říše Liao i po vzniku dynastie Song nadále kolaborovala s dynastií Severní Han (Tao 1988: 121). Spojenectví se Severní Han však Kitanům přišlo vhod a nechtěli se ho vzdát. Dokonce i neschopný kitanský císař Muzong si uvědomoval význam tohoto spojenectví a snažil se jej udržovat. Nezávislost Severní Han totiž znamenala, že tento stát působil jako nárazník při případném útoku ze strany Songů. Zároveň toto území značně zkracovalo hranici, kterou museli sdílet s dynastií Song. Navíc se mohli spolehnout na jejich spojenectví v případě války. Důležitost aliance s Kitany samozřejmě docházela i dynastii Severní Han, která si Kitany předcházela diplomatickými dary (Franke, Twitchett 1994: 85).

Songové se ani s jedním z těchto faktorů, ovlivňujících veškeré jejich politické rozhodování, nehodlali smířit a byli odhodláni dosáhnout svého. Nejdříve chtěli dokončit konsolidaci své moci v Číně a celou ji sjednotit, takže obrátili svoji pozornost ke zničení dynastie Severní Han (Tao 1988: 152-156). Zhao Kuangyin se všemožně snažil rozvrátit vztahy mezi Liao a Severní Han, aby si zajistil neutralitu Kitanů při plánovaném útoku na Severní Han. Dokonce se s nimi dohodl na vzájemné kontrole severních hranic mezi těmito dvěma říšemi. Nedařilo se mu však rozvrátit diplomatické vztahy svých dvou rivalů. V roce 976, v posledním roce Zhao Kuangyinovy vlády, zaútočili Songové na Severní Han, kteří požádali Kitany o pomoc při obraně svých hranic, a ti přišli. Ta samá situace se opakovala i o rok později (Twitchett, Tietze 1994: 86).

Rok 979 byl z hlediska vzájemných vztahů Liao a Song velmi zajímavý. Druhý císař dynastie Song, Taizong, se poté, co se mu vzdal i stát Wuyue, rozhodl dynastii Severní Han zasadit rozhodující úder. Zorganizoval rozsáhlou invazi na poslední stát Číny, odolávající sjednocovacímu procesu (Grousset 1970: 528). Liao bylo důrazně varováno, že v případě, že do bojů zasáhnou, zaútočí na ně Songové také. Kitani i přesto na jaře roku 979 vyslali vojsko, které mělo dynastii Severní Han pomoci, ale toto vojsko utrpělo

zdrucující porážku. Taizongovi se podařilo získat Taiyuan, načež se mu Severní Han vzdala a Čína byla konečně sjednocena (Mote 1999: 69).

3.2.2 Sjednocení Číny a následný neúspěch v boji o 16 prefektur

V opojení ze svého úspěchu se Taizong obratem neomaleně vydal do boje i proti Kitanům, pod záminkou znovuzískání ztracených prefektur, a porušil tak mírovou dohodu, která byla uzavřena v roce 974. Jejich vojska se střetla na řece Gaoliang (高粱河之战), kde však byla Taizongova armáda naprosto zničena, přičemž on sám se sotva zachránil (Liščák 2008: 194). Jeho unáhlenost se mu tak těžce nevyplatila. Namísto toho, aby svým už tak vyčerpaným vojákům dal čas na doplnění energie, hnal je na jistou smrt proti silnému soupeři. Všichni jeho armádní generálové mu tento tah rozmlouvali, ale nebylo jim to nic platné. Většina jeho armády byla zmasakrována a ti, co přežili, se stali kitanskými zajatci (Tao 1988: 155). Jeho plánovaný vítězný návrat se tak změnil v holý boj o život a Taizong se musel do Kaifengu vracet v povoze taženém osly (Franke, Twitchett 1994: 86).

Díky úspěšnému ubránění se invazi ze strany Songů byli Kitani „na koni“. Na místo toho, aby si Songové vzali nazpět tolik vytoužené ztracené území, posílili Kitani své pozice v oblasti 16 prefektur. Vzhledem k tomu si Songové další invaze na sever na několik let rozmysleli (Mote 1999: 69). Na začátku roku 982 dokonce tehdejší kitanský císař, Jingzong, zaútočil na severní songské jednotky, jeho vojska ale byla odražena a vypadalo to na setrvalý stav událostí. Když ale později v roce 982 Jingzong zemřel a byl nahrazen svým jedenáctiletým synem císařem Shengzongem (圣宗, 982-1031), který nakonec vládl Kitanům až do roku 1031, viděli v tom Songové novou příležitost (Lorge 2015: 8).

Songům k jejich vlastní škodě samotné nedošlo, že kitanský dvůr žádný mocenský úpadek neprodělal. Nevzali totiž v potaz, že Jingzongova žena, a zároveň i Shengzongova matka, císařovna-vdova Chengtian (承天皇后), byla velmi schopnou regentkou a měla situaci pevně pod kontrolou (Mote 1999: 69). To však císař Taizong netušil, a tak v roce 986 vyslal tři velké armády, které měly na Kitany zaútočit na třech různých frontách. Jeho záměr mu nakonec vůbec nevyšel a všechny jeho armády byly zmasakrovány (Liščák 2008: 195). Poté se opět rozběhla mírová jednání (Franke, Twitchett 1994: 90).

V tuto chvíli je nasnadě velmi podstatný poznatek. I přes všechnu iniciativu prvních dvou songských císařů o sjednocení Číny a uzurpaci ztracených 16 prefektur, se Kitani nikdy zjevně neobávali Songů jako potenciálního soupeře, který by je mohl zničit. I přes dílčí vítězství songských armád v boji proti Kitanům Songové nikdy nedosáhli vítězství, které

by znamenalo zisk území či vojenské převahy, právě naopak. Ještě zajímavějším je fakt, že i přes očividnou vojenskou převahu už po zkušenostech z roku 947, kdy Kitani na krátkou chvíli obsadili Kaifeng, až do této chvíle znovu neměli zájem na tom, aby obsadili celou Čínu. Snažili se naopak prosazovat mírové dohody.

Císaři Shengzongovi z říše Liao je připisováno mnoho velkých činů, je ale třeba si uvědomit, že od počátku jeho vlády v roce 982 až do roku 1009, kdy jeho matka zemřela, měla na starosti správu říše převážně právě císařovna vdova (Lorge 2015: 201). Nemusela to zvládat sama, měla kolem sebe schopné ministry, z nichž někteří pocházeli z Číny, jiní byli kitanského původu. Nic to nemění na tom, jak schopnou vladařkou byla (Franke, Twitchett 1994: 91).

Ač původně plánoval jít v otcových dobovatelských šlépějích, nezmohl se císař Taizong po drtivé porážce z roku 986 na žádné další výpady vůči svým severním sousedům. Po svých ministrech sice požadoval rady k dalším potenciálním invazím do Liao, k žádnému útoku z jeho strany již nedošlo. Nakonec se raději soustředil na mírová jednání a vnitropolitické záležitosti. V říši Liao mezitím řešili své vztahy s ostatními státy, zejména se státy korejského poloostrova a s výbojnými Džürčeny na severu, kterým bude věnována část této práce. V roce 997 Taizong zemřel (Mote 1999: 69).

3.2.3 Mír dosažený prostřednictvím války

Až za vlády Taizongova syna, císaře Zhenzonga (真宗, 997–1022), byla čínská říše kompletně sjednocena. Politika tzv. “posilování kmene a oslabování větví“ fungovala, a civilní správa tak čím dál více posilovala svou moc oproti správě vojenské. Vznikla tak pevná centralizovaná správní struktura říše (Liščák 2008: 183). Za jeho vlády se taktéž naplno projevil problém se stavem armády, který se časem nadále zhoršoval. Songové překvapivě za vlády Taizonga a na počátku vlády Zhenzonga udržovali stoupající křivku počtu hlav v armádě, nicméně tento nárůst se neblaze projevoval na státní pokladnici (Roberts 2011: 578).

Zajímavým faktem je, že dynastie Song, proslulá nedůvěrou vůči armádním generálům, byla schopná utratit tři čtvrtiny ročního výnosu z daní na armádu, kterou tvořili zejména přestárlí vojáci, kteří po většinu svého života nebyli nuceni podstupovat vojenský drill a byli vesměs k ničemu. Vysvětlení je prosté. Císař a dvůr si zvolili raději kvantitu nad kvalitou, tento trend byl ale dlouhodobě neudržitelný (Lorge 2015: 8).

Po Zhenzongově nástupu na trůn se událo několik velmi zásadních událostí. Songům odpadl potenciální spojenec ze strany Korjó, jelikož tento stát byl poražen Kitany. Na západě se stále více osamostatňoval tangutský stát Xi Xia, který byl sice oficiálně spojencem říše Liao, na druhou stranu ale vedl tajná jednání se songským dvorem. Na ten popud se Kitani vydali na vojenskou výpravu proti Tangutům a v roce 998 napadli Kitani i Songy (Tao 1988: 158). Kitani si na základě předchozích událostí nemohli být jistí, jak dlouho potrvá, než je Songové zase napadnou, a tak mezi nimi zvítězila militaristicky naladěná frakce. Říše Liao přešla z defenzivy, kterou zastávala v předchozích letech, do ofenzivy. Jejich útok byl odražen, ale za krátkou dobu následoval další vojenský výpad, který říši Liao přinesl zisk území na severu Číny, která však nedokázali Kitani dlouhodobě udržet a krátce po začátku roku 1000 jejich tažení skončilo (Franke, Twitchett 1994: 105).

V následujících letech proběhlo několik vojenských střetnutí, která většinou končila vítězstvím Kitanů. Ti ale za svá vítězství platili příliš velkou cenu. Největší kitanskou výhodou byla mobilita jejich vojsk, nebyli ale vybavení na dlouhodobé obléhání čínských měst. Kitanský císař Shengzong i přesto nařídil v roce 1004 velkou mobilizaci svých armád a zahájil invazi do Číny, kterou s matkou společně vedli (Roberts 2011: 582). Schylovalo se k velkému boji, nicméně Songové se velmi obávali výsledku a Kitani, ač již vytáhli do války, byli také stále otevření mírovým jednáním. Dle Petera Lorge (Ebrey 2010: 135) je možné, že po celou dobu se jednalo o jedno velké nedorozumění, kdy Kitani z říše Liao se jen snažili o uzavření kvalitní mírové dohody, a ne o obsazení Číny.

Songský císař Zhenzong se dokonce jednu dobu rozmýšlel, jestli sám nepovede své armády, jeho rádci jej ale naštěstí pro něj přesvědčili, že to není dobrý nápad. On sám si myslel, že bude mít příležitost zasadit Kitanům rozhodující ránu, po několika porážkách jeho armád si to rozmyslel (Lorge 2015: 264). Songský dvůr ze strachu z blížící se nepřátelské armády dokonce prchl na jih, nejprve do Nanjingu, následně do Chengdu (Mote 1999: 112). Se souhlasem císařovny vdovy bylo songskému dvoru v roce 1004 doručeno prohlášení o tom, že by si Kitani se Songy přáli nastolit přátelské vztahy (Twitchett, Tietze 2010: 108). Pro čínské státníky bylo velmi důležité, že to byli Kitani, a ne Songové, kdo započal vyjednávání. To ale jen potvrzuje teorii Petera Lorge (2015: 265), že songský císař Zhenzong vůbec nic netušil o válečném umění, a ještě méně ve finále rozuměl vyjednávání. Kitani přesně věděli, čeho chtějí dosáhnout, zatímco

Zhenzong se chtěl jen vyhnout válce. To je přesně ten důvod, proč byly podmínky mírové dohody mezi těmito říšemi výhodné hlavně pro Kitany.

3.2.4 Mírová dohoda z Chanyuanu

V lednu roku 1005 byla uzavřena mírová dohoda, která vešla do dějin jako Chanyuanská mírová dohoda (澶淵之盟, mnohými zdroji uváděná jako Shanyuanská mírová dohoda). V rámci této dohody, velmi výhodné pro kitanskou říši Liao, se nejprve řešily teritoriální nároky (Tan 2018: 241). Kitani požadovali navrácení strategického území, zmíněného v předchozí kapitole, a tedy oblasti Guannan v Hebei. To však songský dvůr zatvrzele odmítal. Poté, co Songové vznesli protinávrh, Kitani jim Guannan s ochotou přenechali. Songové totiž souhlasili, že budou říši Liao platit doslova královský tribut. Tento tribut se sestával ze sta tisíc liangů stříbra a dvou set tisíc štůčků hedvábí, což však byla pro Songy stále mnohem levnější varianta, než platit za válečné výlohy a přestárlou armádu (Mote 1999: 70). I tak ale tyto poplatky v kombinaci se závislostí Kitanů na dovozu zboží ze Song a tiskem papírových bankovek tvořily pro státní pokladnu určité potíže spojené s inflací (Ebrey, Walthall 2013: 154). Tato mírová dohoda předznamenala dvě věci – moderní mezinárodní smlouvy a následnou demilitarizaci songské říše (Liščák 2008: 196). Tím ovšem seznam ustanovení mírové smlouvy zdaleka nekončil. V této dohodě bylo dále stanoveno následující: kromě každoročního poplatku se museli císaři jednotlivých říší častovat titulem císař, což znamenalo, že se museli vzájemně uznat, což byl obzvlášť pro Čínany nelehký úkol. Uznat, že je jim barbarský stát a jejich vůdce rovný, to byl bezprecedentní případ (Amitai, Biran 2015: 149). Dále vznikla jasně stanovená hranice, podél níž se musel dávat obzvlášť velký pozor, aby nedošlo k problémovým situacím. Ani jedna ze stran nesměla poskytovat útočiště kriminálům, kteří porušili zákon. Existující opevnění podél hranic mohla být opravena a udržována, ale nesměla být postavena nová. Obě strany musely vzájemně respektovat hranice a kultivovat přátelské vztahy pod hrozbou trestu při porušení této dohody (Franke, Twitchett 1994: 109). Songové se i přesto rozhodli v lesích podél hranic vybudovat rozsáhlý obranný systém pro případ, že by kitanská kavalerie dostala povel k útoku (Chen 2018: 313-334).

Kitani se zněním dohody souhlasili bez váhání, Songové měli určité výhrady. Říše Liao poplatky považovala za tribut, kdežto dynastie Song něco takového odmítala a nazývala je přátelským darem. I přesto, že výsledek smlouvy mluvil ve prospěch Kitanů, si mnozí lidé v říši Song v čele s císařem Zhenzongem gratulovali, že se jim podařilo na diplomatické sféře zvítězit. Z určitých úhlů pohledu tomu tak jistě bylo. Podařilo se

jim zabránit masivní ztrátě na životech, drancování čínského území a rozhodně bylo i přes pravidelné poplatky ušetřeno značná část státního rozpočtu. I tak se ale ze strany členů čínského dvora i mnohých učenců ozývala kritika smlouvy. Mnozí dokonce nabádali k tomu, aby byla smlouva ignorována, a aby se Songové s Kitany pustili znovu do války. Hlasy, které si byly jisté vítězstvím dynastie Song, ale prozatím nebyly vyslyšeny (Mote 1999: 71).

3.2.5 Sto let míru

Tato výrazná změna v přístupu k mezinárodním vztahům přispěla k lepšímu stavu songské státní pokladny, ač se k jejich výdajům brzy přidal ještě tribut Tangutům ze státu Xi Xia, kterým se budeme věnovat v následující kapitole, a s tím související obnovené a výraznější poplatky říši Liao. Díky zavedení placení za mír se Songům podařilo udržet mír a prosperitu po následujících sto let, dokud nebyla říše Liao nahrazena džürčenskou říší Jin (Franke, Twitchett 1994: 113). I při interakcích s tangutským státem Xi Xia a s Džürčeny byl aplikován stejný model jednání. Nečínské státy se naučily hrozit válkou a klást si teritoriální nároky, Songové se naproti tomu naučili tyto požadavky ignorovat a namísto toho platit o to větší tribut. Tento způsob zahraniční politiky byl kompletně ukončen až Mongoly a jejich dobytím Číny ve 13. století (Mote 1999: 118).

Během následujícího století od uzavření smlouvy v Chanyuanu se měnily zejména poměry uvnitř státu. I přesto, že byla uzavřena mírová smlouva, songská šlechta neměla důvěru v kitanské úmysly (viz kapitola 8 a 9). Mírový stav však až na občasné roztržky přetrvával. Počet ozbrojených sil výrazně klesl a armáda se přetransformovala na žoldněřskou. To přineslo i řadu nevýhod, nicméně služeb žoldněřů se téměř nevyužívalo a bylo to tím nejlevnějším řešením (Lorge 2015: 9).

V 11. století se výrazně zhoršila ekonomická situace songské dynastie, a to v důsledku sílící pozice džentry. Její příslušníci si za každé situace našli způsob, jak se vyhnout placení daní. Když nebylo dost peněz na to, aby dostali plat, byla jim přidělována půda. Špatně nastavený systém vedl k tomu, že čím více půdy člověk vlastnil, tím menší platil daně, což samozřejmě ruinovalo drobné vlastníky půdy. Stát tak přicházel o stále větší částky na daních (Palát, Průšek 2001: 34).

V roce 1068 se k moci dostal císař Shenzong (神宗, 1068-1085), kterého si historie pamatuje jako císaře-reformátora. V době nástupu na trůn čítala jeho žoldněřská armáda více než milion mužů, ať už to byli lukostřelci, pěchota, jízda, či loďstvo, jednalo se

bezesporu velkou, ale velmi slabou armádu s nízkou morálkou (Hrdličková, Hrdlička 1992: 53). Císař si velmi dobře uvědomoval neúnosnou sociální situaci, a tak učinil nečekaný krok a jako svého poradce si vybral básníka a učenice Wang Anshiho (王安石, 1021-1086), který měl zároveň provádět reformní činnost. Ten se v letech 1069-1074 pokusil o naprosto zásadní změny ve fungování státu (Ebrey, Walthall 2013: 164). Ty měly zcela přetransformovat státní administrativu, vedení armády a obsahovaly i reformu daňového systému. Skloubil reformy s konfuciánskými tradicemi a snažil se o dosažení blaha veřejnosti, což se samozřejmě setkalo se silným odporem ze strany džentry. Sílicímu odporu z řad bohatých a jeho politické opozice z řad konformistů (Ouyang Xiu, Sima Guang a Su Shi) jeho reformy nemohly čelit, a tak byly jedna za druhou anulovány (Liščák 2008: 200).

Chanyuanská mírová dohoda vydržela prakticky neporušená celé století nejen proto, že říše Liao měla vůči Songům vojenskou převahu, ale také proto, že ač zaznívaly hlasy, které toužily po porušení smlouvy a válečném konfliktu, vždy převládly hlasy, které si cenily dosaženého míru a nechtěly ohrozit severní hranice, které po dlouhém období útoků barbarských kmenů mohly být konečně považovány za relativně bezpečné (Lorge 2015: 15).

Od roku 1081 začala z důvodu Shenzongovy výbojné politiky songská armáda podnikat vojenské výpady proti tangutskému státu Xi Xia, ale dlouho se jí nedařilo dosáhnout žádného významnějšího vítězství. Všechna území, která se Songům povedla obsadit, zase rychle ztratili. Až v roce 1099 se jim podařilo zlomit odpor Tangutů a těm nezbylo jiné řešení než žádat o mír. Zároveň se začaly prohlubovat diplomatické vztahy mezi Liao a Xi Xia, což se Songům nikterak nezamlouvalo (Mote 1999: 118)

Když pak džürčenský vůdce Aguda na počátku 12. století založil říši Jin a začal dobývat oblast Liaodongu a konstantně porážet Kitany, spojili se Songové s Džürčeny v naději, že v nich budou mít spojence a získají zpět dávno ztracené území (Liščák 2008: 211). Jednalo o chybu, ze které se však stále nedokázali poučit (viz kapitola 7).

3.3 Analýza interakcí mezi dynastiemi Liao a Song

Z přechozích kapitol lze vyčíst mnohé o vztazích mezi těmito dvěma velkými říšemi. V této kapitole se zaměříme na ty nejdůležitější poznatky a odpovědi na zásadní otázky, které si lze z událostí konce 10. a průběhu 11. století odnést.

V prvních letech existence dynastie Song byly, díky implementaci strategie „Nejdříve jih“, vztahy mezi Liao a Song poměrně klidné. Tehdejší kitanský císař Muzong se soustředil na vnitropolitické záležitosti a svoji zálibu v pití alkoholu, zatímco Zhao Kuangyin se snažil sjednotit Čínu, a až poté se vypořádat se severní hrozbou. Zhao Kuangyin je velmi zajímavou historickou postavou. Bez pochyby ho můžeme zařadit mezi jeden z faktorů, který spojuje všechny zainteresované státy, a tím jsou velmi schopní zakládající vladaři.

Mezi těmito dvěma dynastiemi lze vyzorovat naprosto zásadní rozdíl. Tento rozdíl spočíval ve schopnosti poučit se z minulosti. Kitanská říše Liao, která se v období Pěti dynastií a deseti říší aktivně snažila o získání území v Číně, tehdy zjistila, že na vládu nad celou Čínou nemá kapacitu, ani jí nevyhovuje usedlý způsob života Číňanů, a vlastně si ani s nově nabytým územím neví rady. Už tak se potýkala s okolními kmeny Tangutů, Džürčenů a měla dost práce s udržení pořádku v pohraničních oblastech. Proto v momentě, kdy vznikla čínská dynastie Song, nepodnikla vůči tomuto nově vzniklému státu žádné vojenské kroky, nýbrž se soustředila na udržování diplomatických vztahů. Toto jeden z důležitých momentů, ke kterému se vrátíme v kapitole 9 v rámci závěrečné analýzy. Lze jej využít i ve snaze najít odpověď na druhou z výzkumných otázek, stanovených v úvodu této práce.

Songové se k jejich vlastní smůle poučit nedokázali. Neustále se zarytě drželi konceptu znovudobytí 16 prefektur, které byly ztraceny několik dekad před vznikem dynastie Song. Kvůli své hrdosti nebyli schopni uznat suverenitu kitanské říše Liao a tajně spřádali plány na útok. Je fakt, že spojenectví Liao a dynastie Severní Han, která dlouhodobě vzdorovala pokusům Songů o sjednocení Číny, bylo pro Songy velmi dráždivým faktorem. Nicméně, i zde je potřeba přihlídnout k tomu, proč tak Kitani učinili. Nejenže se díky existenci Severní Han zmenšovala hranice, kterou sdíleli se Songy, ale zároveň jim Hanové sloužili jako nárazníkový stát. Opět se však nesnažili o žádnou invazi do Song.

Byli to Songové, kteří prolomili mírové dohody, uzavřené v roce 974, když v roce 979 podnikli rozsáhlou invazi nejprve do Han, a poté, opojeni vítězstvím a sjednocením Číny, okamžitě napadli i říši Liao. Až do této chvíle zastávali Kitani mírovou pozici, nicméně po roce 979 se událo několik vojenských střetnutí mezi Liao a Song. Ač lze většinu vítězství v těchto konfliktech připsat právě Kitanům, nikdy se jim nepodařilo zasadit Songům zdrcující úder, který by jednou pro vždy rozhodl o vítězi. Na druhou stranu, z dostupných informací vyplývá, že pro Kitany absolutní porážka Songů nebyla hlavní

prioritou. Songové se i přes všechny porážky nehodlali ztraceného území vzdát, a tak se tento scénář opakoval, až dokud Kitanský císař Shengzong se svou matkou nepodnikli invazi do Číny, jejíž výsledkem byla mírová dohoda, uzavřená v roce 1005 v Chanyuanu.

Je důležité zmínit, jak moc dění na kitanském dvoře ovlivňovalo dění na dvoře songském a naopak. V závislosti na tom, jak schopný či jak vojensky naladěný císař byl zrovna na jednom trůně, automaticky reagoval v rámci zahraničně-politických vztahů dvůr druhý. Tento trend by šlo vysledovat i v mnoha ekonomických a sociálních aspektech, to ale není primárním předmětem této práce.

Aniž by to tedy songský císař Zhenzong v roce 1005 tušil, dosáhli Kitani svého cíle tak, jak chtěli, a odcházeli z Číny s pravidelným tributem a jistotou, že v budoucnu nebudou probíhat další konflikty mezi těmito dvěma říšemi. Zajistili tak století míru, kdy se mohly oba státy, až na výjimky, soustředit na vnitropolitické záležitosti. V tuto chvíli si lze odpovědět na část výzkumné otázky, která se týká právě Kitanů a jejich říše Liao. *Proč se Kitanům nepodařilo dobýt Čínu, zatímco Mongolům ano?* Mongolům se sice budeme věnovat až v dalších kapitolách, nicméně odpověď na důvod, proč Kitani neobsadili Čínu, je z výše uvedených informací naprosto zřejmý. Kitani neměli ambice na to, aby vládli celé Číně, jelikož se poučili z roku 947 při jejich obsazení Kaifengu, nechtěli dopustit proces sinizace, neměli vojenskou techniku, uzpůsobenou na dlouhodobé obléhání čínských měst, a nechtěli tak platit vysokou daň za dobytá území. Raději implementovali metodu zastrasování za účelem uzavření mírové dohody, ze které jim plynulo obrovské množství výhod.

Tomu, jak vztahy Kitanů a Songů skončily se budeme věnovat v kapitole 5, jelikož nyní je z důvodu časové posloupnosti nutno se zaměřit na další nečínský stát, Xi Xia/ Západní Xia.

4. Xi Xia

Tangutský stát Xi Xia bezesporu zaujímá významnou historickou pozici ve vztahu k dynastii Song. Vzhledem k interakcím mezi Xi Xia, Song a Liao, tento stát rozhodně nelze opomenout.

4.1 Vznik říše Xi Xia

Historie tangutských kmenů je velmi složitá, stejně jako přesné určení jejich etnicity. Historici se ve většině případů shodují, že jejich původ sahá až do 4. či 5. století n.l.,

a že jejich příslušníci byli potomky etnika Toba (či Tuoba). Velkého významu nabyly tangutské kmeny v období vlády dynastie Tang, kdy byly velkou vojenskou podporou pro tangský trůn (Tan 2018: 263). V roce 630 bylo dokonce příslušníkům jejich vůdčího kmene Toba uděleno císařské příjmení Li (李). Poté, obzvláště v době uvadající tangské moci a v době vnitřních nepokojů v 70. a 80. letech 9. století, poskytovali Tangům nezanedbatelnou vojenskou podporu, což učinily i další pohraniční kmeny, jako například Shatuo a Kitani. Na ten popud byla náčelníkům kmene Toba udělena hodnost jiedushi, tedy vojenských guvernérů prefektury Xia. V roce 883 pak byli povýšeni na knížata z Xia. Pod rouškou rozpadu dynastie Tang a událostí, které následovaly v období Pěti dynastií a deseti říší, získali Tanguti prostor vytvořit si nezávislý stát, ač formálně stále spadali pod správu Číňanů (Wang 2013: 227–228).

V roce 954 byl tehdejšímu vůdci Tangutů Li Yixingovi (李彝興, ?-967) udělen titul Král Xiping, nebo také „Krále, který pacifikuje západ“. V době Pěti dynastií a deseti říší byla vojenská podpora Tangutů více než potřebná a po založení dynastie Song Zhao Kuangyin na dobré vztahy s Tanguty velmi rád navázal (Mote 1999: 172). Když pak v roce 967 Li Yixing zemřel, byl mu Zhao Kuangyinem udělen posmrtný titul Krále z Xia. Toto gesto nevyjadřovalo pouze autonomnost Tangutů, ale dávalo také jasně najevo, že Songové doufali v pokračování dobrých vztahů i po Li Yixingově smrti (Dunneil 2008: 168).

Ve skutečnosti však Songové plánovali o autonomii Tanguty připravit. Pozvali je sice na audienci pod záminkou udělení vysokého titulu jejich vládci, zároveň Tanguti měli souhlasit s tím, že nemají žádný formální nárok nad územím, ve kterém přebývají. Songové se totiž obávali, že by se v jejich hlavách mohly zrodit politické, a následně expanzivní ambice. Tanguti s tímto sledem událostí samozřejmě nikterak nesouhlasili. Měli pocit, že po 350 letech správy daného území jim automaticky vzniká nárok na autonomii. Vzali si příklad ze vzestupu Kitanů a zarytě se drželi svých představ o vývoji událostí. Problém tkvěl v tom, že i Kitani si představovali, že budou mít Tanguty ve své moci, i kdyby jen oficiálně. Tanguti začínali pocíťovat stále větší tlak ze strany sousedních říší, a tak jim nezbylo než hrát při vyjednávání na obě strany (Franke, Twitchett 1994: 167).

Tanguti měli skvělou vyjednávací pozici, a to díky jednomu významnému faktu. Tím byla jejich strategická pozice na severozápadě, a tedy jejich moc nad mezinárodním obchodem. Číňané si vzhledem k tomu, že potřebovali přísun koní a dalších surovin, netroufali

pokazit vztahy s Tanguty, protože by se jim to mohlo ošklivě vymstít (Palát, Průšek 2001: 35). Tanguti, vědomi si své strategické výhody, se v průběhu let velmi šikovně zapojovali do procesu mezinárodního obchodu, udržovali obchodní vztahy se západními státy, a nakonec měli pro obchod s Čínou a komoditami ze západu, svůj vlastní monopol. Tento vývoj událostí vedl Songy k tomu, aby se začali orientovat v obchodní sféře trochu jinak. Ve výsledku se zaměřili na modernizaci námořnictva a podporu mořeplavectví. Z Číny se díky tomu postupně stávala námořní velmoc (Gernet 1996: 354).

Nejlépe s touto strategickou výhodou dokázal naložit Li Yuanhao (李元昊, 1003-1048), který na tangutský trůn nastoupil v roce 1032. Byl to on, komu se v roce 1038 podařilo založit dynastii Xia (Západní Xia) a byl to on, kdo se stal jejím prvním císařem (Franke, Twitchett 1994:167).

4.2 Songské snahy o kontrolu nad Xia

Songové se o zisk kontroly nad Xia snažili téměř nepřetržitě. Zdálo se, že s nástupem třetího následníka trůnu, v roce 980, budou mít konečně štěstí. Jednalo se o Li Jipenga (李繼捧, 980-990) který se v roce 982 vzdal titulu král Xia za zisk militaristických pravomocí. Jeho mladší bratranec, Li Jiqian (李繼遷, 990-1004) se s tím nehodlal smířit. Zburcoval Tanguty k odporu a ač většinu následných vojenských střetnutí prohrál, nevzdával se a dával Songům najevo, že se Tanguti autonomity vzdát nehodlají (Dunnell 2008: 168).

Nejen, že byl Li Jiqian velmi nepoddajný, uměl také velmi šikovně sledovat okolní mezinárodní vztahy a využívat je ve svůj prospěch. Poté, co songský císař Taizong podnikl v roce 986 další neúspěšnou invazi do říše Liao, vycítil Li Jiqian svoji šanci a uzavřel spojenectví s Kitany. Odměna na sebe nenechala dlouho čekat, jelikož Kitani mu okamžitě poskytli vojenskou podporu a boje, které do té doby prohrával, se mu podařilo obrátit ve svůj prospěch a odrazit tak nápor Songů (Mote 1999: 177).

V důsledku těchto událostí sice musel odvádět roční tribut Kitanům, ale na oplátku mu bylo umožněno oženit se s jednou z kitanských princezen. Mezi jeho povinnosti spadalo i to, že musel předat veškeré zajatce ze Song do rukou říše Liao. Již v roce 990 se mu podařilo od Kitanů získat titul krále, o který jeho rod připravili v předchozí dekádě Songové. Songové v reakci na tyto události poslali zpět do Xia jeho bratrance Li Jipenga, který do té doby setrval na songském dvoře, a který měl rozvrátit rostoucí tangutskou moc zevnitř. To ale hrálo Tangutům do karet, protože dokázali nadále umně přeskakovat

mezi spojenectvím s oběma nebezpečnými sousedy, a dle potřeby deklarovat svoje spojenectví (Franke, Twitchett 1994: 169).

Způsobovalo to značné zmatky, až nakonec ani jeden dvůr netušil, komu může věřit. Když se pak zhoršily vztahy mezi Song a Liao a na přelomu tisíciletí došlo k ozbrojeným konfliktům, těžili Tanguti z nastalé situace a posilovali své pozice na hranicích. Li Jiqian i Li Jipeng zemřeli v roce 1004, poté, co se Li Jiqianovi podařilo značně rozšířit hranice státu směrem na západ. Na trůn pak nastoupil Li Jiqianův syn Li Deming (李德明, 1004-1032), který téměř po třicet let pokračoval v libivé politice vůči svým susedům, Songům a Kitanům (Dunnell 2008: 176-178).

4.3 Li Yuanhao a založení dynastie Xi Xia

Li Yuanhao se narodil v roce 1003 a byl velmi schopným vojevůdcem, stejně jako velmi vzdělaným mužem, který se zajímal jak o kulturu čínskou, tak tibetskou, a samozřejmě i tangutskou. Za jeho působení se z Tangutů oficiálně stali stepní lidé, kteří ale oplývali velkou vojenskou silou. Dokázal perfektně zkombinovat použití nejen kavalerie, ale také lukostřelců, obléhacích strojů a dalších jednotek, které z jeho dohromady tvořily univerzální a schopnou armádu (Tan 2018: 264-5). Podařilo se mu porazit Ujgury i tibetské kmeny Qiang, a rozšířit tak tangutská území dále na západ. Na trůn nastoupil v roce 1032 a okamžitě začal pracovat na rozšíření armády, stejně jako na četných kulturních a sociálních reformách, které ovlivnily vývoj tangutského lidu (Gernet 1996: 355). Li Yuanhao rozhodně spadá do řady schopných zakladatelů dynastií, jejichž působení bude součástí závěrečné komparace.

V roce 1038 už byla jeho pozice natolik dobrá a armáda natolik silná, že si byl dostatečně sebejistý na to, aby se prohlásil za císaře nové dynastie, Xi Xia (西夏/ Západní Xia). V tu chvíli již uběhlo několik desítek let od té doby, co Songové s nevolí přijali existenci a uznali suverenitu kitanské říše Liao. Xi Xia pro ně ovšem i nadále představovala jen barbarský stát ze západu. Songský dvůr tuto transformaci říše Xia okamžitě odmítl a uzavřel severní hranice, zakázal svým lidem obchodovat s Tanguty, načež ještě Songové začali svému novému konkurentovi vyhrožovat válkou. Kitani naproti tomu naoko oceňovali pozici Xi Xia jakožto potenciální hrozby pro Songy a povolili Yuanhaovi, aby se častoval jakýmkoliv tituly, kterými se mu jen zachtělo (ovšem jen při jednání s ostatními státy, ne s Liao). Ve skutečnosti však nebyli ochotní dát Tangutům ani symbolický pocit rovnocennosti v jejich vzájemných vztazích (Mote 1999: 182).

Ať už měl Li Yuanhao nárok nazývat se císařem, nebo ne, jeho stát oplýval značnou vojenskou silou, což byla primárně jeho zásluha. Velkou část své kavalerie zaúkoloval obranou hranic, které na nejrůznějších strategických pozicích každou chvíli napadali Songové. Útočníci ale většinou odcházeli poraženi. Nepromyšlené a nekoordinované útoky Songů na Xi Xia vyšly songský dvůr velmi draho. Kitani si dobře uvědomovali zlepšující se pozici Xi Xia a uvědomili si, že by jim z toho mohl plynout značný užitek (Liščák 2008: 199).

Ač neměli Kitani ambice na obsazení songské Číny, svůj diplomatický tah provedli na výbornou. Pohrozili Songům, že se spojí s Tanguty a společně na ně zaútočí. Tím se Songům splnily nejhorší představy. Aby tuto hrozbu odvrátili, souhlasili se značným navýšením ročního tributu, který Kitanům platili, a ti tak opět dosáhli svých politických cílů. Songové ale zároveň tajně doufali, že zvýšením poplatků motivují Kitany k tomu, aby svého nového spojence drželi na uzdě. Yuanhao byl velmi rozezlen, když si uvědomil, že byl říší Liao zneužit k tomu, aby dosáhla vyššího tributu na úkor říše Song, zatímco sami Tanguti z toho nic neměli. Songové, kteří si jeho zlosti byli velmi dobře vědomi, jej nejen poštváli proti Kitanům, ale také se jim podařilo vyřešit jejich rozpory diplomatickou cestou (Dunneel 2008: 187-188).

V roce 1044 byla uzavřena mezi říšemi Song a Xi Xia mírová dohoda, která fungovala na stejném principu, jako ta mezi Song a Liao. Songové se sice nesmířili s tím, že by Li Yuanhao měli nazývat císařem, ale už jej nenazývali ani zastaralým titulem král. Vyřešili to tak, že když na něj přišla řeč, používali výraz „vládce“. Tato smlouva je zavazovala k pravidelným ročním poplatkům, které činily 130 tisíc štůčků hedvábí a 50 tisíc uncí stříbra. Navíc posílali štědré dary v době národních svátků a Yuanhaových narozenin (Liščák 2008: 200).

Krátce poté došlo k vojenskému střetnutí mezi Liao a Xi Xia, jelikož některé tangutské kmeny, které územně spadaly pod vládu říše Liao, se začaly bouřit (Mote 1999: 185). To si Kitani nechtěli nechat líbit a pod touto záminkou napadli s armádou o 100 tisících mužích pohraniční tangutské hlídky, které snadno rozprášili. Li Yuanhao jel osobně na kitanský císařský dvůr, aby dojednal mír, na tamním dvoře ale převažovaly hlasy, které nabádaly k tomu, aby ve vojenském tažení kitanská armáda pokračovala. Yuanhaovi se podařilo zmobilizovat všechny své síly a následně se svou armádou Kitany porazil. Tanguti tak dali najevo svou sílu oběma svým sousedům, a opět byly navázány diplomatické vztahy (Dunneel 2008: 189).

Li Yuanhao byl zavražděn v roce 1048 a již o rok později kitanská armáda opět napadla říši Xi Xia. Po dobu následujících desetiletí spolu pak Tanguti a Kitani střídavě válčili a dojednávávali mír, zatímco diplomatický trojúhelník byl doplňován politickými intrikami ze strany říše Song. Tím se jí dařilo snížit riziko potenciálního spojení těchto dvou nečínských říší, které by společnými silami zřejmě mohly pomýšlet na plošnou invazi do songské Číny (Mote 1999: 186).

4.4 Songsko-tangutské války v letech 1081-1085

Songové se pod vedením císaře Shenzonga zaměřili na uskutečnění jeho plánu na revitalizaci songské říše, aby znovuobnovili slávu Číňanů z dob dynastií Han a Tang (Hrdličková, Hrdlička 1992: 54-56). Tyto snahy kulminovaly v roce 1081, kdy se celkem pět čínských armád vydalo do stepí v oblasti dnešních provincií Ningxia a Vnitřního Mongolska s úkolem obsadit tangutské hlavní město a znovuzískání teritorií, které v průběhu let ztratili, ale nadále jej považovali za své. V tomto roce se k nim dostala informace, že tehdejší tangutský císař Huizong (惠宗, 1067-1086) byl svržen a uvězněn svou matkou, regentkou Liang (梁太后). To posloužilo jako jedna ze záminek pro útok. Celá invaze byla i přes prvotní vítězství nakonec neúspěšná. Císař Shenzong v roce 1085 zemřel a nikdy se tak nedožil vytouženého dobytí ztracených území (Forage 1991: 1-9).

Boje pokračovaly i v následujících letech, kdy se Tanguti stávali stále agresivnějšími, až se jim podařilo obsadit některé z pohraničních oblastí dynastie Song. Císař Zhezong (哲宗, 1085-1100) v letech 1096-1098 vedl zmobilizované songské armády do protiútoků, který skončil drtivým vítězstvím jeho armád. V roce 1099 už byli Tanguti zatlačeni tak hluboko na západ, že žádali o mír. Zhezongovi se tedy povedlo dokončit Shenzongovy plány (Franke, Twitchett 1994: 198).

Více se vztahy mezi Tanguty a Songy budeme zabývat až poté, co si představíme další z významných nečínských národů, který se dostal do popředí dějiště událostí na počátku 12. století, Džürčenů.

4.5 Analýza interakcí mezi říšemi Xi Xia a Severní Song

Vzájemné vztahy těchto dvou států jsou velmi zajímavým předmětem zkoumání. Ačkoli interakce mezi Číňany a tangutskými kmeny sahají hluboko do historie, stejně jako tomu bylo u Číňanů a Kitanů, Tanguti si během této doby dokázali vybudovat odlišnou pozici. Nic to ale nemění na tom, jak se k nim songský dvůr následně stavěl. Stejně jako výše zmínění Kitani, využili Tanguti příhodnou chvíli k tomu, aby vytvořili autonomní stát.

Vzhledem k existenci ne jednoho, ale dvou mocných sousedů museli Tanguti hrát velmi šikovně na obě strany, protože ač byli vojensky zdatní, nemohli se v prvních desetiletích své nezávislosti rovnat ani říši Liao, ani říši Song. Problémem bylo, že jejich hru prokoukli jak Kitani, tak Songové, což jen podpořilo jejich vzájemnou nedůvěru. Postupem času vznikl diplomatický trojúhelník, na jehož principu se odvíjely události celého 11. století.

Motivovaní úspěchem kitanské říše Liao, která vojensky převyšovala dynastii Song, vyhlásili Tanguti nejprve nezávislý stát a v roce 1032 i novou dynastii Xi Xia. Songové, zděšení myšlenkou, že by se mohli jejich noví sousedi spojit s Kitany, se těmto událostem snažili všemožně zabránit. Už tak jejich pýcha utrpěla velký šrám, když museli uznat existenci říše Liao. S dalším barbarským státem proklamujícím nárok na mandát nebes, se smířit skutečně nehodlali.

Časem jim nic jiného nezbylo, jelikož Tanguti vojensky posilovali, a poté, co se s nimi pod záminkou zvýšení tributu, který od Chanyuanské mírové dohody museli Číňané Kitanům platit, se s Tanguty spojili právě Kitani z říše Liao, a hrozba invaze byla skutečně bezprostřední. Čínská pýcha opět zabránila potenciálu pro dobré diplomatické vztahy s jejich sousedem. Namísto toho se ke zvýšení poplatků, které každoročně odváděli Kitanům, přidaly navíc i poplatky pro Xi Xia. Diplomatické řešení tedy nakonec zvítězilo, ale opět na úkor songského dvora a příliš pozdě.

V rámci tohoto mocenského trojúhelníku se jednotlivé dvory navzájem ovlivňovaly, navazovaly spojení anebo se spolu utkávaly ve vojenských střetnutích, které neměly žádný rozhodný výsledek. Ani jedna z dynastií nebyla schopná zasadit té druhé rozhodující úder. Jeden pozitivní vliv toto dění však pro Čínu mělo. Vzhledem k moci, kterou měli Tanguti nad zahraničním obchodem, si dynastie Song rozšířila obzory, když posílila a modernizovala námořnictvo a navázala nové obchodní vztahy.

Nabízí se otázka, proč se Tanguti a Kitani skutečně nespojili a nezaútočili společně na dynastii Song. Odpověď je stále stejná. Kitani již netoužili po válce, netoužili ani po obsazení Číny a vládou nad čínským obyvatelstvem. Byli spokojeni s vývojem událostí, jelikož stejně jako dosáhli všech vytyčených zahraničně-politických cílů s uzavřením mírové dohody v Chanyuanu, a s následnými upravenými podmínkami ze 40. let 11. století, stejně tak se jim hodila existence tangutské říše Xi Xia. Díky tomu, že existoval

potenciál pro jejich spojenectví, drželi Songy v šachu, zároveň však byli nedůvěřiví a nechtěli nechat Tangutům příliš velkou volnost a moc.

Dalším faktorem pro toto rozhodnutí bylo, že ač se Kitani ze všech sil snažili zachovat si vlastní kulturní identitu, postupem času se u nich určité aspekty sinizace projeví (Lorge 2015: 9). Poté po vzoru čínských dynastií dopustili, že se jejich armáda vlivem pohodlného života, zapříčiněného pravidelným přísunem tributu od Songů, změnila na žoldnéřskou a zlenivěla. Nakonec je za pomoci nepoučitelných Songů zničili jejich vlastní vazalové, tedy džürčenské kmeny, které posléze založily svou vlastní dynastii (Mote 1999: 42). Tomu se budeme věnovat právě v následující kapitole.

5. Džürčenská dynastie Jin

V oblasti zahraničních vztahů se celé 11. století neslo v duchu diplomatického manévrování s cílem vyhnout se za každou cenu válce. V tomto období se jednalo o interakce mezi dynastií Severní Song, kitanskou říší Liao a Tangutskou říší Xi Xia. Songové to v rámci těchto zahraničně-politických machinací neměli vůbec jednoduché, ale na počátku 12. století se jim zdánlivě začalo blýskat na lepší časy. Na scénu totiž vstoupili Džürčeni, které vedl zakladatel jejich nové dynastie Jin, Aguda (Eberhard 1977: 221). Dominance Džürčenů nad Čiňany je dalším z článků dlouhého řetězu nečínských států napadajících Čínu ze severu.

5.1 Aguda a vznik džürčenské dynastie Jin

Džürčeni pocházeli z hustě zalesněných hornatých oblastí východního Mandžuska, z okolí břehů řeky Amur. V 10. století se pak rozšířili do povodí řeky Sungari. Jejich způsob života nelze popsat jako vyloženě nomádký, jednalo se spíše o polopastevecký způsob. Velmi se tak lišili jak od Kitanů, tak od Mongolů, kteří žili nomádkým způsobem života.⁵ Džürčeni, kteří žili v lesích, se živili převážně rybolovem a lovem zvěře. Ti, kteří žili ve stepních oblastech, se zemědělství často uchylovali. Chovali sice koně, ale jejich primárním domestikovaným zvířetem byli voly. Byli výtečnými lovci ptactva. Sokoli či jestřábi byli jejich výsadní exportní komoditou do říší Liao a Song (Franke, Twitchett 1994: 216-217).

⁵ Žádné trvalejší usídlení, život ve stanech a jen velmi malá míra zemědělství, někdy dokonce vůbec žádná.

Džürčenské kmeny žily dlouhá léta v područí kitanské říše Liao, proti čemuž se po většinu 10. a 11. století některé pohraniční kmeny pokoušely vojensky bránit, ale neúspěšně. Ještě v polovině 11. století byla na jejich způsobu života znát značná míra individualismu. Džürčeni v té době neměli žádný kalendář, jednotné písmo, ani řádně strukturalizovanou vládnoucí vrstvu. Kitani věděli, že v případě, že by se jednotlivé kmeny sjednotily, mohlo by jim to nadělat nemalé potíže. Jednotlivé kmeny však samy o sobě působily bezbranně. Tedy až dokud se v roce 1113 nedostal k moci Aguda (Tan 2018: 253).

Aguda pocházel z klanu Wanyan, ale nebyl prvním z kmenových vůdců, který se snažil sjednotit džürčenské kmeny. Už jeho dědeček Wugunai se o to neúspěšně snažil. Byl velmi schopným válečníkem, a i přes počáteční odpor ostatních náčelníků se mu podařilo získat kontrolu nad územím východního Mandžuska. Dokonce mu byla od Kitanů udělena hodnost jiedushi, tedy vojenského guvernéra pro danou oblast. Jeho hlavní motivací pro zahájení sjednocování džürčenských kmenů byla snaha se co nejvíce oprostit od kitanské říše Liao, jelikož s nimi Kitani ze strachu z případného odporu zacházeli velmi nevybíravým způsobem (Tillman 1995: 32). Při každoročním odevzdávání tributu se často na účet Džürčenů odehrávaly násilné a ponižující situace. Džürčeni se při těchto příležitostech vždy dozvěděli mnoho užitečných informací o fungování státní administrativy svého silnějšího souseda a bylo jim jasné, že mají-li se dostat z jeho područí, kmenové uspořádání k tomu stačit nebude (Franke 1994: 220).

Když byl u moci Agudův starší bratr, podařilo se mu již zkonsolidovat takovou vojenskou moc, aby byl schopný zajistit hranice s Korejským poloostrovem a jeho moc byla lákadlem pro další a další následovníky. Když v roce 1113 zemřel, byl na jeho místo zvolen Aguda, který byl zároveň ustanoven vojenským guvernérem pro danou oblast (Franke, Twitchett 1994: 221).

Agudy si kitanský dvůr všiml ještě dříve, než byl zvolen. Na jedné ze svých cest se setkal poslední císař kitanské říše Liao, Tianzuo, s Agudou a dalšími Džürčeny. Jak bylo dobrým zvykem, císař se opil a ponižoval své vazaly tak, že je nutil, aby mu zatančili. Všichni mu jeho přání splnili, až na Agudu. Ten se i přes všechno naléhání nenechal zlomit. Další den císař uvažoval, zda jej pro výstrahu nenechat popravit, protože by tento počín mohl být hrozbou do budoucna. Jeho vojenský důstojník mu to rozmluvil se slovy, že i kdyby to některé z Džürčenů mohlo motivovat k rebeliím, čeho by asi tak mohli

dosáhnout. Kdyby byl tehdejší císař poslouchal svůj instinkt a Agudy s jeho rodinou se zbavil, možná by tím býval uchránil svoji dynastii před záhubou (Mote 1999: 194).

Aguda po svém nástupu k moci nelenil a již v roce 1114 naplánoval strategický útok na severní hranice Kitanů. Jeho armády na počátku invaze čítaly sotva několik tisíc mužů. Prvotní útok byl úspěšný a odstartoval události, během nichž se k němu do roku 1115 přidávali další a další vojáci (Ebrey 2010: 149). Nakonec se mu podařilo postavit armádu čítající deset tisíc mužů a dokázal se prosadit proti obrovské početní převaze Kitanů, když proti němu poslali velkou armádu, která měla jeho síly eliminovat. V tu chvíli již vládl většině Mandžuska (Franke, Twitchett 1994: 221).

5.2 Destrukce kitanské říše Liao

Nebývalé vojenské úspěchy jej motivovaly k založení dynastie Jin, která v severovýchodní Číně působila v letech 1115 až 1234, než ji přemohla mongolská horda (Liščák 2008: 212). Aguda přijal čínské jméno Min (旻) a je znám i pod císařským jménem Taizu (太祖, 1115-1123). Poté sestavil seznam požadavků, který byl odeslán na Kitanský dvůr. Kitani jej měli uznat jako vládce nové dynastie a měli si být s Džürčeny rovni. Pravidelně si měli navzájem posílat diplomatické dary. Zároveň požadoval roční tribut, který se svou výší prakticky rovnal tomu, co ročně platili Songové právě Kitanům. Jeho požadavky se velmi podobaly mírové dohodě mezi dynastiemi Liao a Song z roku 1005 (Eberhard 1977: 233). Kdyby na jeho požadavky kitanský dvůr přistoupil, je možné, že by existenci své říše prodloužil. Místo toho to však odmítli a pustili se s Džürčeny do války. I po založení nové dynastie se Džürčenům nebývalé vojensky dařilo. Poté, co Aguda se svými deseti tisíci muži eliminoval stotisícovou kitanskou armádu, začal působit téměř neporazitelným dojmem. Nebránil se diplomatickému jednání, ale s každým dalším vítězstvím zvyšoval své požadavky na cenu za mír (Franke 1994: 222).

V roce 1116 se Džürčenům podařilo dobýt východní hlavní město Kitanů (東京, Dōngjīng), které se nacházelo v oblasti dnešního Liaoningu. V letech 1117 a 1118 se opět jednalo o míru. Agudovy požadavky tentokrát dosáhly svých limitů. Požadoval, aby byl uznán kitanským císařem jako jeho starší bratr, aby kitanský dvůr poslal Džürčenům několik kitanských členů císařského dvora jako rukojmí, a hlavně aby uznali, že veškeré diplomatické dokumenty odkazující na vzájemné vztahy kitanské říše Liao se Songy, Tanguty a obyvateli státu Korjó od té chvíle spadaly pod správu říše Jin. Džürčeni by se tedy stali recipienty tributů od všech daných států a získali by nad nimi svrchovanou moc (Eberhard 1977: 234).

Rozezlení arogancí Kitanů, kteří se daným požadavkům i přes džürčenské válečné úspěchy odmítali podvolit, Džürčeni vyjednávání ukončili a vyhlásili státu Liao válku. Již v roce 1122 se jim podařilo dostat až do jižního hlavního města Kitanů, Yanjingu (dnešního Pekingu). Obrovské množství vazalských kmenů, které byly do té doby pod správou Kitanů, se hromadně přidávalo na stranu Džürčenů. Občas se stalo, že některé z těchto kmenů nebyly spolehlivé a jejich příslušníci se snažili rozdmýchat v Agudových řadách vzpouru, nicméně všechny tyto pokusy byly tvrdě potlačeny. I přes občasné pokusy o rebelie však Aguda dokázal něco, co Kitani nezvládli, a to začlenit do svých řad nedžürčenské kmeny a etnika a efektivně je ovládat (Franke, Twitchett 1994: 223). V tuto chvíli už neměl Aguda potřebu s Kitany vyjednávat, protože od svého nástupu na trůn konstantně posiloval a konsolidoval svou moc, až byla říše Jin mnohem mocnější než říše Liao.

5.3 Spojenectví s dynastií Severní Song

Aguda nebyl jen výtečným vojevůdcem, skvělé schopnosti prokázal i v diplomatické sféře. Zatímco mezi Xi Xia a Jin k významným vzájemným interakcím nedošlo až do pádu kitanské říše Liao, o vztazích Jin a Song se to říci nedá. Songové cestu Džürčenů k moci pozorně sledovali a byli si také vědomi slábnoucí vojenské síly Kitanů. Stále se ještě nevzdali vidiny na znovuzískání 16 prefektur a vymanění se z područí říše Liao, a tak se začali poohlížet po potenciálním spojenci. S Tanguty vzhledem k historii jejich vzájemných vztahů a vzhledem k tomu, že na přelomu 10. a 11. století se vztahy mezi Tanguty a Kitany výrazně zlepšily, počítat nemohli. Zaměřili tedy svou pozornost zejména na Džürčeny, jelikož s nimi sdíleli nenávist vůči společnému nepříteli. Opět se zde můžeme odkázat na nepočítelnost songského dvora (Mote 1999: 195).

Pod záminkou nákupu koní vycestoval do říše Jin songský vyslanec, jehož primárním cílem bylo dojednat spojenectví Jinů a Songů proti Liao (Ebrey 2010: 170). V následujících letech se jim podařilo dosáhnout tří důležitých diplomatických úspěchů. Podařilo se jim dojednat společný útok na rozpadající se kitanskou říši, podařilo se jim dosáhnout příslibu navrácení 16 prefektur a úspěch měli i v rámci jednání o poplatcích, které museli v předchozích letech platit Kitanům. Jejich vyjednávací pozice se však v průběhu let zhoršovala, jelikož Agudovi netrvalo dlouho dojít ke zjištění, že songská armáda je velmi slabá, a tak se rozhodl vznést nárok na každoroční tribut, jako tomu bylo u Kitanů (Franke, Twitchett 1994: 224).

Od roku 1121 do roku 1125 vešla v platnost tzv. Mořská aliance (海上之盟). Jednalo se o dohodu mezi dynastií Song a Jin proti Kitanům, dojednaná ve vodách bohajského zálivu. Dle této dohody se obě strany dohodly na společném útoku proti říši Liao a následném rozdělení dobytých území s tím, že 16 prefektur, po kterých Songové tolik toužili, připadne právě jim. Oba císaři se vzájemně uznali jako sobě rovní, přičemž Songové souhlasili s pravidelnými ročními poplatky, které měli Džürčenům odvádět. Zde si můžeme všimnout, jak zoufale Číňané toužili po spojení s Džürčenů, jelikož je to přinutilo podruhé uznat suverenitu jednoho z barbarských severních států (Tan 2018: 252).

Aguda však krátce po uzavření této dohody zemřel. Stalo se tak v roce 1123, v jeho pětapadesáti letech, a byl nahrazen svým mladším bratrem Wuqimaiem (吳乞買, 1123-1135). Ten formalizoval dohody o spojení Song a Jin proti Liao, které dohodl již Aguda, a které slibovaly navrátit Songům ztracených 16 prefektur poté, co porazí Liao. Dle Moteho (1999:196) se songské armády nijak významně na kolapsu Liao nikterak nepodílely, takže z původní dohody o tom, že by Songové měli dobýt a nechat si Yanjing, nakonec sešlo. Džürčeni sice Songům Yanjing předali, ale až poté, co zotročili jeho převážně čínské obyvatelstvo a město kompletně vydrancovali, což se samozřejmě songskému dvoru nikterak nelíbilo. Navíc jim neměly být vráceny všechny tamní prefektury a za ty, které se jim do rukou přece jen měly dostat, museli Songové Jinům zaplatit obrovské poplatky jako kompenzaci za výnos ztracený z výběrů daní z oblasti. Je dobré si položit otázku, proč se vůbec Džürčeni mírovou smlouvou se Songy zaobírali? Odpovědí je formalizace tributárních poplatků a zdokumentované uznání nově vzniklé říše Jin. (Franke, Twitchett 1994: 225).

V roce 1124 si Wuqimai vynutil spojení Tangutů ze státu Xi Xia a v roce 1125 se mu podařilo zajmout posledního císaře říše Liao Tianzua (天祚, 1101-1125). Tím byl osud říše Liao zpečetěn. Kitani, kteří invazi přežili, se uchýlili na směr na západ do centrální Asie, kde vznikla říše Západní Liao, nebo také Karakitanský chanát. Aguda se nedožil doby, kdy se Jinům podařilo konečně dokončit destrukci státu, kterému po dlouhá léta sloužili jako vazalové. Základy, které v rámci říše Jin položil, se ale staly odrazovým můstkem pro další působení Džürčenů v oblasti. I Agudu lze tedy zařadit mezi společné faktory, které jednotlivé říše, o kterých tato práce pojednává, sdílely. Ač se jeho klan dostal k moci již před jeho narozením a v době, kdy se stal náčelníkem, s daným titulem zdědil i určitou vojenskou sílu a politickou moc, nebylo pochyb o jeho vysokých

vojenských i diplomatických kvalitách (Mote 1999: 195). Je to něco, co spojovalo kitanského Abaojiho (viz kapitola 1), songského Zhao Kuangyina (viz kapitola 3), i tangutského Li Yuanhaa (viz kapitola 4)

5.4 Pád dynastie Severní Song

Po dobytí Yanjingu sice na krátkou dobu toto město Džürčeni Songům přenechali, ale ještě v listopadu roku 1125 Wuqimai vyhlásil dynastii Song válku (Liščák 2008: 212). Stalo se tak na základě několika událostí. Probíhaly územní spory a Songové byli nespokojeni s vývojem událostí. Stále si naivně mysleli, že Džürčeni by bez jejich pomoci výše zmíněných úspěchů nedosáhli, a že se jim mohli po vojenské stránce rovnat. K tomu byl jeden z kitanských vojenských generálů, který se přidal na stranu říše Jin, zavražděn jiným Kitanem, který se záhy přihlásil na stranu Songů, kteří navíc obnovili jeho společenské postavení. (Franke 1994: 226).

Již na začátku roku 1126 Džürčeni znovu získali Yanjing do svého držení. Jedno ze dvou hlavních křídel jejich armády, tzv. Východní armáda, se vydalo přes severočínskou nížinu ke Kaifengu, zatímco druhá část armády se postupně probíjela přes oblast dnešní provincie Shanxi (山西), kde se zdržela dobýváním dnešního Taiyuanu (太原) (Eberhard 1977: 233). Dne 26. ledna 1126 se východnímu křídlu džürčenské armády podařilo překročit Žlutou řeku, což tak vyděsilo tehdejšího songského císaře Huizonga (徽宗, 1100-1126), že tváří v tvář blížící se armádě o den později abdikoval ve prospěch svého nejstaršího syna, císaře Qinzonga (钦宗, 1126-1127), posledního císaře dynastie Severní Song, zatímco Huizong utekl směrem na jih k Dlouhé řece (Tan 2018: 254).

Qingzong se s Džürčeny pokoušel vyjednávat a zkusit tak model vlády, který fungoval celé předchozí století. Princ Zongwang, synovec džürčenského císaře Taizonga (太宗/ Wuqimai), jim k tomu dal možnost, ale sám si na potenciální dohodu kladl velmi náročné podmínky. Dle jeho požadavků se měl řádově zvýšit tribut, který měla dynastie Song Džürčenům vyplácet. Měli se vzdát tří strategicky významných prefektur v oblasti Shanxi a Hebei, směrem na jih od 16 prefektur, které měli Songové dle původní dohody získat nazpět. Tím by se vzdali všech nároků na těchto 16 prefektur (Franke, Twitchett 1994: 229). V tomto případě lze vypožorovat, že ač byla říše Jin teprve mladá, příslušníci tamního dvora si již stihli přisvojit diplomatický model, který k zisku svých cílů využívali již Kitani a Tanguti v 11. století. Tohoto modelu se Jinové v budoucnu nadále drželi.

Součástí tří prefektur, zmíněných v podmínkách mírové dohody, bylo i město Taiyuan, v té době obléhané západním křídlem džürčenské armády. Jeho obránci o uzavřené dohodě buď nevěděli, nebo se s ní nehodlali smířit, protože pokračovali v zaryté obraně města. Džürčeni se zlobili, že Číňani nedodrží jejich část dohody, ale i přesto se stáhli zpět na sever, zatímco u Taiyuanu nechali jen malou část armády, která pokračovala v obléhání Taiyuanu. Ještě v témže roce vzhledem k nestabilitě celé situace znovu vytáhli do útoku proti songské dynastii a již v září roku 1126 prolomili taiyuanskou obranu a obsadili strategicky významné město. Poté následovalo obléhání Kaifengu, které skončilo kapitulací Qinzonga a jeho armád v lednu roku 1127. Kromě Qinzonga se Džürčenům podařilo zajmout i jeho uprchlého otce, když plenili oblasti na jih od Kaifengu. Oba byli vzatí do zajetí a své životy dožili v Mandžusku. Dobyť Kaifengu znamenalo konec existence dynastie Severní Song (Mote 1999: 197).

Z toho vyplývá, že Songové se na úkor porušení mírového stavu s říší Liao spojili s Džürčeny. Učinili tak pod vidinou opětovného zisku 16 ztracených prefektur, o které čínský národ přišel ještě celá desetiletí předtím, než dynastie Song vůbec vznikla. To se jim vrátilo úplně stejně, jako když se v roce 936 Shi Jingtang spojil právě s Liao. Džürčeni vycítili slabost Songů a rozhodli se své příležitosti využít, což Songy stálo mnohem více, než jen 16 prefektur. Pokud by však někdo očekával, že se ze svých chyb poučí, byl by na omylu. Tento trend se tedy vskutku cyklicky opakoval, jak bylo naznačeno již v první kapitole, a o 100 let později se opakoval znovu v případě Mongolů, čemuž bude věnována celá jedna kapitola z této práce.

Aguda byl další ze série vynikajících vojevůdců a diplomatů, kterému se podařilo založit říši Jin. Stejně jako jeho předchůdci mohli stavět na základech, které ke sjednocení jejich lidu položili jejich předchůdci. To je něco, v čem se Abaoji, Zhao Kuangyin, Li Yuanhao i Abaoji lišili od Čingischána, jak bude více rozebráno v poslední kapitole této práce. Stejně jako v případě Kitanů a Tangutů, ani džürčenským původním záměrem nebyly rozsáhlé invaze, nýbrž osamostatnění se z područí okolních států.

Džürčeni byli v bojích proti Kitanům úspěšní, aktivně se s nimi od samého počátku vzniku dynastie Jin snažili uzavřít mírovou dohodu. Byla to arogance sinizovaného kitanského dvora, která zapříčinila jejich pád, tedy něco, čemu se chtěl vyhnout již Abaoji o celých 200 let dříve. Svou roli tu sehrál i způsob, jakým kitanské armády ztratily svou sílu. Spoléhalo se příliš na svoji velikost a schopnost zastrážit své nepřátele, tváří v tvář nepříteli i přes svoji početní výhodu selhaly.

Džürčeni se velmi rychle adaptovali na čínský způsob vlády a dokázali převzít i diplomatický model zastrašování za účelem dosažení svých zahraničně politických cílů.

6. Dynastie Jižní Song

Naštěstí pro Songy se ale z Kaifengu podařilo uprchnout mnoha příslušníkům císařského rodu v čele s mladším bratrem Qinzonga, jímž byl Zhao Gou (赵构, 1107-1187), později známý jako císař Gaozong (高宗, 1127-1162) (Fairbank 2010: 155). Ten se dostal až do Lin'an, dnešního Hangzhou (杭州), kde vyhlásil dynastii Jižní Song (南宋, 1127-1279), jejíž existenci se podařilo ukončit až Mongolům v roce 1279. Tato kapitola pojednává o cestě songského císaře Gaozonga na jih za záchranou a o období rozkvětu, a zároveň o častých interakcích s Džürčeny a modelu, podle jakého se jejich vzájemné vztahy odvíjely.

6.1 Vznik dynastie Jižní Song

Úprkem na jih nebylo nebezpečí ze strany Džürčenů nikterak zažehnáno. Džürčenské armády Gaozonga pronásledovaly dále na jih. Poté, co jej džürčenské armády vyhnaly z Lin'an, který vyplenily, musel se Gaozong se svým dvorem urychleně přesunout do Yangzhou (扬州) nacházejícího se dále na jihu. V průběhu let 1127 a 1128 Džürčeni pokračovali v nájezdech na jih a snažili se o konsolidaci své moci v severní části Číny. Gaozongovi nepomohl ani útěk do oblasti dnešního Nanjingu (南京), ani dále na jih. Na krátkou dobu dokonce musel opustit čínskou pevninu úplně (Palát, Průšek 2001: 37). To, co se Jinům povedlo během necelých patnácti let existence, nemělo obdoby. Ve válce porazili dva nejmocnější národy východní Asie, z nichž jeden kompletně pohltili, druhý jim v úprku přenechal celou třetinu svého území a stáhl se na jih. Zde bylo množství rýžových polí, které znesnadňovaly pohyb džürčenské kavalerie. Jinové si poměrně záhy uvědomili, že další postup směrem na jih by byl nad jejich síly. U ústí Dlouhé řeky utrpěli tvrdou porážku, a nakonec se spokojili s prozatímním upevňováním své pozice na severu Číny (Eberhard 1977: 235). Zajímavé na tom je zejména to, že pocitově zažívali Džürčeni to samé, co Kitani o téměř 200 let dříve. Nejen, že nebyli schopni efektivně ovládat celou Čínu, nechtěli ani zůstat v Kaifengu. Ustanovili dokonce loutkovou vládu, přičemž jako císaře nově vzniklého státu Chu (大楚, 1127) jmenovali Zhang Banchanga (張邦昌, 1127), čínského zrádce a přeběhlíka. Měl se starat o správu severní Číny, ale už měsíc poté, co džürčenské armády odtáhly na sever, přeběhl podruhé a vzdal se Gaozongovi a prosil

o odpuštění. Číňané jej ale označili za zrádce a brzy poté v exilu Zhang Banchang zemřel (Mote 1999: 197-198).

Tento pokus o loutkový způsob vlády Džürčenům vůbec nevyšel. Díky tomu se ukázalo, že i oni mají své hranice a určitých cílů dosáhnout nemohli. Pochopili, že v tu chvíli nebyli schopni absorbovat větší území, než které již ovládali. Myšlenky loutkového státu se však nevzdali a v roce 1130 vytvořili nový stát, Qi (齐), který měl za úkol udržovat agresivní postoj vůči dynastii Jižní Song. Po dobu sedmi let jim tento způsob přinášel ovoce, ale byl příliš náročný a v roce 1137 od něj upustili, protože Wuqimai zemřel a nový džürčenský císař podezíral loutkového vládce, že tajně jedná se Songy. Postupně si Džürčeni vytvářeli stabilní hranici svého státu, a to podél řeky Huai (淮河) (Eberhard 1977: 229). Se smrtí Wuqimaie, druhého džürčenského císaře, skončilo velké dobytelské období říše Jin a opět nastala doba diplomatických dohod, které si blíže rozebereme v rámci analýzy mezinárodních vztahů mezi jednotlivými státy.

Gaozong se již ve svých dvaceti letech stal vůdcem vojenského odporu proti džürčenským dobytelským. V momentě, kdy se tak stalo, se jeho armády nenacházely v bojeschopném stavu. Songové se museli smířit s tím, že Kaifeng je ztracen, a že je nutné se uchýlit na jih. V rámci útěku před džürčenskými pronásledovateli se jihosongský císařský dvůr vydal nejprve do Jiankangu, poté do Yangzhou, Zhenjiangu, do Lin'anu, a pak lodí až na souostroví Zhoushan, nacházející se na severovýchod od provincie Zhejiang (Mote 1999: 298). Když je Džürčeni i nadále pronásledovali, museli se Songové přesunout do města Wenzhou. Poté, co se džürčenské vojenské síly stáhly zpět na sever, se císař vrátil přes Zhoushan a Shaoxing do opětovně vybudovaného Lin'anu. Následovalo nestabilní období, kdy neustávaly útoky ze strany džürčenského loutkového státu Qi, a kdy se zároveň na songském dvoře vytvořily dvě neustále soupeřící vládní kliky. Jedna z nich toužila po míru, druhá, militaristicky laděná, se s pouhým uzavřením mírových dohod nehodlala smířit (Franke, Twitchett 1994: 232).

6.2 Interakce Jižní Song a Jin

Zážitky, kterými si v těch letech císař Gaozong prošel, jej zanechaly ve špatném stavu. Báł se riskovat, vinil se z toho, že se ani nepokusil zachránit svého otce a bratra ze spárů džürčenského císaře, což se výrazně projevilo na způsobu jeho vlády (Mote 1999: 298). Pokud srovnáme výchozí situaci prvních císařů Severní a Jižní Song, lze nalézt zásadní rozdíly (viz kapitola 3.1). Gaozong se po následujících třicet let snažil všemožně zajistit bezpečí své říše, zejména prostřednictvím mírových dohod. Nebyl zastáncem expanzivní

politiky předchozích císařů a někteří historikové jeho vládu považují za počátek čínského konzervatismu a uzavírání se do sebe (Mote: 1999: 298). Zejména v prvních letech své vlády se však častým vojenským střetům vyhnout nemohl.

6.2.1 Střet zájmů – Yue Fei a Qin Hui

I přes všechny pokusy songského císaře o mírová vyjednávání byli Džürčeni nejprve vůči všem žádostem o diplomatická jednání velmi nepřístupní. Po dobytí Kaifengu se museli potýkat s odporem čínských generálů v čele s Yue Feiem (岳飞, 1103-1142), generálem a vůdcem militaristické kliky, který je dodnes v Číně oslavován jako národní hrdina, o jehož nepřemožitelnosti v boji se traduje mnoho legend (Qian 1995: 12). Byl synem chudého farmáře z Henanu a po celý život jej lákala vojenská kariéra. Velmi rychle se naučil perfektně střílet z luku a již v roce 1122 se nechal naverbovat, ale po smrti otce v roce 1123 strávil tři roky truchlením. V roce 1126 se vrátil do služby a okamžitě se pustil do boje proti nepřátelům státu a doufal, že se císaři podaří zorganizovat velkou protiofenzívu, ten však byl velmi ovlivněn příslušníky mírové strany, a tak nezbývalo než se jen bránit (Mote 1999: 301).

I přes určité songské úspěchy džürčenská armáda pomalu tlačila Songy dále na jih. V letech 1129-1130 se Yue Feiovým armádám podařilo zatlačit džürčenská vojska prince Zongbeie zpět na severní stranu Dlouhé řeky. Až v momentě, kdy byla dynastie Jižní Song před Džürčeny chráněna řečištěm dlouhé řeky a množstvím kanálů a rýžovišť, což džürčenské kavalerii působilo obrovské problémy, se jejich postup na jih zastavil (Tan 2018: 252-254). V letech 1131 až 1134 se odehrála série soubojů, ze kterých vyšly vítězně songské jednotky a Yue Feiovi se podařilo získat některá ztracená území, která v té době spadala do správy loutkového státu Qi, zároveň se úspěšně potýkal se vzniklým banditismem. Získával stále větší věhlas a tituly a muži z Džürčeny obsazených oblastí se hromadně přidávali k jeho armádám. Jeho cílem bylo získat zpět všechna území, která Čína ztratila. Zahájil rozsáhlý protiútok s cílem dobýt zpět v minulých letech ztracená území, který byl velmi úspěšný až do té doby, než se do situace vložil Qin Hui (秦桧, 1090-1155) (Eberhard 1977: 230).

Vzhledem k četným vojenským střetnutím byla songská armáda nucena neustále posilovat. To mělo sociální dopady pro některé členy džentry, v jejichž čele stál ministr Qin Hui. Qin Hui patřil mezi největší vlastníky půdy v celé zemi. Shodou okolností vlastnil velká území v oblasti dnešního Nanjingu, takže rozsáhlými odvody a vojenskými střetnutími přicházel o velkou část svého majetku, s čímž se nehodlal smířit. Všechno

se snažil přimět císaře k mírové politice a Yue Fei se v jeho očích postupně stal problémem, kterého se bylo potřeba zbavit (Mote 1999: 303). V roce 1140 čelila dynastie novému útoku ze strany džürčenských nájezdníků, a to hned na několika frontách. Yue Fei však vedl protiútok, který byl velmi úspěšný, a dařilo se mu získávat zpět další a další ze ztracených území (Liščák 2008: 214).

Qin Hui vyvíjel čím dál větší nátlak na císaře, obzvláště po smrti výbojného jinského císaře Wuqimaie v roce 1135 a nástupu jeho následovníka, císaře Xizonga (熙宗, 1135-1150), až byla zahájena nová mírová jednání s jinským císařským dvorem. Na tento popud byl zastaven protiútok, Yue Fei odvolán zpět do Hangzhou, kde byl posléze zbaven svých funkcí a časem dokonce uvězněn a na příkaz ministra Qin Huie v roce 1142 otráven. Tento čin je dodnes zdrojem velké nenávisti Číňanů vůči Qin Huiově osobě (Qian 1995: 551). Loajalisté, věrní Yue Feiovi, potajmu odnesli jeho tělo ze žaláře a řádně pohřbili. Dle Liščáka (2008: 214) byl popraven na přání Džürčenů, kteří si jeho smrt vyžádali v rámci mírových jednání. Jeho jméno bylo očištěno až za vlády následujícího songského císaře Xiaozonga. Samotný Qin Hui zemřel až v roce 1155, přičemž až do této doby měl na politický směr dynastie Jižní Song i na samotného císaře Gaozonga obrovský vliv (Olson 1998: 280).

6.3 Shaoxingská mírová dohoda

Mírová jednání byla komplikovaná a velmi táhlá. Zpočátku se zdálo, že Jinové budou souhlasit s ustanovením řečiště řeky Huai jakožto hranice mezi těmito dvěma říšemi. Koncem roku 1141 byl tento návrh schválen i ze strany Songů, ale finální podoba smlouvy vznikla až koncem roku 1142. Dochovalo se jen velmi málo dokumentů, odkazujících k vývoji samotného jednání, nicméně podmínky této mírové smlouvy, která vešla ve známost pod jménem Shaoxingská mírová dohoda (绍兴和议, 1141/1142), známy jsou (Franke, Twitchett 1994: 233).

Tato smlouva byla pro Songy i přes předchozí vojenské úspěchy velmi nevýhodná. Byla založena na mocenské dominanci Džürčenů, uznání Songů, že jsou vazalským státem říše Jin a obrovských poplatcích, které musely být každoročně odváděny na jinský císařský dvůr (Tan 2018: 254). V mnohém tato smlouva připomínala smlouvu uzavřenou mezi říšemi Liao a Severní Song v Chanyuanu v roce 1005. V rámci podmínek shaoxingské mírové dohody museli Songové odvádět Džürčenům každoročně 250 000 štučků hedvábí a 250 000 liangů stříbra, všechna území na sever od řeky Huai byla připojena k říši Jin (Liščák 2008: 214). Některé zdroje dokonce uvádí, že Songové museli platit až 300 000

štůčeků hedvábí a 300 000 liangů stříbra, a navíc ještě posílat bohaté dary ke všem významným událostem na jinském dvoře, stejně jako tomu bylo u předchozích mírových dohod (Eberhard 1977: 231).

Songové z této dohody vytěžili bezpečnost svých severních hranic a symbolickou hodnotu pro císaře Gaozonga měla repatriace ostatků jeho zemřelého otce, dvou císařoven a návrat stále žijící Gaozongovy matky. Lukrativní pro obě strany bylo zavedení pohraničních kontrolovaných obchodních míst, jimiž proudil veškerý obchod mezi těmito dvěma říšemi. Znění smlouvy bylo dvakrát upravováno, v roce 1165 po neúspěšném džürčenském pokusu o invazi ve prospěch Song, poté zase v roce 1208 po neúspěšné songské invazi ve prospěch Jinů. Jednotlivé úpravy tak reflektovaly vývoj vzájemných vztahů mezi těmito dvěma říšemi (Mote 1999: 307-308). I když byli Songové nuceni platit obrovský tribut, díky zdanění zahraničního obchodu je to nemuselo až tak moc mrzet. Navíc ušetřili obrovské množství výdajů, které v předchozích letech investovali do armády (Fairbank 2010: 156).

6.4 Jin a Jižní Song po uzavření mírové smlouvy

Po uzavření Shaoxingské smlouvy a zisku nových území v oblasti dnešní severní Číny, která konečně nebyla sužována věčnými boji, se tam přestěhovalo na 3 miliony příslušníků někdejších nomádských kmenů. Stejně tak tam žilo velké množství čínských obyvatel, a i když bylo jinským dvorem oficiálně zakázáno uzavírat smíšená manželství, velmi často se tak dělo. To přispělo k rozsáhlé sinizaci džürčenského obyvatelstva, které přejímalo čínské sociální hodnoty, zvyky, a také způsob administrativní správy. Sinizace se dotkla i nejvyšších džürčenských sociálních kruhů, když se jinští císaři vrhli na studium klasických čínských děl, zabývali se čínskou poezií a kulturními tradicemi (Tan 2018: 254). Zde je vidět rozdíl ve srovnání s jejich předchůdci z dynastie Liao. Pokud by se ve vnitropolitických a kulturních záležitostech řídili dle rozhodnutí prvních kitanských vládců, posilovali by raději svoji džürčenskou identitu a domovské oblasti.

Po smrti Wuqimaie na jinský trůn postupně usedli tři Agudovi vnuci. První z nich byl císař Xizong, za jehož vlády se podařilo dojednat výše uvedenou shaoxingskou mírovou dohodu, zároveň se mu na zahraničně-politickém poli podařilo udržovat ve vazalském stavu státy Xi Xia, Korjó a částečně měl pod kontrolou i Ujgury. Velkým neúspěchem byl pokus o navázání diplomatických vztahů s Karakitany (Franke, Twitchett 1994: 239).

Na trůn se dostal již ve svých 15 letech a byl výrazně ovlivněn čínskou kulturou. Za jeho vlády vyvstaly mnohé vnitropolitické problémy, které byly významně ovlivněny jeho vlastní nezkušeností. Džürčeny záhy potkal ten samý problém, jako Kitany, a to boj o moc. Velkou dávkou rozporů zapříčinili jeho strýcové, kteří jej paradoxně dosadili na trůn, ale chtěli jeho prostřednictvím řídit chod říše. Stejně tak měl velké problémy udržet pod kontrolou ty vojenské generály, kteří měli na starost výběr daní z vazalské Číny (Mote 1999: 232). V boji o udržení moci nechal popravit velkou řadu vysoce postavených úředníků, generálů, a dokonce členů svého vlastního kmene Wanyan. Nakonec byl v roce 1149 zavražděn jeho bratrem Liangem (完颜亮, 1122-1161), historií známým pod jménem princ Hailing (海陵王, 1150-1161) (Tan 2018: 255).

Stejný osud ale potkal i Hailinga, když byl v roce 1161 také zavražděn. Ve všech historických záznamech je zmiňován jen jako princ Hailing, jelikož je hodnocen jako panovník, který císařského titulu pro své činy nebyl hoden. Ač byl velmi chytrý, jeho brutalitu a způsob vlády jej v očích historiků silně degradoval. Byl zastáncem centralizace říše a veškerá civilní a vojenská správa tak byla v jeho rukou. Nakonec se rozhodl, že dokončí dobovatelskou kampaň započatou jeho dědem a otcem téměř o 40 let dříve (Franke, Twitchett 1994: 239-240).

Plánování a přípravy na invazi do Jižní Číny mu zabraly téměř dva roky. Aby svá vojska bezpečně přepravil na jižní břeh Dlouhé řeky, musel značně vylepšit stav své flotily, o což se do té doby žádný ze severních uzurpátorů nikdy v takové míře nepokusil. První pokus o překročení řeky skončil tvrdou porážkou jeho flotily, jelikož songské loďstvo prošlo od 30. let 12. století značnou modernizací (Mote 1999: 236). Nechtěl se svého plánu vzdát a koncem roku 1161 se chystal k opětovnému útoku, byl však zavražděn vlastními generály, kteří tušili výsledek další bitvy (Tan 2018: 256).

Koncept centralizované vlády, který zavedl, Džürčenům posléze vydržel až do konce jejich existence. Stejně tak zůstaly v platnosti některé zásadní změny, které provedl. V roce 1153 přesunul například centrální hlavní město říše Jin ze Shangjingu na jih do oblasti dnešního Pekingu a posléze učinil z Kaifengu jižní hlavní město. V roce 1157 zahájil odlévání prvních jinských mincí (Liščák 2008: 216).

Poté se na trůn dostal Wanyan Wulu, známý pod jménem císař Shizong (世宗, 1162-1189). Jeho vláda, stejně jako následná vláda jeho vnuka, císaře Zhangzonga (章宗, 1189-1208), je považována jako zlaté období džürčenské dynastie Jin, ač bylo období jejich vlády silně

poznámenáno značnou nostalgií šlechty po „starých způsobech života“, myšleny výboje a kmenové uspořádání. Po téměř pět dekad byl jejich vztah se Songy velmi poklidný, až na občasná drobná lokální povstání, která nenadělala žádné škody (Mote 1999: 238). Řešily se spíše otázky kulturní, vnitropolitické a sociální. Ač byl Shizong, stejně jako Hailing, militaristicky laděným vládcem, historici jej neodsuzují zejména proto, že za jeho vlády se mu podařilo dlouhodobě udržet situaci stabilizovanou, dokázal si poradit i s kitanskou rebelií a dohodl se v roce 1165 se Songy na upravených podmínkách shaoxingské mírové smlouvy. Tyto úpravy vešly ve známost jako Longxinská mírová smlouva (隆兴和议, 1165) a stanovily, že si byly říše Jin a Jižní Song rovny, a také upravily podmínky placení tributu (Eberhard 1977: 231).

Za zmínku jistě stojí i vláda Gaozongova adoptivního syna, songského císaře Xiaozonga (孝宗, 1162-1189). Období jeho vlády je považováno za zlatý věk dynastie Jižní Song a on sám za velmi svědomitého a důstojného vladaře. Symbolizoval vše, na čem jeho otec a děd pracovali po dobu 60 let. Jeho dětství bylo poznámenáno vlivem ministra Qin Huie na císařském dvoře. On sám jej nenáviděl a chtěl se ujistit, že po svém nástupu na trůn už osoba Qin Huiova charakteru nebude nikdy na čínském dvoře tolerována (Qian 1995: 621). Po dobu jeho vlády pak žádný ministr nedosáhl takové moci, jakou měl za svého života Qin Hui. V roce 1189 po vzoru svých předků abdikoval ve prospěch svého syna, císaře Gaozonga (光宗, 1189-1194) (Tan 2018: 292).

S jeho abdikací v roce 1189 však éra pevné a disciplinované státní správy skončila. Následující tři císaři naopak symbolizovali rozpad songské říše, ke kterému docházelo po dalších 75 let. Císaři Guangzong, Ningzong (宁宗, 1195-1224) a Lizong (理宗, 1224-1264) představovali vladaře s typickými morálními či byrokratickými nedostatky, které se neblaze projevíly na osudu dynastie (Mote 1999: 309).

Na počátku 12. století, tedy v době, kdy v Číně vládl Ningzong a v říši Jin Zhangzong, došlo k dalšímu vojenskému střetu mezi těmito dvěma říšemi a tím i k porušení mírové dohody z roku 1142. Jinský císař Zhangzong nebyl špatným vládcem. Nebyl sice tak silnou osobností jako jeho předchůdci, ale na začátku vlády se mu dařilo v říši udržovat pořádek. I přes všechny oficiální zákazy pokračoval proces sinizace Džürčenů, jenž pak přišlo pro jinskou říši velmi nešťastné období. Začalo rozsáhlými záplavami v 90. letech 12. století, což významně ovlivnilo ekonomickou situaci a vnitřní stabilitu říše. Poté si Džürčeni začali uvědomovat sílící mongolskou hrozbu, která se formovala na severu (Waterson 2013: 51). Narychlo začali opevňovat severní hranice, aby se ubránili nájezdu

nomádských kmenů, čímž značně zatěžovali státní pokladnu. Když hned nato udeřila živelná pohroma v podobě záplav, začali Jinové tlačit na Číňany obydlené oblasti, zvyšovat daně a zabavovat půdu ve prospěch Džürčenů, což mělo za následek vyhocení vzájemných vztahů se Songy (Franke, Twitchett 1994: 246).

Songové si byli velmi dobře vědomi situace, která nastala v říši Jin a opět se projevila jejich nepoučitelnost vůči nově se formujícím potencionálním nepřátelům na severu. Ač Jinové neměli v plánu upustit od zavedeného politického modelu vůči Songům, ti si danou situaci vyložili jako šanci k útoku (Waterson 2013: 52). Už od roku 1204 se v pohraničních oblastech na řece Huai začínali bouřit jednotliví vojenští generálové. Rozdmýchání nesvárů měl z velké části na svědomí songský ministr Han Tuozhou (韩侂胄, 1152-1207), jehož militaristická klika měla v dalších letech na svědomí eskalaci sporů mezi těmito dvěma říšemi (Mote 1999:242).

V roce 1206 se rozhodl, že nastal čas vytáhnout do otevřeného boje proti říši Jin. Odpověď Džürčenů, kteří si uvědomili, že válka je nevyhnutelná, byla velmi rychlá a tvrdá. Po sérii těžkých porážek musel songský dvůr zažádat o mír, se kterým však Jinové souhlasili jen za podmínky, že jim bude doručena Han Tuozhouova hlava, a že budou upraveny podmínky mírové smlouvy. Poplatky, které Songové museli platit, se tedy opět výrazně zvýšily (Eberhard 1977:231). Ač byla jinská armáda schopna potlačit songskou invazi poměrně rychle a efektivně, nic to neměnilo na faktu, že se během necelých sto let její síla výrazně zredukovala. Byla tvořena kombinací sinizovaných džürčenských jezdců a množstvím čínských mužů, jejichž kvality nebyly nikterak oslnivé. Čínský vliv se čím dál více projevoval i na samotném jinském dvoře. Poté, co se mu v roce 1208 podařilo obnovit diplomatické vztahy s dynastií Jižní Song, císař Zhangzong zemřel. Po krátkém zmatečném období, kdy se Jinové potýkali s otázkou následnictví a k moci se na necelých pět let dostal princ Wei, se do zániku říše dostali na trůn další dva císaři, kteří měli čínské matky (Mote 1999: 242-243).

V době, kdy museli jinská vojska potlačovat songskou vzpouru, se již na severu dostal k moci Čingischán, který se záhy začal velmi zajímat o džürčenský stát a již v roce 1209 zahájil invazi do říše Jin. O jeho postupu směrem na jih a postupném zániku džürčenské říše Jin bude pojednávat následující kapitola.

6.5 Analýza vztahů dynastie Jižní Song a Jin

Poté, co se Džürčeni vypořádali s kitanskou říší Liao, svou pozornost pod vedením schopného vládce Wuqimaie obrátili na svého nového jižního souseda a spojence, dynastii Severní Song. Ač proběhly oboustranné snahy aplikovat zavedený vzorec mezinárodních vztahů, tedy uzavření mírových smluv, nepodařilo se jim dodržet stanovené podmínky. Džürčenům se velmi rychle podařilo dobýt Kaifeng, zajmout císaře i jeho otce a ukončit existenci Severní Song. Zároveň se jim podařilo velmi rychle učinit ze států Korjó a Xi Xia své vazaly a zajistit tak své východní i západní hranice.

Naštěstí pro Číňany se podařilo uprchnout císařovu bratrovi, který po cestě na jih vyhlásil novou dynastii Jižní Song, která nakonec přetrvala po více než 150 let. Džürčeni sice povzbuzeni svými úspěchy podnikali četné výpady směrem na jih, ale brzy si uvědomili své limity a uchýlili se k vytváření loutkových států na nově získaném území severní Číny. Vůči pobytu v těchto oblastech však měli podobné výhrady jako o 200 let dříve Kitani.

V prvních letech existence dynastie Jižní Song docházelo k četným vojenským střetnutím s džürčenskou říší Jin v oblasti mezi řekou Huai a řečištěm Dlouhé řeky. V řadách Songů se objevil legendární generál Yue Fei, který jinskému dvoru nadělal mnoho starostí, když se mu dařilo nejen odrážet neustálé nájezdy džürčenských vojsk, vypořádat se se vzniklým banditismem, a ještě dobývat zpět některá ze ztracených území. Jinové byli po několika porážkách a poté, co na jinský dvůr usedl po smrti výbojného Wuqimaie mladý a umírněný císař Shizong, který nesdílel ambice svých předků, otevření mírovým jednáním. Shizong neměl o táhlé války zájem, raději se držel diplomatických modelů předchozího století. Poté, co byl Yue Fei násilně odstraněn za pomoci proradného ministra Qin Huie, představitele džentry a mírové kliky, byla v letech 1141 až 1142 mezi dynastií Jižní Song a dynastií Jin uzavřena mírová smlouva, která zajistila poklidnou koexistenci těchto říší na více než dvě dekády, což umožnilo rozvoj zahraničního obchodu. V případě Songů to platilo zejména v rámci námořního obchodu, který postupně rozvíjeli už od doby svého vzniku.

V předchozí kapitole jsem upozorňoval na důležitý faktor, který značně ovlivnil dějiny Asie. Zatímco v případě Kitanů trval proces sinizace velmi dlouhou dobu, jelikož se všemožně snažili mu předejít, Džürčeni byli i přes oficiální zákazy ovlivnění čínskou kulturou podstatně rychleji. Čínský vliv byl znát ve všech aspektech džürčenského života a projevil se i v těch nejvyšších kruzích. Ať už se jednalo o správu říše, kulturní tradice

či stav armády, všude byly patrné stopy čínského vlivu. Zejména přestárlá armáda, která ztratila na své síle, se v budoucnu ukázala být problémem.

V působení kitanské říše Liao a džürčenské říše Jin a v rámci jejich vztahů s Čínou si lze všimnout množství podobností. Obě tyto nečínské dynastie byly sjednoceny silnou historickou osobností, jejíž vize nalinkovaly budoucnost dynastie. Ani v jednom případě však tito zakladatelé neměli ambice na to, aby ovládali rozsáhlejší území či pořádali dobovatelská tažení. Jejich primárním cílem bylo v obou případech oproštění se od vlivu sousedního silného státu a vznik nezávislého soběstačného státu. Stejně jako Kitanům se ani Džürčenům nevyhnuly vnitropolitické problémy, zejména spory o nástupnictví, které se často změnily v krvavou řež a významně ovlivnily směr, jakým se dynastie ubírala. Nebylo výjimkou, že byl císař násilně zavražděn. V případě prince Hailinga, který porušil mírovou dohodu se Songy, se dokonce jednalo o vraždu jeho vlastními generály. V důsledku těchto událostí byly na jihu po úpravě podmínek mírové dohody vztahy zase urovnány, ale Džürčeni nezvládli situaci na severu, kde postupně sílily mongolské kmeny. I přes všechny snahy poštvat jednotlivé kmeny proti sobě a zamezit tak jejich sjednocení, se jim to nepodařilo a počátkem 13. století museli čelit útokům ze strany Songů a hned na to i ze strany Mongolů. Opět lze říci, že události na čínském dvoře velmi ovlivňovaly chod jinského dvora a naopak.

I v případě analýzy jinsko-songských vztahů tedy lze pozorovat, jak se dějiny opakují. Stejně jako v případě Kitanů se i Džürčeni nechali zlákat pohodlným životem, kdy se spokojili s uzavřením výhodné mírové smlouvy, podlehli procesu sinizace a jejich armáda ztratila na síle. Když si uvědomili, jak velký nepřítel jim vznikl za severními hranicemi, bylo již pozdě. Ani čínský dvůr se nepoučil. Nejenže byli při sebemenší známce slabosti ochotní riskovat existencí mírové dohody, jejíž upravené podmínky z roku 1165 byly pro Čínu výhodné, vezmeme-li v potaz válečné finanční výlohy, které by zatěžovaly státní pokladnu mnohem více než placení pravidelného tributu. Byli ale slepí i vůči opakující se historii ve smyslu nově vzniklé mongolské hrozby, když nečinně sledovali, jak mongolská vojska postupně zničila Xi Xia, a pak se pustila i do říše Jin.

7. Mongolská dynastie Yuan

Mongolové, tedy kmen, do nějž příslušel i Čingischán, byl v druhé polovině 12. století vnitřně roztržštěn, a tak se často stával obětí útoků okolních kmenů. Jen stěží se dalo očekávat, že tento vnitřně rozpolcený kmen bude hnacím motorem sjednocení všech kmenů a vzniku mongolského impéria. Tato kapitola je věnována vzestupu, který Mongolové díky Čingischánovi zažili, jeho životu, vojenským tažením a dobovatelským činnostem. Zvláštní pozornost je v této kapitole věnována právě Čingischánovi, jedné z nejzajímavějších historických osobností této doby. Zároveň jsou zde uvedeny informace o vojenském postupu Mongolů, sporům o následovnictví a samozřejmě o jejich interakcích s dynastií Song.

7.1 Čingischán a sjednocení mongolských kmenů

7.1.1 Představení mongolských kočovných kmenů v době před sjednocením

Ještě v průběhu 12. století nic nenasvědčovalo tomu, že by se v příštích letech měla z roztržštěných a nejednotných mongolských kočovných kmenů stát téměř neporazitelná horda, která drtila jednoho soupeře za druhým. Jednotlivé kmeny se v té době seskupovaly maximálně do menších kmenových konfederací, z nichž nejsilnější byli Kumáni a Karakitani. Směrem dále na východ byla situace ještě horší, na mongolské plošině se kmeny rozpadaly až na úroveň jednotlivých klanů, které spolu soupeřily zejména o pastviny (Franke, Twitchett 1994: 324). Situaci nepomáhala ani aktivní snaha Džürčenů o to, aby tento stav událostí v Mongolsku vydržel (Srba, Schwartz 2015: 50).

Detailních záznamů o životě pastevců z Mongolska se příliš nedochovalo. Jisté je, že hlavním způsobem obživy obyvatelů Mongolské plošiny bylo pastevectví. Chovali zejména koně, ovce, velbloudy, kozy a skot. Kone byli pro nomádský způsob života mongolských kmenů naprosto zásadní. Kozy a ovce poskytovaly maso a vlnu, velbloudi byli využíváni pro obchodní transport a skot zastával roli více. Šlo o důležitou složku potravy, voli bývali zapřaženi do slavných povozů s velkými koly (Mote 1999: 405).

7.1.2 Čingischánova cesta k moci

O původu mongolských kočovníků panují mnohé legendy. Jisté je, že Čingischán byl synem Jesüheje a pocházel z klanu Bordžiginů. Náležel do jedné z vůbec nejstarších mongolských pokrevních linií. Jeho rodné jméno bylo Temüdžin, jméno Čingischán přijal až mnohem později (Srba, Schwartz 2015: 51-53). Narodil se v 60. letech 12. století, konkrétní datum není známo, ale většina zdrojů se kloní k tomu, že se tak stalo mezi lety

1162 až 1167 (Franke, Twitchett 1994: 330). Jeho otec získal Temüdžinovu matku, Hö'elün, ač byla zaslíbena vůdci kmene Merkitů. Za svého života se Jesühej aktivně podílel na bojových výpadech proti kmeni Tatarů (Mote 1999: 414).

V osmi letech byl Temüdžin odveden do tábora Ongiratů, kmene, z nějž pocházela jeho matka, aby si vybral svou budoucí nevěstu. Zvolil si Börte, devítiletou dceru jednoho z kmenových vůdců, Dei Sechena (Franke, Twitchett 1994: 334). Jesühej tam svého syna na znamení dobré vůle na nějakou dobu zanechal a vypravil se zpět ke svému vlastnímu kmeni. Po cestě však narazil na skupinu Tatarů, kteří mu v rámci pomsty za předchozí bojovné výpady proti nim otrávilí jídlo pomalu působícím jedem. Trvalo to čtyři dny, než jej otrava zabila, ale ač byl Temüdžin o této události informován, nestihl se vrátit domů a Jesühej se tak se svým nejstarším synem mohl rozloučit. Hö'elün se poté snažila udržet kmen Bordžiginů pohromadě, nicméně ten se postupně rozpadal a jeho členové migrovali pryč (Weatherford 2012:56).

Nakonec zůstala Hö'elün se svými čtyřmi syny a hrstkou Bordžiginů, věrnou jejímu zavražděnému manželovi, zcela bez podpory ostatních členů kmene, přišli o svá stáda a byli odkázáni jen na rybolov a sběr kořínků. Život v bídě a hladu přispěl k předčasné dospělosti Temüdžina a jeho bratrů. Již v tak mladém věku Temüdžin vynikal v jízdě na koni a ve střelbě z luku a prokazoval velkou sílu vůle (Mote 1999: 416). Temüdžin se však nepotýkal s pouze s okolními problémy, ale musel bojovat i se svými nevlastními bratry, kteří Temüdžina ponižovali tak, že mu odepírali poctivě ulovené jídlo. Nakonec se mu podařilo Behtera, staršího bratra, kterého zplodil Jesühej s jinou ženou, zabít střelou z luku. Temüdžin i přes matčiny výčitky nikdy neprojevil lítost nad tím, co udělal. To jeho povahu vystihovalo i v budoucnu (Weatherford 2012: 16-18).

Záhy byl Temüdžin zajat kmenem Tajčůtů. Odtud se mu podařilo uprchnout a znovu se shledal se svojí rodinou (Srba, Schwartz 2015: 53). Situace nadále zůstávala nelehká. Posléze se do nich pustili i okolo projíždějící bandité, avšak Temüdžinovi se je podařilo zahnat a ukořistit jednoho z jejich koní. To zřejmě posílilo jeho sebevědomí. Posléze se vydal na území Ongiratů, aby si nárokoval svoji ženu Börte. Dei Sechen se uvolil dodržet slib, který dal kdysi Jesühejovi, a Temüdžin tak získal nejen ženu, ale i významné spojení s Ongiraty. Období, kdy jeho rodina žila v izolaci, bylo tímto u konce (Mote 1999: 417).

Po svatbě s Börte se Temüdzin začal okamžitě soustředit na navazování a upevňování spojeneckých vztahů s okolními kmeny, počínaje Kereity. Neměl jim toho moc co nabídnout, a tak při představení se vůdci Kereitů, To'orilovi, jemuž se také říkalo chán Ong, použil jako dar věno své nevěsty, a to černý háv ze sobolí srsti (Weatherford 2012: 66-67). Temüdzin využil bývalých dobrých vztahů svého otce a Onga, a přátelství s Ongem se mu okamžitě vyplatilo. Bývalí následovníci Bordžiginů, kteří po Jesühejově smrti kmen opustili, se vraceli zpět, čímž se Temüdzinův počet následovníků neustále rozrůstal. Šikovně využíval zejména otcových dobrých vztahů s nejrůznějšími kmenovými náčelníky (Man 2007: 76).

Krátce po jeho návratu ze setkání s Ongem přepadli Bordžiginy Merkiti a jakožto pomstu za Jesühejův zisk Hö'elün unesli Börte (Srba, Schwartz 2015: 53). Temüdzin, který během útoku Merkitů potupně utekl, se obrátil pro pomoc k Ongovi a žádal navrácení své ženy. Tvrdil, že utekl z boje jen proto, že boj byl zcela ztracen a nebyla naděje na vítězství. Aby mohl svou choť pomstít, zvolil hanebnou cestu úprku (Franke, Twitchett 1994: 336). Ten souhlasil s tím, že se jí pokusí získat zpět a navrhl, aby požádal o spojenectví také svého přítele z dětství, Džamuchu, který byl vůdcem jedné z mongolských pokrevních linií, Džadaranů (Man 2007: 73). Do devíti měsíců od Börtina zajetí, v roce 1184, se spojené síly Temüdzina, Onga a Džamuchy, celkem více než 20 tisíc mužů, vydaly do boje proti Merkitům. Ti se nestačili připravit a byli rozdraceni, Börte byla živá, zdravá, a navíc nájezdníci ukořistili mnoho cenného lupu. Je nutno zmínit, že Börte se ke své rodině vrátila těhotná. Dodnes se debatuje, zda byl Džoči, první Temüdzinův syn, skutečně jeho potomkem (Weatherford 2012: 52). Merkiti, kteří nájezd přežili, byli nuceni uprchnout až do lesů jižní Sibíře. Dalším důležitým faktem je, že po tomto vítězství se do Temüdzinova tábora začali hrnout noví a noví následovníci a toto vítězství je považováno za předzvěst Temüdzinovy velké budoucnosti (Mote 1999: 418).

Zde se nabízí prostor pro krátkou komparaci, která byla stanovena jako jeden z cílů této práce. V přechozích kapitolách jsem osvětlil, jakým způsobem se k moci dostali Kitani z říše Liao a Džürčeni z říše Jin. V příběhu Mongolů lze sledovat velmi podobné aspekty. Všechny tyto národy měly jednoho společného činitele, a to velkého vůdce, který jejich lid spojil a vedl vstříc úspěchům. Nicméně je nutno brát v potaz jeden velmi důležitý faktor, kterým je cesta k moci těchto slavných zakladatelů velkých dobytelských říší.

Zatímco Abaoji i Aguda pocházeli z rodin, které již před jejich narozením měly vybudovaná jména, a oni pak zdělili nezanedbatelnou vojenskou a politickou moc,

Temüďzin začínal od samého dna. Hladovějící, opuštěný, bez vojenské podpory či majetku dokázal vybudovat impérium, které ve své době nemělo obdoby. To je zásadní rozdíl mezi historii jednotlivých nečínských států, které se v období mezi 10. a 13. stoletím dostaly k moci a intenzivně ohrožovaly Čínu. Čingischán navíc prokázal nebývalou schopnost ovládnout podrobené kmeny a státy a efektivně a nemilosrdně ztrestat jakýkoliv pokus o rebelii. Paradoxní na tom je, že právě Mongolové dosáhli na tomto poli největších úspěchů.

Temüďzin a Džamucha nejprve plánovali udržet jejich vojenské spojení a plánovali společné vojenské výpady. Džamucha však čím dál více žárlil na Temüďzinovu stoupající popularitu a vztahy se mezi nimi začaly vyhrcovat (Srba, Schwartz 2015: 54). Nakonec se Temüďzin, na popud Börte, rozhodl jít svou vlastní cestou. To, že Džamucha do svých řad přijal příslušníky kmene Tajčůtů, tedy Temüďzinových někdejších vězňů, jejich vzájemným vztahům nikterak neprospělo (Weatherford 2012:78).

V letech 1187 až 1189 se na březích jezera Kōkō Naur uskutečnil kurultaj, na němž si Temüďzin nárokoval titul chána (Srba, Schwartz 2015: 53). Zároveň dal najevo svoji aspiraci sjednotit a vládnout mongolskému lidu. Vzhledem k tomu, že pocházel ze starověké pokrevní linie, a vzhledem k jeho vojenským úspěchům a schopnosti získat si následovníky, tak jeho nárok mezi přítomnými obstál. Aby dal najevo vážnost svého záměru, začal okamžitě budovat sídlo odpovídající jeho novému společenskému postavení (Mote 1999: 419).

Zpráva o Temüďzinově mocenském vzestupu se dostala jak k uším Onga, tak k uším Džamuchy. Zatímco Ong tuto novinu uvítal s radostí, Džamucha byl velmi rozezlen a schylovalo se k nevyhnutelnému souboji mezi těmito dvěma rivaly. Poté, co byl jeden z Džamuchových příbuzných zabit následovníkem Temüďzina, zahájil Džamucha nájezd na jeho tábor. Informace o výsledku tohoto souboje se liší dle nejrůznějších zdrojů, nicméně většina z nich se kloní k tomu, že tehdy zvítězil Džamucha. Bylo to však jen první kolo z mnoha střetů, které je čekaly (Man 2007:92).

Od tohoto souboje, který se udál koncem 80. let 12. století, je jen velmi málo dochovaných zdrojů, které by komplexně popisovaly Temüďzinův život. Jisté je jen to, že nepřátelství mezi Temüďzinem a Džamuchou po několik let pokračovalo, a že v roce 1196 byl považován za spojence Jinů a vydal se do boje proti Tatarům (Weatherford 2012: 83-84). Společnými silami se Jinům a Mongolům podařilo uštvřit Tatarům zásadní

porážku. Dílo bylo dokonáno v roce 1202, kdy byla většina bojeschopných tatarských mužů zabita a zbytek byl absorbován armádou Mongolů. Kromě množství nových následovníků a vydatné kořisti si Ong a Temüdzin přišli na politické tituly ze strany Jinů, což posílilo jejich mocenskou pozici v mongolských stepích (Mote 1999: 421).

V následujících letech se Temüdzinovi dařilo postupně porážet kmeny, které proti němu vytvářely aliance. V roce 1204 se mu podařilo porazit i kmenovou alianci Naimanů, Merkitů a Oyiradů, kteří se spojili s Džamuchou a jeho Džadarany. Poté, co Džamucha nechal své druhy napospas osudu a skryl se ve stepích, byl zrazen vlastními druhy a přiveden Temüdzinovi, kde byl posléze popraven (Franke, Twitchett 1994: 342).

7.1.3 Klíčový Kurultaj z roku 1206

Ač měl stále zbytky nepřátel, kteří se s jeho vládou nehodlali smířit, ovládal již v roce 1205 Temüdzin celou Mongolskou plošinu. Aby svůj status oficiálně stvrdil a mohl vyhlásit nově vzniklou konfederaci, byl v roce 1206 uspořádán kurultaj, který se uskutečnil v oblasti Burkhan Kaldun, posvátné mongolské hory, odkud pochází mýty o vzniku mongolských pokrevních linií (Srba, Schwartz 2015: 55).

Na tomto kurultaji byl Temüdzinovi udělen titul Čingischána, který lze přeložit jako „světový vládce“ (Liščák 2008: 221). Tento titul mu přiřkl jeho kmenový šaman, který mu prorokoval, že jednoho dne bude on a jeho potomci ovládat celý svět. Poté, co byl oficiálně ustanoven vládcem nově vzniklé Mongolské říše, se musel vypořádat s mnoha administrativními záležitostmi, ale mohl se soustředit i na dobývání zbytku světa. Je však nutno si uvědomit, že do souhrnného názvu Mongolská říše spadalo obrovské množství kmenů a pokrevních linií, takže samotní mongolové činili jen poměrně malé procento v rámci etnické diverzifikace tohoto nově vzniklého národa (Franke, Twitchett 1994: 342).

7.2 První vojenské výpady sjednocené mongolské říše

Nejdříve se Čingischánovi podařilo rozdrtit zbytky Naimanů, a to již v roce 1207. Spousta jeho nepřátel kapitulovala dříve, než došlo na samotný souboj, jelikož si byli vědomi, že proti jeho vojenské síle nemohou obstát. Čingischán tak navíc získával nové a nové následovníky a jeho armáda se neustále rozšiřovala. V roce 1206 byly jeho vojenské síly tvořeny celkem 95 tisíci muži, o dvacet let později již byla mongolská armáda tvořena více než 130 tisíci mongolskými muži, navíc Mongolové neustále absorbovali vojska

svých soupeřů, což dále exponenciálně navyšovalo počet vojáků ve službách Mongolů (Srba, Schwartz 2015: 56).

V roce 1207 bylo více než zřejmé, že se obranný systém severních hranic Džürčenů, který horečně budovali ve druhé polovině 12. století, začínal rozpadat. Nejen, že nebyli schopni zabránit sjednocení Mongolů, pohraniční stráže Jinů, mnohdy tvořené z etnických menšin, se navíc často začaly otevřeně hlásit do mongolských služeb. Jejich příslušníci nebyli spokojeni s tím, jak s nimi Jinové zacházeli (Franke, Twitchett 1994: 343). V tom samém roce byly navázány diplomatické vztahy mezi Mongolskem a Tibetem, jehož představitelé Čingischánovi nabídli formální podrobení. V tu chvíli se mohl Čingischán rozhodnout, zda zaútočí na Jiny, nebo na Tanguty ze státu Xi Xia. Rozhodl se pro Xi Xia, kam v roce 1209 zahájil rozsáhlou invazi, ale po úvodních vítězstvích došlo k neočekávaným zádrhelům, a tak přišla na řadu mírová vyjednávání. Tanguti nejprve žádali o vojenskou pomoc Džürčeny, ti jejich žádost odmítli (Liščák 2008: 221). Tanguti nakonec souhlasili s podřízením se Mongolům a zavázali se je podpořit ve válečných taženích, navíc Čingischán získal novou nevěstu, tangutskou princeznu. Hned poté se k němu přidali i Ujguři, kteří byli do té doby vazaly Karakitanů, a na jeho dvůr přinesli cenné know-how v oblasti administrativy státu a ekonomických otázek (Waterson 2013: 72).

Jinové, příští soupeř Mongolů, sice oplývali početnou armádou, jejich vojenské síly však byly značně rozpolceny. Na západě bojovali proti Tangutům, na jihu konfrontovali jihosongskou armádu a v oblasti Shandongu se museli potýkat s četnými rolnickými povstáními, která trvala až do roku 1227 (Liščák 2008: 222). Čingischán, který si byl stavu jinských armád dobře vědom, podnikl první krok proti Džürčenům v roce 1210, když jim odmítl platit tribut, na němž se dohodli již v roce 1195 (Drba, Schwartz 2010: 58). K útoku na jih měl mnoho důvodů. V první řadě neviděl důvod, proč by měl být při své vojenské síle považován za vazala státu Jin. Útok na bohatou říši Jin byl lákavý sám o sobě, ale Čingischán byl motivován i osobními důvody, jelikož neměl v oblíbě jinského prince Wei, který se k němu kdysi nechoval dle očekávání mongolského chána. Navíc se říše Jin nacházela v tak složité situaci, která Mongoly přímo vybízela k výpadu (Waterson 2013: 78).

Po získání tangutské vojenské podpory a pravidelných tributů už mu nic nebránilo v tom, aby podnikl vojenský výpad proti svému nejmocnějšímu sousedovi. Čingischán si vzal na starosti velení nad centrální a východní frontou, jeho synové zase západní křídlo

armády. V té době nebylo primárním cílem získat nová teritoria, ale kořist a informace o nepříteli. Jakmile byly tyto potřeby nasyceny, přišel rozkaz vrátit se zpět na sever, a to v roce 1212. Bylo to částečně i proto, že Čingischán byl při jednom z bojů poraněn šípem (Man 2007: 136). Brzy poté však následovaly další výpady, které oslabovaly džürčenský stát, až dokud se jeho tehdejší jinský císař Xuanzong (宣宗, 1213-1224) nerozhodl vyjednávat o tributu, který Mongolové v roce 1214 přijali (Franke, Twitchett 1994: 351). Podmínky této dohody byly pro Džürčeny velmi ponižující. Hned poté se Xuanzong se svým dvorem potají přesunul do bývalého severosongského hlavního města Kaifengu, což velmi rozezlo Čingischána, který si tento čin vyložil jako duplicitu ze strany Jinů a opět na jejich území vyslal své armády (Waterson 2013: 82). V roce 1215 byla naprostá většina džürčenské domoviny, včetně centrálního hlavního města nacházejícího se v oblasti dnešního Pekingu v rukou nepřátel. Spojenci je hromadně opouštěli, jejich bývalí spojenci, Tanguti ze státu Xi Xia se proti nim otevřeně postavili, ale naštěstí pro Džürčeny byla pozornost Čingischána odvedena směrem na západ (Eberhard 1977: 235). Zde se nabízí prostor pro shrnutí základních poznatků o Čingischánovi a jeho nově vzniklé říši. Ač byla Čingischánova politika jednoznačně expanzivní, jeho první výpady nebyly nikterak zuřivé. Zvolil velmi chytrou taktiku, kdy na několika frontách testoval schopnosti sousedních států, trpělivě se od nich učil a z kultury, správy říše a vojenské taktiky každého z daných států si vzal to, co se mu hodilo do budoucna. Postup Mongolů v 1. polovině 13. století se však velmi lišil od předchozích tří nečínských států i v dalších aspektech. Zásadním rozdílem bylo, že Čingischán a jeho potomci se nejprve soustředili na podrobování si jednotlivých států, ale nijak zvlášť se nezaobírali s vládou nad státy, jejichž armády se vzdaly a připojily k Mongolům. Zatímco Kitani, Tanguti a Džürčeni se okamžitě pokoušeli zřizovat státní aparát v nově získaných územích, a nesoustředili veškerou svou pozornost na dotažení dobytelských tažení do konce, Mongolové zvolili opačnou taktiku. Tento systém způsobil v mnohých oblastech, a zejména v oblastech severní Číny velký chaos, ale na druhou stranu se Mongolům podařilo započatá tažení dotáhnout až do konce.

Čingischán se nebránil výhodným mírovým dohodám se státy, které se mu vzdaly bez boje, velmi si vážil know-how, které do jeho říše přinášeli zajatci, ať už se jednalo o znalosti z politické sféry, kulturní sféry či taktiky boje a válečné techniky, ale zároveň měl značně odlišnou strategii, co se týče administrativní správy dobytých území. Přijal do svých řad kupříkladu kitanského zajatce, Yelü Chucaie (耶律楚材, 1190-1244), který

byl Čingischánovi a jeho následovníkům věrným rádčem, který zároveň pracoval na tom, aby byly zachovány určité aspekty čínské kultury. Tato otevřenost novým poznatkům a schopnost efektivně využívat poznatky ostatních národů byla jedním ze zásadních rozdílů mezi Mongoly a ostatními nečínskými národy, který položil základy budoucích úspěchů mongolských dobyvatelů.

7.2.1 Tažení na západ

Mongolské tažení na západ započalo trestnou výpravou proti zbytkům Merkitů a Naimanů, kteří se utábořili podél severních břehů Irtyš v oblasti západního Mongolska. Mongolům se podařilo je porazit a přeživší uprchlíci se rozptýlili do různých světových stran. Merkiti se uchýlili na území Kypčaků, Naimani zase na území Karakitanů, kteří zrovna bojovali s Chórezmskou říší. Vůdci Naimanů, Gūchūlūgovi, se podařilo vetřít do přízně Karakitanů a rychle si tam vybudoval slušnou politickou pozici. To neuniklo pozornosti Čingischána a na několik let tím byla prodloužena existence Jinů (Franke, Twitchett 1994: 354).

Vládce Chórezmské říše v roce 1215 vyslal k Mongolům diplomatickou misií, kterou Čingischán rád přijal. V roce 1218 byla dokonce podepsána dohoda o míru a přátelství, nicméně toto přátelství vzalo brzy za své (Waterson 2013: 89). Nedlouho po podepsání dohody byla totiž přepadena a zmasakrována mongolská karavana na území Chórezmské říše. Čingischán vyžadoval potrestání těch, kdo za tento útok byli odpovědní, stejně jako navrácení lupy. Navzdory očekávání tyto požadavky sultán nepřijal a zmasakroval i delegaci, kterou tam Čingischán vyslal, čímž si samozřejmě podepsal ortel (Srba, Schwartz 2010: 60).

V té době propuklo povstání některých kmenových vůdců, které však potlačil Čingischánův syn Džoči. Do pronásledování Naimanů se pustil generál Džebe, který zajistil, že Gūchūlūg byl koncem roku 1218 mrtev a karakitanská území, ležící před Chórezmskou říší, byla dobytá a absorbována (Mote 1999: 246). Posléze Čingischán mobilizoval početnou armádu složenou nejen z Mongolů, ale hlavně z vojáků poskytnutých vazalskými státy, a započal svoji trestnou výpravu proti sultánovi. Ten se rozhodl bránit hlavně velká města (Weatherford 2012: 42). Jelikož disponoval početnější armádou, než byla ta mongolská, zabralo Mongolům dlouhou dobu, než jeho odpor zlomili. Když sultán zjistil, že jeho taktika selhala, uprchl na jeden z ostrovů v kaspickém moři, kde i zemřel, obrana země tak zůstala na jeho synovi, Jalal al-Dinovi (Franke, Twitchett 1994: 355). Mongolové postupovali vpřed a v honu na Jalala al Dina se dostali

až na území dnešního severního Íránu, Afghánistánu, Indie a Ázerbájdžánu. Jalalovi se podařilo frustrovat mongolské pronásledovatele včasným úprkem a zemřel až v roce 1231, a to navíc rukou kurdských banditů, nicméně pádu své říše nezabránil (Srba, Schwartz 2010: 60-61).

Poté, co se Mongolům podařilo zlomit odpor Sultánova syna, se mohli opět soustředit na nadcházející vojenské výpady. Sübutai a Džebe, kteří v té době vedli tažení v Jordánsku a Ázerbájdžánu, požádali Čingischána o povolení překročit Kavkaz a zaútočit na Kypčaky. Ten souhlasil, a tak bylo Sübutaiovi umožněno podniknout jeho slavný nájezd na západní oblast Eurasie. Tento nájezd započal v roce 1221 a již v roce 1223 porazil spojené síly ruských princů a Kypčaků na řece Kalce. Dostal se až do oblasti Dněpru a porazil i Bulhary, načež se v roce 1224 vrátil do západního Mongolska. Následně byl na válečnou výpravu na západ vyslán Džoči (Franke, Twitchett 1994: 357).

Čingischán se mezitím vrátil do mongolských stepí, kde plánoval další vojenské výpady. Když jej ale nečekaně zradil tangutský vládce, který jej měl podporovat na válečném poli proti Jinům, rozhodl se pro brutální odvetu. Mongolské výpady proti Jinům byly sice od roku 1215 oslabeny, nikoliv však pozastaveny. Mukhali, jeden z nejvěrnějších generálů Čingischána, pokračoval ve snaze vyčistit oblast řeky Liao od džürčenských vojenských sil (Peers 2015: 198). K tomu měl v té době k dispozici necelých 75 tisíc mužů, z nichž jen třetina byla tvořena příslušníky mongolských kmenů (Mote 1999: 246).

Ač byl jeho postup velmi pomalý, dařilo se mu postupně získávat nová a nová území na sever od Žluté řeky za pomoci mnohých dezertérů z řad džürčenské armády. Zároveň jeho úspěchům napomáhal fakt, že se Jinové ne příliš moudře pustili do otevřeného boje se Songy, kteří jim v posledních letech odmítali platit smluvený tribut. Jinům se však na jižním bitevním poli nedařilo dosáhnout výraznějšího úspěchu, naopak je rozdělení vojenských sil stálo mnoho mužů, sil a území (Peers 2015: 198). Až tangutská zrada a následná smrt Mukhalihho trochu uvolnila mongolský tlak na severní hranice říše Jin, ale Mukhalihho odkaz byl důležitý v tom, že se mu podařilo pevně zkonsolidovat vládu v oblasti severní Číny, takže tam nedocházelo k žádným protimongolským rebeliím (Waterson 2013: 94).

7.2.2 Tažení proti Tangutům a Čingischánova smrt

Tanguti si zahrávali se svým osudem již v době, kdy Čingischán požádal o vojenskou podporu proti Chórezmské říši, ale jeho prosba nebyla vyslyšena. Svou chybu napravili

o pár let později, když pomohli Mukhalimu v boji proti Jinům. Když poté v roce 1223 opět změnili své politické preference a své síly stáhli, byla to chyba, kterou Mongolové i z hlediska prestiže museli potrestat (Tan 2018: 266). Čingischán dal Tangutům v roce 1225 poslední možnost kompletně se podvolit jeho velení, ale tamní dvůr namísto toho podepsal mírovou dohodu s Jiny, což Mongoly jen vyprovokovalo (Waterson 2013: 95). Následovala série vojenských vítězství Mongolů na válečném poli s Tanguty, přičemž se jeho vojska posunovala stále více na západ (Mote 1999: 246).

V roce 1227 však Čingischán onemocněl a velmi brzy poté zemřel. Jednalo se zřejmě o následky jeho nehody, která se stala při lovu v roce 1225 (Weatherford 2012:20). Jeho smrt byla na jeho vlastní přání držena v tajnosti, aby nijak neovlivnila průběh bojů s Tanguty. V září téhož roku byl stát Xi Xia zničen, Čingischánovo tělo transportováno do Mongolska, kde byl pohřben, a vojenské výpady na nějakou dobu pozastaveny, jelikož se všichni rodinní příslušníci a významní hodnostáři museli vrátit domů, aby truchlili za podlého panovníka a dohodli se na dalším postupu (Peers 2015: 203).

7.3 Následovnictví Čingischánových potomků

7.3.1 Ögödej jako ideální volba

Čingischán se s otázkou určení svého nástupce musel potýkat již v roce 1219, když se vydával na tažení proti Chórezmské říši, jelikož se jednalo o výpravu vskutku nebezpečnou. Tato záležitost s sebou přinesla, jako již v historii nesčetněkrát, značné neshody mezi dvěma největšími adepty, Džočim a Čagatajem, tedy dvěma jeho nejstaršími syny. Čagataj diplomaticky začal zpochybňovat to, že je Džoči skutečně synem Čingischána. Jak jsem již zmiňoval výše, Džočiho matka Börte strávila několik měsíců v zajetí u kmene Merkitů a neví se, zda Džoči skutečně nebyl synem tamního kmenového vůdce (Franke, Twitchett 1994: 366). Jejich otci bylo jasné, že ani jeden z nich se následnictví nikdy dobrovolně nevzdá, a tak se, aby zabránil dalším rozepřím mezi nejstaršími bratry, obrátil na svého třetího syna, Ögödeje (Srba, Schwartz 2010: 68). Toto řešení se ukázalo jako moudré, jelikož všichni zbývající synové se s tímto řešením spokojili a přísahali otci, že v případě jeho smrti budou jeho rozhodnutí respektovat. Své přání Čingischán pro jistotu potvrdil ještě krátce před svou smrtí. To však nebylo vše, co podnikl pro omezení nesvárů mezi svými potomky (Waterson 2013: 97).

7.3.2 Teritoriální rozdělení

Jako další opatření proti případným tenzím mezi svým potomstvem udělil každému z nich před svojí smrtí určitá teritoria, která měli spravovat. V praxi to mělo fungovat tak, že každý z jeho potomků se bude starat o své teritorium, ale zároveň bude bezmezně podporovat Čingischánova následovníka ve všech záležitostech, jakožto i ve věci rozšiřování mongolského území (Peers 2015: 204). Džoči, nejstarší Čingischánův syn, obdržel oblasti na březích řeky Irtyš, které byly později rozšířeny ještě o stepi na západě Eurasie a ruská knížectví. Čagataj získal západní Turkestán, Tarimskou pánev a oblast západního Tianshanu. Ögödej měl získat Džungarii a západní svahy Altaje. Toluj, jelikož byl nejmladším ze synů, se měl starat o otcovo srdce a měl tak na starost svou domovinu, Mongolsko (Franke, Twitchett 1994:366).

Jak lze vidět, severní Čína nebyla v té době zahrnuta do vlastnictví ani jednoho ze synů, jelikož si ji v té době Čingischán ponechal pod vlastní správou, následně měla připadnout do rukou jeho následovníka. Tento fakt byl jednou z příčin chaosu, ve kterém se oblasti severní Číny až do 50. let 13. století konstantně nacházely (Franke, Twitchett 1994: 366). Dalším důležitým aspektem, který nešlo při rozdělování pomyslného dědictví opomenout, byla armáda. Každému ze svých tří nejstarších synů věnoval čtyři tisíce mužů, přičemž zbytek, asi 101 tisíc mužů, připadl Tolujovi. Od něj se samozřejmě očekávalo, že tyto jednotky poskytne svým bratrům za účelem vojenských výpadů. Zároveň byl do doby, než byl Čingischán řádně pochován a než se Ögödej chopil vlády, postaven do funkce regenta a správa mongolské říše padla na jeho bedra (Waterson 2013: 97). Na Kurultaji, který se uskutečnil v roce 1229, dle očekávání připadl titul velkého chána, Ögödejovi (Franke, Twitchett 1994: 367). Nové vojenské výpravy za účelem expanze mongolského impéria mohly začít.

7.3.3 Nová vojenská tažení a pád džurčenské říše Jin

Na proběhnuvším kurultaji bylo rozhodnuto, že je nutno značně rozšířit hranice říše, a to v nejrůznějších směrech. Jako nejnaléhavější počín se jevílo splnění otcova přání dobýt území Kumánů. Tento úkol byl původně svěřen Džočímu, ten se ho ale nikdy nezhostil tak, jak by si Čingischán býval přál, a navíc zemřel ještě dříve, než skončil jeho otec. Ögödej tedy ihned po svém nástupu na trůn obnovil tažení proti Kumánům, kteří přebývali v oblasti mezi Volhou a Uralem (Waterson 2013: 98). V roce 1236 do oblasti dorazil i Sübutai, který zlomil kumánský odpor a dostal se dále na západ. Kompletně byly kumánské pastviny zahrnuty do mongolské správy v roce 1241. Dle otcova přání pak

Ögödej svěřil tato území do správy Džočiho synů, Ordy a Batua (Srba, Schwartz 2010: 68).

Další vojenská tažení byla podniknuta směrem na Střední východ. V roce 1230 vyslal Ögödej jednoho ze svých generálů, aby se konečně vypořádal s Jalal al-Dinem, zmíněném výše v této práci. Poté, co byl sultán zabit, obrátili Mongolové svou pozornost na západ, do oblasti Zakavkazska a dále na území Seldžucké říše. V oblasti Jihovýchodní Asie podnikl Ögödej velkou výpravu proti Koreji, když využil smrt svého výběřčího daní jako záminku k výpadu v roce 1231. Korejci útočníkům odolávali až do roku 1259, kdy se konečně podvolili (Franke, Twitchett 1994: 370).

Zajímavé je, že pod tlakem Mukhalihových vojenských výpadů se jinský dvůr rozhodoval, jestli se zachránit postupem proti Songům na jih a zabráním jejich území, nebo zda je požádat o pomoc v boji proti Mongolům. Nakonec zvítězila militaristicky laděná klika a pod vedením císaře Xuanzonga zahájili Džürčeni v roce 1216 sérii invazí proti dynastii Jižní Song. Songové jejich nájezdy efektivně odrazili a jinské armády utrpěly těžké ztráty, které si vzhledem k nátlaku ze severu rozhodně nemohly dovolit. Již v roce 1220 opětovně zesílil nátlak na Xuanzonga ze strany mírové frakce, nicméně válka pokračovala. V roce 1223 pak Xuanzong podlehl nemoci a ke všem jinským problémům se přidalo ještě soupeření jeho dvou synů o trůn. Vyhrál starší z nich, Wanyan Shouxu (守緒, 1198-1234), známý pod jménem císař Aizong (哀宗, 1224-1234) (Waterson 2013: 99). Rychle ukončil boje se Song díky tomu, že se vzdal nároku na tribut. To byl konec diplomatických vtažů mezi Song a Jin, trvajících skoro celé století. Následně začal zbývající vojenské síly říše Jin soustředit na obranu před Mongoly, podařilo se mu dokonce přesvědčit Tanguty, aby zradili Čingischána a přidali se na jeho stranu. Uzavřel s nimi výhodnou mírovou dohodu, což vyústilo v roce 1127 v zánik říše Xi Xia Čingischánovou rukou (Mote 1999: 430).

Kromě všech výše zmíněných vojenských tažení si byl Ögödej vědom faktu, že se jim stále nepodařilo zničit Jiny. Po více než desetiletém období relativního klidu započal Ögödej opětovné tažení proti Jinům v roce 1230. Nicméně Jinové se nechtěli vzdát bez boje a zarytě bránili své území (Srba, Schwartz 2010: 68). Již v roce 1231 reorganizovali Mongolové své armády a aplikovali novou taktiku útoku. Levé křídlo armády vedl Sübutai, který útočil přes Shandong, středovou linii Ögödej přes Shanxi a levé křídlo Toluj, který se vydal přes Shaanxi a pak dále přes severní Sichuan. Tam požádal songský dvůr o povolení překročit jejich území, jelikož plánoval vést překvapivý útok na hlavní město Jinů, Kaifeng, z jihozápadu, odkud by to nikdo nečekal. Jejich žádosti nebylo

vyslyšeno, ale Mongolové si z toho nic nedělali a toto území překonali za použití vojenské síly. Až neuvěřitelné bylo načasování všech tří částí mongolské armády, protože se prakticky souběžně sešly u Kaifengu v létě roku 1232. Následně bylo velení nad armádou svěřeno Sübutajovi, zatímco Ögödej a Toluj se vydali na cestu domů. Po cestě oba onemocněli, a zatímco Ögödej se dokázal uzdravit, Toluj o rok později zemřel (Franke, Twitchett 1994: 372).

Sübutaj mezitím pokračoval v dobývání Kaifengu. Při obléhání Kaifengu došlo k zajímavé vojenské události, kdy byl prokazatelně použit v boji na obou stranách střelný prach. Již na jaře 1233 město padlo a jinský císař Aizong uprchl a žádal pomoc u Songů. Ti jeho žádost odmítli a místo toho dojednali spojenectví s Mongoly (Eberhard 1977: 235). Opět se dostáváme k historicky prokazatelné čínské nepoučitelnosti, kdy se Songové spojili s agresivním státem, přicházejícím ze severu, a tentokrát se jim toto rozhodnutí mělo stát skutečně osudným. Aizong, který si uvědomil, že už přišel o všechny možnosti, jak se zachránit, spáchal v roce 1234 sebevraždu a spolu s jeho smrtí zanikla celá říše Jin. Songové, kteří se nechali unést radostí z porážky dlouholetého uzurpátora, se pokusili získat co největší podíl na kořisti, nicméně vedlo to jen k bojům mezi nimi a Mongoly, kteří se nehodlali se svým nedávným spojencem nikterak dělit (Srba, Schwartz 2010: 68-69).

7.4 Analýza mezinárodních vztahů od vzestupu Mongolů do roku 1234

Až do počátku 13. století byly vzájemné vztahy mezi říšemi Xi Xia, Jin a Jižní Song udržovány dle zavedeného diplomatického vzorce. Poté se do situace vložila mongolská vojska, která tento systém kompletně zničila a během třiceti let ukončila existenci Xi Xia, Jin, a dokonce i Karakitánů, a obrátila svou pozornost na dynastii Jižní Song. Jak je ale možné, že se jim během tak krátké doby podařilo dosáhnout takových dobovatelských úspěchů?

První zásadní rozdíl lze pozorovat v rámci komparace zakládajících panovníků jednotlivých říší. Jak bylo uvedeno v předchozích kapitolách, Abaoji, Aguda i Li Yuanhao se k moci dostali v době, kdy již měli k dispozici určitou vojenskou sílu a politickou moc. Jejich primárním cílem nebylo dobývat, ale osamostatnit se z područí států, které si jejich národ po dlouhá léta podrobovaly. Položili základy, na kterých stavěli jejich potomci a spokojili se s uzavřením mírových smluv a následném udržování mocenské rovnováhy, kdy ani jedna ze zainteresovaných říší nebyla schopna porušit nastavený status quo.

Mongolský sjednotitel, Čingischán, naproti tomu začínal od úplného dna. Od útlého mládí byl velmi hrdý a výbušný. Události, kterými si v dětství prošel, jej v budoucnu výrazně ovlivnily. Jeho primárním cílem nebylo se osamostatnit, jeho cílem bylo dobývat, učit se od ostatních kultur jejich znalostem a následně je ovládnout. Jeho následníci pokračovali v tomto trendu. Čingischán dokázal něco, čeho jeho předchůdci nebyli schopni dosáhnout. Vážil si spojenectví a know-how, dokázal jej efektivně využít pro svou říši a dokázal absorbovat armády dobytých území tak, že zamezil vznikům nepokojů ve svých vlastních řadách. Pokud se však stalo, že se přece jen nějaký odpor vůči jeho vládě objevil, nebo se snad proti němu obrátil některý ze spojenců, dokázal tato povstání rychle, krutě a efektivně potlačit. Nestaral se o administrativní správu jednotlivých území tak, jako o dobytelské kampaně, což bylo dalším zásadním rozdílem.

Dokázal motivovat mnoho národů k tomu, aby se k němu dobrovolně přidaly. Dokázal útočit na několika frontách najednou, velmi chytře udržoval pod tlakem území, kterým se zrovna nemohl plně věnovat, jako tomu bylo v případě Jinů v letech 1215 až 1227. Byl schopný si udržet pořádek uvnitř své říše a vynutit si poslušnost svých synů, kteří se i po jeho smrti řídili jeho přáními a rozkazy. Jeho armáda byla vycvičená způsobem, kterému se armády Tangutů, Karakitanů a Džürčenů nemohly rovnat. Loajalitu svých mužů si udržoval férovým a vstřícným jednáním. Zradu neodpouštěl. Čingischán ani Ögödej se nijak neztotožňovali se zavedeným modelem diplomatických mírových smluv a vztahů, ani se mu nehodlali jakkoliv podřizovat. Vedli sice určitá jednání, ale veškeré dohody musely probíhat pouze dle podmínek a zvyků Mongolů. Kombinace všech těchto faktorů, stejně jako vojenská a politická neschopnost států Jin a Xi Xia, umožnila Mongolům rychle postupovat ze své domoviny do všech světových směrů a podmaňovat si nová a nová území. Je tedy zjevné, že Čingischán a jeho potomci neměli nejmenší zájem řídit se podle nastavených diplomatických modelů dané doby, jejich cílem bylo ovládnout celý známý svět.

7.5 Mongolské interakce s dynastií Jižní Song

První mongolské interakce se Songy se datují již zhruba v polovině 12. století, nicméně tyto styky byly rázně přerušeny Džürčeny. Songové s radostí sledovali, jak Mongolská říše na severu sílí a doufali, že je Mongolové zbaví Džürčenů, k čemuž jim dopomohli, když s Mongoly v roce 1233 uzavřeli spojenectví. Opět se zde ukázala čínská nepoučitelnost, když očekávali, že jim Mongolové naservírují dobytá území, což se nestalo. Bohatá čínská dynastie Jižní Song se stala dalším z dobytelských cílů Mongolů.

V této kapitole si přehledně vysvětlíme, jak se Mongolové propracovali až ke konečnému dobytí říše Jižní Song.

7.5.1 Problémy s nástupnictvím

Po úspěšném tažení proti Jinům, na kterém se chán aktivně podílel, se chtěl Ögödej přidat k tažení proti ruským knížatům, ale jeho okolí jej od toho odradilo. Nakonec strávil následující léta pitím a lovem, zatímco otěže vlády pomalu přebírala jeho druhá manželka Töregene. I přes mnoho nedostatků byl Ögödej zdatným vojevůdcem. V roce 1235 vyslal tři armády na hranice s provincií Sichuan. Tamní terén se pro Mongoly ukázal být značnou překážkou (Mote 1999: 436). I když se jim podařilo dosáhnout dílčích úspěchů, jejich postup Sichuanem byl brzy zastaven a Mongolové se soustředili spíše na transport kořisti zpět na sever. Již o rok později se Songové vydali ze Xiangyangu (襄阳) na sever, ale jejich povstání bylo rychle potlačeno. V následujících letech se Mongolové soustředili zejména na vnitropolitické problémy a občasné útoky vedené ze západu na Sichuan. Ögödej nakonec zemřel na lovu v roce 1241, zřejmě následkem přílišného požívání alkoholu (Waterson 2013: 103).

Tím byla ukončena druhá velká mongolská invaze směrem na západ a započalo 10 let trvající období vnitropolitických sporů. Ögödej byl pohřben v oblasti Džungarie, která mu byla přidělena jeho otcem. Poté se vlády naplno chopila Töregen v roli regentky, dokud nedospěl nový následník trůnu, který by mohl být na kurultaji oficiálně zvolen chánem (Mote 1999: 436). Hned po nabytí moci začala pracovat na tom, aby byl novým chánem zvolen její syn Güyüg, proti čemuž se snažili oponovat další členové rodiny vedení Batuem, Džočiho druhým synem, který byl chánem Ulus Džoči, pozdější Zlaté Hordy. Podařilo se jim Güyükovu zvolení oddálit, ale zabránit mu nedokázali (Srba, Schwartz 2010: 70).

Güyükovu dosazení na trůn se neobešlo bez komplikací. Batu úspěšně zdržoval jeho dosazení na trůn výmluvami o útocích na jeho území, výmluvami na nemoci a podobně. Batu navíc nebyl jediným, kdo nesouhlasil s Güyükovým jmenováním. Tito dva se nesnášeli dlouhá léta a Batu si trůn nenárokoval, ale mnoho dalších ano. Sám Ögödej Güyüka odmítal ustanovit novým vládcem, raději si zvolil jednoho ze svých vnuků (Waterson 2013:105). Zároveň měl myšlenky na vládnutí i Čingischánův nejmladší bratr, který však odmítal zvolení v rámci kurultaje, a tak byl zabit. Bylo to vůbec poprvé, co v historii mongolské říše byl někdo popraven kvůli uzurpátorství trůnu, ale rozhodně to nebylo naposledy. Güyüg se na trůn sice dostal, ale nastoupil za značně napjaté a

vyhrocené situace, která podemlela jednotu a sílu Mongolské říše (Franke, Twitchett 1994: 386).

Ač byla Töregene schopnou regentkou, v oblasti vojenské politiky se jí příliš nedařilo. Všechna velká válečná tažení, která probíhala za života Ögödeje, byla po jeho smrti zastavena, včetně toho na střední Evropu, jelikož se všichni vysoce postavení členové rodu museli vrátit do své domoviny za účelem uznání Ögödejova nástupce. Z vojenských střetů, které v období její vlády stojí za zmínku, lze vyzdvihnout například útoky na songské oblasti v povodí řeky Huai, které vyústili až v okupaci Anhui v roce 1245 (Weatherford 2012: 204-207).

Güyük nebyl dobrým vládcem, na trůnu vydržel pouhé dva roky, své poddané si kupoval a neuměl vládnout pevnou rukou, což narušovalo centrální jednotu celé říše (Mote 1999: 439). Tyto jeho nedostatky se značně projevovaly v nejrůznějších aspektech, bujel banditismus, jeho politika nebyla nikdy náležitě implementována. Sám se nakonec upil k smrti, šel tedy ve stopách svého otce. Svůj čas trávil lovem, pitím a veřejným haněním Batua. Stejně jako za vlády jeho matky byly výpady do zahraničí jen řídkým jevem (Srba, Schwartz 2010: 71). Vzhledem k rostoucí nevráživosti mezi Batuem a Güyükem krátce Mongolům hrozila občanská válka, a tak nebylo rozšiřování hranic říše v té době prioritou. Dříve, než mohlo dojít k otevřenému střetu, chánovo tělo vlivem přemíry alkoholu vypovědělo službu a Güyük zemřel. Vlády se, jak bylo zvykem, chopila jeho manželka – Oghul Khaimish, kterou Batu bez námitek uznal jako regentku. Songové toto období horlivě využívali k vojenskému posilování svých hranic (Waterson 2013: 106).

7.5.2 Chán Möngke

Zatímco spolu Ögödejovi potomci soupeřili o nástupnictví, vzala věci do svých rukou Tolujova vdova Sorghghtani Beki, která se ukázala být velmi schopnou ženou, která plánovala dosadit na trůn svého syna, Möngkeho. Obhajovala si to tak, že jejich rodinná větev se nikdy nezapojovala do sporů o nástupnictví a poctivě následovala Čingischánovy pokyny a sloužila vládnoucímu chánovi. Aktivně podporovala jeho rozhodnutí a vojenské výpravy. Tuto loajalitu použila jako odůvodnění nároku na trůn. Navíc se jí podařilo získat podporu mnoha dalších linií (Weatherford 2012: 209-211). I přes Batuovu snahu tomu zamezit, byly v letech 1249 a 1251 uspořádány dva kurultaje. Na druhém z nich již byl Möngke jednomyslně zvolen novým chánem. Jeho prvním krokem bylo zbavení se všech potenciálních hrozeb. Po dlouhém období, kdy se Mongolové museli potýkat s vnitřními problémy, se opět začali soustředit na expanzi (Franke, Twitchett 1994: 392).

Do té doby však měli Songové čas na posílení svých hranic, ačkoliv na songském trůnu seděl císař Lizong, který patřil mezi nejslabší císaře celé songské dynastie. Nestaral se o trůn, vládu nechával na svých chamtivých ministrech a sám si užíval výhod, které mu přinášel císařský post. Jeho generálové však brali obranu říše do vlastních rukou (Mote 1999: 440). Na druhé straně stál Möngke, který byl velmi inteligentní a schopný vládce. Dokázal zvládat správu své říše a zároveň dodržovat mongolské tradice a držet se vizí svých předchůdců. Za jeho vlády byla zorganizována třetí výprava na západ, ale hlavně se začal výrazně soustředit na svého bohatého souseda na jihu, dynastii Jižní Song (Kasinec, Polushin 2002: 179). Zatímco v taženích na západ byli Mongolové velmi úspěšní, Songové se na jihu efektivně bránili mongolskému postupu. Důvody byly zjevné. Songská obrana byla velmi dobře strategicky rozmístěná, navíc tamní terén hrál ve prospěch čínských obránců, stejně jako klima, které mongolské válečníky ze severu značně zmáhalo. Všechny předchozí pokusy o dobytí Číny byly značně uspěchané a Möngke to plánoval změnit (Waterson 2013: 109).

V rámci své vlády a snahy o nápravu problémů, které jeho říši způsobila Güyükova vláda, rozdělil značnou odpovědnost na bedra svých bratrů (Weatherford 2012: 218). Kublaj, druhý nejstarší z jejich linie, měl na starosti posílení Mongolska, aby vybudoval dobrou pozici pro nadcházející tažení proti Songům. Hülegu, třetí z Tolujových synů, měl na starosti vytvoření a správu Ílchanátu v oblasti Persie a Ariq Böke, nejmladší z nich, se stal Kublajovým asistentem ve vojenských záležitostech Mongolů. Zatímco Hülegu se věnoval třetí vojenské výpravě na západ, Möngke se soustředil na invazi do Číny (Srba, Schwartz 2010: 72).

Möngke v roce 1253 nařídil Kublajovi, aby napadl západní Čínu. Přes Tibet se dostal až do dnešního Yunnan, kde se mu v roce 1254 podařilo dobýt království Dali (Nanzhao), a dostal tak Yunnan pod mongolskou správu (Liščák 2008: 227). Tato oblast byla považována za místo, odkud by případně mohlo vyrazit jedno křídlo armády, které by podpořilo invazi na východ Číny. Kublaj se v Möngkeho očích prokázal jako schopný vojevůdce, na druhou stranu jej ale hodně znepokojoval způsob, jakým Kublaj tíhnul k čínské kultuře a jejich způsobu vlády. I přesto mu udělil možnost spravovat oblasti severní Číny. V roce 1254 tak opustil Yunnan, kde přenechal velení jednomu ze svých generálů (Weatherford 2012: 232).

Möngke se mezitím rozhodl, že osobně povede invazi do Číny. Vědom si neúspěchů, se kterými při dobývání songské říše setkali jeho předchůdci, se na tuto invazi připravoval

více než rok. V roce 1258 posílil armádu, která se v té době již nacházela v Sichuanu (Waterson 2013: 110). Paralelně s jeho hlavní vojenskou silou se do pohybu dala vojska, která byla dále na západě, a zároveň i Kublaj, který velel východnímu křídlu, které na Čínu útočilo v oblasti provincie Hubei a středního toku Dlouhé řeky. Na jihozápadě měl zaútočit Kublajův generál, kterému přenechal velení v Yunnanu. Při dobývání jedné z opevněných pevností, Diaoyucheng (钓鱼城), nacházející se poblíž dnešního Chongqingu, chán Mōngke v roce 1259 zemřel. O příčinách jeho smrti se mezi historiky hojně diskutuje. Jack Weatherford (2012:232) se kloní k názoru, že se nakazil nějakou epidemií, zřejmě úplavicí. Možnými příčinami mohla být také cholera či následky zranění z boje. Jeho tělo bylo transportováno zpět do Mongolska a postup Mongolů byl zastaven (Mote 1999: 442).

S Mōngkeho smrtí byla jednota Mongolů, která byla již v předchozích detailech velmi nestabilní, pouhou minulostí (Waterson 2013: 113). Kublaj měl dohodu se svým bratrem Hülegem, že zatímco Kublaj se stane Mōngkeho následníkem, jeho mladší bratr zůstane v Persii, kde působil jako vládce Ílchanátu, nárazníkového státu mezi Mongolskem a Ulus Džoči (Franke, Twitchett 1994:404-406). Bylo to potřeba, jelikož vztahy mezi Džočiho linií a ostatními liniemi Čingischánova potomstva se vyhrcovaly již po dlouhá desetiletí. Poté, co se jeho syn Batu postavil do čela pozdější Zlaté Hordy, snažil se krátce Ögödej o udržování dobrých vztahů, ale do roku 1241 se ještě více odcizili. Turkická populace pak převažovala nad mongolskou, a když Batu v roce 1256 zemřel a nahradil jej jeho bratr Berke, vzájemná tenze vystoupala ještě do větších měřítek (Srba, Schwartz 2010: 72-73).

Berke po Mōngkeho smrti neuznal Kublaje jako právoplatného nástupce trůnu a raději podporoval Ariqa Bökeho, Mōngkeho nejmladšího bratra, který si stejně jako Kublaj nárokoval trůn na základě kurultaje z roku 1260, kterého se však neúčastnilo mnoho zásadních příslušníků mongolských kmenů (Mote 1999: 442). Následovala čtyři roky trvající občanská válka mezi Kublajem a Ariqem, ze které vyšel vítězně Kublaj. Mongolská říše se záhy rozpadla na čtyři frakce, a to Čagatajský chanát, Ílchanát, Zlatou hordu a kublajovou dynastii Yuan (Waterson 2013: 112).

7.6 Dynastie Yuan a pád dynastie Jižní Song

7.6.1 Kublajova cesta za mocí

I přes rozpad Mongolska na čtyři části pokračovaly jednotlivé chanáty ve své existenci, a dokonce nabývaly na síle. Zářným příkladem je Kublajova vláda. Čingischánovu vnukovi se podařilo dobýt největší a nejbohatší stát na světě. Kublaj byl s čínskou kulturou v kontaktu již od útlého věku (Ebrey 2010: 172). Když mu bylo 25 let, tedy v roce 1240, měl po svém boku několik čínských rádců, kteří jej vzdělávali v rámci čínské kultury. Díky tomu, že žil na dvoře v hlavním mongolském městě Karákorum, měl možnost se setkávat s prominentními delegáty, kteří na mongolský dvůr přicestovali (Franke, Twitchett 1994: 415). Během mnoha let, co se Kublaj o Čínu zajímal, pochopil, že Mongolové v oblasti severní Číny čelili zásadnímu problému. Byla jím destrukce způsobená desetiletými táhlými boji. Pojila se s úbytkem populace, ekonomickými katastrofami a chaosem, ve kterém se nacházely jednotlivé sociální vrstvy, které tam stále přebývaly. Zatímco kitanské a džürčenské nájezdy způsobily určité škody, které byly rychle napraveny adaptací a asimilací čínského obyvatelstva na nové podmínky, administrativní nezájem Mongolů o tuto oblast ji nechal ve stavu válečné zóny po celé dekády (Mote 1999: 446).

Poté, co byl Kublaj svým bratrem v 50. letech 13. století ustanoven správcem severní Číny, snažil se situaci stabilizovat. Za dlouhá léta studií čínské historie a civilního uspořádání se z něj stal expert na čínskou historii, který získanou moc využil k proměnění svých mocenských ambicí ve skutečnost. Jeho záliba v čínské kultuře se setkala s velkým odporem ze strany mnohých mongolských tradicionalistů, kteří si aktivně na jeho počiny stěžovali Mōngkemu a následně působili nemalé problémy, když si po Mōngkeho smrti nárokoval titul velkého chána (Srba, Schwartz 2010: 74-75).

Po Mōngkeho smrti se mu nechtělo opouštět území centrální Číny bez toho, aniž by dosáhl nějakého rozhodujícího vítězství. Songský dvůr mu navrhoval, aby uzavřeli rovnoprávnou mírovou smlouvu a vymezili hranice tak, jak byly vymezeny mírovou smlouvou mezi říšemi Song a Jin v minulém století. On však měl jiné cíle a odmítl (Waterson 2013: 116). Když se k němu donesla zpráva, že si jeho nejmladší bratr Ariq Böke nárokuje trůn, nebyl si jistý, jak se k tomu postavit. V tuto chvíli sehráli významnou roli jeho čínští poradci. Na základě jejich doporučení přerušil tažení proti Songům, nárokoval trůn a zorganizoval kurultaj. Navíc zabral strategická území, čímž Ariq přišel o většinu svých zásobovacích tras. Již v roce 1262 se situace vyvíjela pro Kublaje velmi

příznivě a v roce 1264 se mu Ariq vzdal. Záhy se však Kublaj musel potýkat s dalším útokem ze strany Ariqova následníka, Khaidua (Peers 2015: 220).

Ještě v roce 1260, jen několik měsíců poté, co se prohlásil velkým chánem, přijal Kublaj čínský systém pojmenování pro období vlády. Byl to první krok k vytvoření nové dynastie čínského stylu. Dalším krokem bylo to, že v roce 1264 oficiálně přesunul své hlavní město do oblasti dnešního Pekingu, do města Dadu (některé zdroje uvádějí ještě starý název Yanjing) (Liščák 2008: 228). Od roku 1267 začala rozsáhlá přestavba Yanjingu, po jejímž dokončení mělo město splňovat ty nejpřísnější požadavky na reprezentativní sídlo velkého chána. Dokončena byla v roce 1276. V roce 1271 Kublaj oficiálně vyhlásil vznik nové dynastie v čínském stylu, čímž se zrodila dynastie Yuan (Tan 2018: 298).

7.6.2 Kublajovo dobytelské tažení proti dynastii Jižní Song

Po více než patnáctileté odmlce se Kublaj v roce 1267 rozhodl dokončit jeho bratrem započatá tažení proti Songům. Poučen z minulých pokusů však plánoval zvolit jinou strategii, než jaké byly využity v minulosti. Plánoval se do jižní Číny dostat jinou trasou než v předchozích letech a využít jiné vojenské techniky (Weatherford 2012: 241). Tentokrát chtěl do boje zapojit i loďstvo, na jehož modernizaci Mongolové prostřednictvím svých zajatců pracovali nesrovnatelně více než kupříkladu princ Hailing o sto let dříve. Zároveň plánoval využít množství sofistikovaných obléhacích strojů. Invazi do Číny tedy rozhodně nebral na lehkou váhu (Waterson 2013: 125).

I přesto, že dynastii Jižní Song do roku 1264 vládl neschopný císař Lizong a po něm na trůn na téměř deset let usedl jeho adoptovaný syn Duzong (度宗, 1264-1274), Kublaj si uvědomoval, že stále velí silnému námořnictvu a početné armádě. Namísto Lizonga a Duzonga v letech 1259-1275 v podstatě vládl ministr Jia Sidao (贾似道, 1213-1275), který je čínskou historií očerňován a označován za jeden z hlavních důvodů, proč dynastie Jižní Song Kublajovou rukou padla (Franke, Twitchett 1994: 431). Faktem však zůstává, že ač byla tamní vláda politicky slabá, vojáci a lid prokázali velkou vůli při odporu proti dobyteltům a Songové stále měli k dispozici značnou vojenskou sílu (Srba, Schwartz 2010: 75-76).

Kublaj si uvědomoval, že jeho elitní zbraň, tedy jízda, nebude v jihočínském terénu a klimatu tak účinná, jako tomu bylo na severu země. Aby mohl pro Čínu představovat skutečnou hrozbu, potřeboval silné loďstvo, které by jeho ostatní jednotky podpořilo.

Mongolové samozřejmě neměli potřebné znalosti k výstavbě loďstva, a tak využil znalostí podrobených národů, v tomto případě většinou Číňanů a Korejců. Plánoval svou armádu nalodit v oblasti středního toku Dlouhé řeky a přepravit je odtud na východ, odkud by mohl táhnout směrem na hlavní město Songů Lin'an. To byla jeho základní strategie (Mote 1999: 461).

Nejdříve musel dobýt strategicky významná města Xiangyang a Fancheng (樊城), nacházející se na řece Han. Bitva o tato dvě města vešla do dějin jako epická, plná hrdinských skutků, zejména ze strany čínských obránců. Mongolové tentokrát byli strategicky perfektně připraveni, navíc je vedl velmi schopný vojevůdce. Kublaj si pro tento úkol vybral Aju, syna muže, kterému kdysi svěřil správu Yunnanu a zároveň vnuka velkého Sübutaje, nejslavnějšího mongolského generála, který vedl tažení na západ. Aju se již ve svých devatenácti letech zúčastnil tažení proti království Dali v Yunnanu a postupem času vešel ve známost jako neporazitelný vůdce (Waterson 2013: 127).

Songové si byli jistí, že jejich města na řece Han dokáží nájezdu odolávat po celá desetiletí. Aju však přišel na způsob, jak je dobýt. Nejprve tam vyslal malý pluk, aby zjistil potřebné informace o okolí a mohl se rozhodnout, jakou taktiku pro obléhání zvolit. Poté zablokoval veškeré říční a pozemní způsoby komunikace mezi jednotlivými městy a zároveň tak Songy odřízl od všech zásob a vojenských posil, které by mohly po řece přijet. V roce 1268, rok po zahájení obléhání, Aju poslal Kublajovi zprávu, že budou potřeba čínské armádní jednotky, aby mohl v boji pokročit. Ten mu to odsouhlasil a poté, co na místo dorazily čínské jednotky ve službách Mongolů, začaly zabavovat nepřátelská plavidla a imitovat jejich způsob říční dopravy (Franke, Twitchett 1994: 431). Obránci měst se nehodlali jen tak vzdát a boje pokračovaly až do roku 1273.

Nejdříve padlo město Fancheng. Významným faktorem mongolského úspěchu bylo použití obléhacích strojů, které Mongolové získali během interakcí s muslimskými zeměmi. Byly to vylepšené katapulty, tzv. trebuchety, fungující na principu vahadla, které byly schopny vrhat střely obsahující výbušné zařízení naplněné střelným prachem. Veškerá tamní obrana tak byla naprosto neúčinná (Waterson 2013: 130). Brzy po pádu Fanchengu se obránci Xiangyangu dobrovolně vzdali. Aju se vrátil na mongolský dvůr již na počátku roku 1274, aby Kublaje přiměl neotálet s invazí na jih. I přesto, že Kublaje souhlasil, pečlivé přípravy na další postup zabraly téměř celý rok. Kublaj povolal do služby svého věrného generála Bayana, který měl řídit celé tažení (Mote 1999: 463).

Tok řeky Han byl posetý množstvím opevněných pevností, které měly na strategických místech bránit postupu Mongolů k Dlouhé řece. Bayan tedy vyslal menší vojsko přes Anhui, aby rozptýlilo pozornost Songů. Sám vedl hlavní voj armády, která čítala téměř 200 tisíc mužů a byla z velké části tvořena čínskými jednotkami. I přesto se jejich počet nemohl rovnat songské armádě. Do roku 1275 se probili až k Dlouhé řece, odkud mohli pokračovat přes centrální Čínu v tažení na Lin'an (Waterson 2013: 137).

V březnu roku 1275 byl ministr Jia Sidao rozezleným lidem donucen dát dohromady armádu o 130 tisících mužích a připojit ji k už tak velké flotile, která na středním toku čekala na Bayana a jeho armádu. Songové zablokovali řeku flotilou čítající více než 2 500 lodí (Buell 2003: 57). Armády se střetly ještě v březnu roku 1275, přičemž Bayan vysadil svoji kavalerii po obou březích řeky a zároveň bombardoval čínskou flotilu svými katapulty. Situace byla pro Songy kritická. Songští generálové se společně s Jia Sidaem nebyli schopni vypořádat s chaosem, který nastal, a uprchli (Liščák 2008: 242).

Vdova po císaři Lizongovi, císařovna Xie Daoqing (谢道清, 1274-1276) se chopila na songském dvoře vlády a odstranila z cesty Jia Sidaoa. Songský císařský dvůr žádal i prosté občany o to, aby se zapojili do bojů a zachránili upadající dynastii (Ebrey 2010: 173). V tuto chvíli by se songský dvůr spokojil s velmi nevýhodnou mírovou smlouvou, která by znamenala, že by z velké říše Song zbyl jen malý stát na Mongoly utlačovaném jihu země, ale Bayan ani mongolský dvůr o tom nechtěli ani slyšet. Jejich jediným cílem bylo absolutní vítězství. Songskému dvoru už zbývala jen jediná možnost, jak se zachránit – vzdát se (Tan 2018: 299).

Jakmile v srpnu roku 1275 mongolské armády dosáhly Jiankangu, dnešního Nanjingu, usoudil Bayan, že je potřeba na určitou dobu zastavit útok a postarat se o správu nově dobytých území. To je zářný příklad toho, jak se mongolské praktiky od prvních vojenských tažení do severní Číny změnily. Pod Kublajovou vládou znamenalo dobýt nová území to, že je následně udržoval a spravoval (Mote 1999: 464). Bayan ztratil několik týdnů, během kterých Mongolové pracovali na nově dobytých územích, ale vojenské tažení ještě nebylo u svého konce. I přes obrovská vedra, která v létě v dané oblasti panovala, se vydal na další cestu za dobytím songského hlavního města. Jeho postup byl opět na několik měsíců přerušen, když byl povolán zpět do hlavního města, aby poradil Kublajovi s vojenskými kroky, které chtěl podniknout vůči rebelujícímu Ögödejovu vnukovi Kaiduovi. Kaidu již v roce 1268 vyhlásil Kublajovi válku. Byla to

druhá občanská válka, se kterou se musel Kublaj v krátkém časovém rozmezí potýkat (Waterson 2013: 142).

Bayan se ke svým vojskům vrátil koncem roku 1275. I přes tuhou obranu Songů se mu dařilo postupovat velmi rychle a brzy se dostal před brány města Changzhou (常州). Songové toto město bránili tak zarytě, že v momentě, kdy se mu podařilo jejich obrany prolomit, povraždil ve městě veškerou jeho populaci. Udělal to pro výstrahu všem ostatním, kdo by chtěli bránit další města nacházející se na cestě do Lin'anu. Toto byla poslední velká vojenská konfrontace jeho tažení (Mote 1999: 464). Pád Lin'anu o dva měsíce později se obešel bez většího krveprolití. Zde Bayan prokázal zdrženlivost a vypracoval pro císařovnu vdovu podmínky songské kapitulace. Když v únoru 1276 vstoupil do města, byly mu předány veškeré dokumenty, které uznávaly jejich kapitulaci. Město Lin'an tak padlo do rukou Mongolů (Buell 2003: 160). Císařovna vdova i její mladičkový vnuk, císař Gong (恭帝, 1274-1276), byli poté transportováni do dnešního Pekingu, kde o ně bylo dobře postaráno. To byl oficiální konec dynastie Song (Eberhard 1977: 232).

Songští loajalisté ještě zorganizovali odpor proti Mongolům a po tři roky se zuřivě bránili nevyhnutelnému konci. Nakonec se mongolská vojska a armáda protimongolského odporu v březnu roku 1279 střetly v námořní bitvě u Yamenu (崖门战役, 1279), kde Mongolové opět drtivým způsobem zvítězili. Formální hlavou odporu bylo malé dítě, bratr císaře Gongu, kterého příslušníci songského dvora prohlásili císařem poté, co padl Lin'an. Aby se vyhnul zajetí, skočil s posledním císařem říše Song Zhao Bingem (赵昺, 1278-1279) jeden z příslušníků songského dvora, Lu Xiufu (陆秀夫, 1237-1279) z útesu do moře, kde oba utonuli (Mote 1999: 465). Kublajovi se podařilo něco, co se po dobu téměř 400 let nedařilo žádnému z jeho předchůdců. Dobil říši středu a ukončil existenci dynastie Song. Na základě výše uvedených informací můžeme v závěrečné analýze (viz kapitola 9) přehledně určit faktory, které mu tento úspěch umožnily.

8. Teorie (neo)realismu

I přesto, že teorií zabývajících se mezinárodními vztahy existuje celá škála, pro účely této práce se zaměřím pouze na teorii (neo)realismu. Koncept realismu má kořeny již v Machiavelliho díle *Vladař*. „Za zosobnění realistického myšlení je však považován Thomas Hobbes. Jedná se především o Hobbesovo pojetí přirozeného stavu, čímž je myšlena situace, v níž se lidé ocitnou, pokud nad nimi nepůsobí vláda“ (Drulák 2003: 40). Tento stav je vzhledem ke zkažené lidské podstatě konstantním válečným stavem, kde se nelze spolehnout na nikoho jiného než na sebe samého. Oficiálně realismus vznikl koncem 30. let 20. století, když tuto teorii představil Edward Hallett Carr v reakci na kritiku liberálního myšlení idealistů. Realistická teorie se začala soustředit primárně na faktor moci, po 2. světové válce byla považována za klíčovou, ale postupně ztrácela na svém postavení (Mingst 1999: 70-75).

Podstata realismu vyplývá ze samotného názvu. „Jeho stoupenci se prohlašují za realisty, kteří ukazují mezinárodní vztahy takové, jaké skutečně jsou, na rozdíl od stoupců ostatních směrů, kteří se podle realistů zabývají utopiemi“ (Drulák 2003: 54). Obecně se myšlenky realismu vymezují následovně. Zabývá se zejména mocenskou problematikou, od níž se odvíjí všechny důležité otázky mezinárodních vztahů (Booth, Smith 2001: 163). Moc je obvykle spojována s vojenskou silou jednotlivých aktérů mezinárodních vztahů. Mezi danými aktéry nelze dosáhnout trvalého míru či spolupráce, neustále mezi nimi vládne rivalita či nepřátelství, a proto v jejich vzájemných vztazích nedochází k žádným pokrokům (Mingst 1999: 78). V mezinárodní politice panuje anarchie, státy bojují o přežití, snaží se prosadit, ale zároveň mají tendenci vytvářet mocenskou rovnováhu. Na aktéry mezinárodních vztahů se nahlíží v rámci států, ne jednotlivých organizací či jedinců. Od jednotlivých aktérů se očekává racionalita. Realismus se zároveň nezabývá událostmi, které měly nastat, nýbrž těmi, ke kterým skutečně došlo (Drulák 2003: 54-55).

S realismem se úzce pojí také vznik dalšího vývojového stupně této teorie, neorealismu. Vznikl koncem 70. let minulého století. Jeho zakladatelem se stal Kenneth Waltz. Částečně ve svých názorech vstřebává kritiku klasického realismu minulých let, když vyřadil klasický realistický předpoklad zkažené lidské podstaty (Mingst 1999: 77). Zároveň zavedl strukturální teorii mezinárodních vztahů, která je srovnávána s tržní strukturou subjektů – přežití si zajistí aktér, který se stará především o vlastní bezpečnost. Pracuje s konceptem anarchické struktury, kdy je nutno předpokládat, že ostatní aktéři mají jen ty nejhorší úmysly a je třeba vždy být připraven na útok z jejich strany. V rámci

anarchického systému vzájemně spolupracují pouze v rámci nutnosti odvrátit společnou hrozbu a jakmile se jim to podaří, je jejich vzájemná spolupráce záhy ukončena. S tím jsou spojeny další dva významné pojmy (Drulák 2003: 60-61).

Prvním z nich je logika mocenské rovnováhy, v jejímž rámci jednotlivé státy uzavírají spojení v případě výrazného posílení jiného státu, aby zajistily vlastní přežití a předešly újmě ze strany silnějšího státu. Druhým pojmem je tzv. bezpečnostní dilema, což je stav, kdy je jeden z aktérů v souvislosti s anarchickým prostředím, ve kterém existuje, nucen zbrojit ze strachu z vojenské síly ostatních aktérů. Jeho vlastní zbrojení nutí ostatní aktéry k tomu, aby sami posilovali své vojenské síly, protože ti si zase nemohou být jisti jeho úmysly (Drulák 2003: 60-63). Waltz přišel ještě s jedním zajímavým konceptem týkajícím se struktury mezinárodních vztahů. Jedná se o tzv. rozložení moci. To je dané celkovým počtem aktérů zapojených ve vzájemných interakcích, přičemž pro účely této práce se budeme zabývat uspořádáním bipolárním (dvě velmoci) a multipolárním (několik velmocí). Sám se přikláněl k názoru, že multipolární rozložení moci je stabilnější, jelikož se v případě, že se jedná o větší počet států, nejsou dané státy nuceny spoléhat se na podporu od slabých a nejistých spojenců. Mnoho dalších představitelů ale tento názor nezastávalo. Je třeba brát v potaz fakt, že koncept rozložení moci je proměnlivý a může nastat situace, kdy dojde k přechodu z bipolarity k multipolaritě a naopak (Mingst 1999: 94).

Na Waltzovy teorie navazuje další představitel neorealismu Stephen Walt. Walt prosazoval myšlenku mocenské rovnováhy (vyvažování), kdy se státy v nebezpečí vojensky sjednotily proti společnému silnému nepříteli, nebral v potaz možnost dohody států za cenu ústupku ze strany slabšího z nich (Booth, Smith 2001: 163). Walt tuto variantu také pokládal za výhodnější, jelikož se jednalo o způsob, jak účinně zbrzdit růst potenciálního agresora. „Walt svým konceptem rovnováhy hrozeb zároveň ukazuje, že ne každý mocenský nárůst státu musí být ostatními vnímán jako hrozba“ (Drulák 2003: 69). Zároveň ale uznává, že v historii se mnoho států zachovalo v rozporu s myšlenkou vyvažování. Například když daný stát nemá žádného potenciálního spojence, nebo je tak slabý, že se s daným státem nikdo není ochoten spojit proti mocnějšímu nepříteli. Dalším případem je možnost, že slabšímu státu hrozí v případném vojenském střetnutí téměř jistá porážka. V takových chvílích se slabší stát uchyluje k tzv. politice ústupku, která však může podpořit silnější stát v rozhodnutí k agresivnímu řešení konfliktů (Drulák 2003: 68-69).

9. Závěrečná analýza

V rámci závěrečné analýzy můžeme na základě předchozích kapitol přehledně určit faktory, které ovlivnily úspěchy a neúspěchy jednotlivých nečínských států, kterými se tato práce zabývala a odpovědět si tak na první výzkumnou otázku z úvodu této práce. Na konci každé pasáže týkající se jednotlivých států budu dále analyzovat, zda je možno aplikovat teorii (neo)realismu na chování jednotlivých zainteresovaných států. Tím dojdeme k odpovědi i na druhou výzkumnou otázku, která byla stanovena v úvodu této práce.

Liao: Hlavním cílem Abaojiho, který kitanské kmeny sjednotil a stal se prvním vládcem říše Liao, bylo vymanit se z područí Číny a osamostatnit se. On ani jeho následníci dle dostupných informací neměli eminentní zájem o dobovatelské výpravy a následnou vládu dobytým územím. Vyhovoval jim jejich původní způsob života, a i když se kitanský národ nevyhnul určité míře sinizace, prioritou mnoha vládců bylo zachování původní kitanské identity. Neměli zájem se dlouhodobě usadit v Číně, jejíž obyvatelé byli zvyklí na usedlý způsob života, převzali pouze užitečné aspekty z čínské správy říše, které už tak v budoucnu často působily roztržky na kitanském dvoře. Po krátkodobém obsazení Kaifengu se rozhodli s bohatou kořistí vrátit na sever. K tomuto rozhodnutí přispěla řada dalších faktorů.

Jedním z nich byly rozdílné klimatické podmínky, které v Číně panovaly. Je potřeba přihlídnout k faktu, že kitanská armáda byla velmi silná, ale sestávala se především z kavalerie, která byla skvěle využitelná v otevřených bojích ve stepích, ale dlouhodobé obléhání čínských měst si na kitanské straně vždy vyžádalo krutou daň na životech. Neochota přizpůsobit se podmínkám také ovlivnila kitanské rozhodnutí opustit čínské území. Dalším faktorem byly četné vnitropolitické problémy, se kterými se kitanský dvůr musel po většinu své existence potýkat. Spory o následnictví a boje mezi jednotlivými frakcemi značně oslabovaly kitanskou pozici. V neposlední řadě je potřeba vyzdvihnout songskou zarputilost při obraně státu. Kitani nebyli schopni dlouhodobě udržet nabytá území i z toho důvodu, že nedokázali efektivně absorbovat tamní vojska a následně se starat o správu daných oblastí.

Vzhledem k výše uvedeným faktorům se spokojili se získanou válečnou kořistí a ziskem 16 strategicky výhodných prefektur, které se staly záminkou pro mnoho z následujících konfliktů nečínských států a dynastie Song. Poté, co byla dynastie Song založena, Kitani

na to vojensky nijak nereagovali a snažili se udržet mírové vztahy. Byli to Songové, kdo tento mír porušil. Kitani následně zvolili v rámci mezinárodních vztahů strategii, která se stala diplomatickým modelem pro nadcházející staletí. Rozhodli se svých diplomatických cílů dosahovat metodou zastrašování. Vzhledem k tomu, že Číňani jejich záměr nepochopili a všemožně se snažili vyhnout potenciálnímu vojenskému střetnutí, dosáhli Kitani uzavření výhodných mírových smluv. Na jejich základě byly v rámci vzájemného vyvažování sil udržovány vztahy mezi říšemi Liao, Severní Song a později i tangutskou říší Xi Xia. Kitani získali vše, po čem v danou chvíli toužili. Strategicky výhodná území, oficiální uznání suverenity jejich říše a bohatý tribut. V rámci tohoto modelu postupovali již před uzavřením mírové dohody v Chanyuanu, když svým spojenectvím se státem Severní Han drželi v šachu dynastii Song.

Uzavření mírových smluv ve všech zainteresovaných říších podporovalo z dlouhodobého hlediska oslabení tamní vojenské síly. Vzhledem k panujícímu míru, přerušnému občasnými roztržkami mezi jednotlivými stranami, nebyl důvod dlouhodobě vynakládat velké výdaje na udržování stavu vojsk, a proto armády stárly a ochabovaly. Z těchto důvodů bylo velmi složité odolávat novým nepřátelům, kteří se objevovali za hranicemi těchto států.

V tuto chvíli lze zanalyzovat vztahy říše Liao s čínským národem i z pohledu (neo)realismu. Ve výše uvedených informacích lze nalézt řadu faktorů, které poukazují na to, že na kitanskou říši Liao lze danou teorii aplikovat. Základní starostí říše Liao bylo zajistit primárně pokračování říše, nikoliv podnikat expanzivní vojenské výpady. Během své existence se kitanští vládcí konstantně snažili udržet rovnováhu sil. Lze to pozorovat na příkladu vztahů dynastie Severní Han, Liao a Severní Song, které spadají do struktury multipolárního rozložení moci v rámci Waltzovy teorie o vyvažování sil.

Zároveň musíme vyzdvihnout i fakt, že v kitanském vztahu vůči nově vzniklé dynastii Song můžeme pozorovat prvky konceptu rovnováhy hrozeb, protože i přes značný nárůst vojenské síly čínského národa v 60. a 70. letech 10. století Kitani na tento fakt nijak nereagovali. Tu samou taktiku vysledovat ve vztahu Xi Xia, Liao a Severní Song. Zároveň jsme se v této práci několikrát setkali s případem, kdy jednotlivé státy z důvodu nedůvěry vůči úmyslům sousedních států vojensky posilovaly, což vyústilo v krátkodobou alianci dvou zainteresovaných států vůči třetímu z nich. Po uzavření mírových smluv se vzájemná spolupráce jednotlivých států opět rozpadla, což rovněž odpovídá modelu, který definuje (neo)realistická teorie v rámci mezinárodních vztahů.

V neposlední řadě došlo i na situaci, kdy se dynastie Song vzhledem k tlaku, který na ni vyvíjela aliance Kitanů a Tangutů, uchýlila k politice ústupku, a to dokonce opakovaně. Zajímavé je, že jakmile Kitani na sklonku své existence čelili silnějším soupeři, byli v rámci boje o přežití ochotní přistoupit na politiku ústupku, když doufali ve vojenskou pomoc ze strany Songů. Jak vidno, na kitanskou říši Liao, tak na čínskou dynastii Song lze aplikovat mnohé prvky, které odpovídají teorii (neo)realismu.

Xi Xia: Historie formování tangutských kmenů v samostatný stát je odlišná od vývoje, kterým si prošli Kitani. Tanguti si svou pozici budovali po více než tři století. Zároveň lze z kapitoly, která je tangutské říši Xi Xia věnována, vysledovat i množství podobností. Stejně jako Kitani využili Tanguti nepokojů, které po většinu 10. století zmítaly Čínou. Jejich primárním cílem byla samostatnost a uznání suverenity ze strany ostatních mocností.

I mezi Tanguty se objevil muž, který projevil velké vojenské a diplomatické kvality. Byl jím Li Yuanhao, zakladatel dynastie Xi Xia, který se v mnohém inspiroval od Kitanů. Li Yuanhao pochopil, že bez silné armády nebude moci dosáhnout svých politických cílů. Už před jeho nástupem na trůn byli jeho předchůdci schopnými diplomaty, kteří byli pod tlakem říší Song a Liao, a i přesto dokázali hrát na obě strany a zároveň těžit z několika málo strategických výhod, kterými v té době disponovali. Dokázali využívat slabých momentů jednotlivých států a podle toho, jak se jim to hodilo, uzavírat spojení s tím či jiným státem, aby se uchránili před hroící invází. Byli si dobře vědomi, že spojení s Kitany je uchrání před songským hněvem, a tak jim nevadilo po určitou dobu platit tribut kitanskému dvoru a zároveň posilovat. Kitanům se velmi hodilo spojení s Tanguty proto, že drželi v šachu čínskou dynastii Song.

V době, kdy se k moci dostal Li Yuanhao, vyhlásil císařství a neúnavně pracoval na posílení armády. Bylo mu jasné, že vzhledem k velikosti Xi Xia nemůže fakticky ohrozit existenci dynastie Song, a tak se rychle adaptoval na diplomatický trend dané doby a po vzoru Kitanů se Songy uzavřel výhodnou mírovou smlouvu. Songové, kteří se velmi obávali spojení Tangutů a Kitanů, souhlasili, aby se vyhnuli válce. Z těchto událostí je zřejmá konformita Tangutů vůči nastavenému politickému modelu. Až na občasné konflikty se v rámci mocenského trojúhelníku a vzájemného vyvažování sil říší Song, Liao a Xi Xia podařilo po následující dekádě udržovat mírový stav. V analýze z kapitoly 4.5 jsme si vysvětlili, že kitanský nezájem o nadvládu nad čínským územím přetrvával, a

proto Kitani nikdy ve skutečnosti nespojili své vojenské síly s Tanguty. Pouze tuto možnost využívali k zajištění lepších podmínek v rámci mírových smluv.

Zároveň nechtěli dopustit, aby Tanguti získali příliš velkou moc a mohli tak ohrozit mocenskou rovnováhu sil. Mimo jiné se Tangutům nevyhnuly vnitropolitické problémy, zejména spory o nástupnictví. Určitě nelze opomenout ani faktor jejich sinizace, která probíhala už po celá staletí v rámci kontaktů tangutských kmenů s dynastií Tang. V neposlední řadě se během své existence museli Tanguti velmi často potýkat s problémy na svých západních hranicích, kde soupeřili s Ujgury a posléze i s Chórezmskou říší. Udržování diplomatických vztahů se svými mocnými sousedy na východě pro ně bylo nejvýhodnějším řešením, které jim zajistilo více či méně bezproblémový život až do doby, než do jejich říše v 13. století vpadli Mongolové.

Jak již bylo naznačeno v analýze říše Liao, i tangutská říše Xi Xia v mnohých ohledech splňuje podmínky pro to, aby chování daného státu mohlo být považováno za vyhovující pro aplikaci teorie (neo)realismu. Prvním ukazatelem je fakt, že se v Tanguti již na sklonku 10. století uchýlili k politice ústupku, když se povolili podmínkám říše Liao výměnou za jejich ochranu. Velmi zjevným ukazatelem je tangutské masivní zbrojení, které podnikli, aby měli možnost se rovnat dvěma velmocím v podobě říší Liao a Song. Některé faktory již byly naznačeny v předchozí části analýzy jako například faktor mocenské rovnováhy, ke kterému došlo ve 40. letech 11. století, a který vyústil ve výhodnou mírovou smlouvu, na kterou v rámci politiky ústupku Songové přistoupili. Poté následovalo období multipolárního rozložení moci, kdy ve východní Asii figurovaly současně tři mocnosti – Liao, Xi Xia a Song. V tomto období lze jednoznačně mluvit o anarchickém prostředí, kdy žádný z daných států nemohl mít žádnou důvěru v úmysly ostatních. I v případě říše Xi Xia tedy lze využít aplikace teorie (neo)realismu.

Jin: Džürčeni se pod vedením Agudy sjednotili na počátku 12. století a okamžitě začali dávat najevo svou vojenskou sílu. Ani Džürčeni zpočátku neměli výrazně expanzivní ambice. Poté, co dali najevo svou vojenskou sílu, okamžitě se uchýlili k vyjednávání o mírových dohodách. I jejich primárním cílem bylo vymanit se z područí svého uzurpátora, v tomto případě Kitanů. Rychlost, s jakou se dokázali sjednotit a začít fungovat v rámci jednoho národa byla působivá, jelikož ještě v polovině 11. století byla na jejich způsobu života znát značná míra individualismu. Dokázali se ale mnohému naučit při pravidelných návštěvách kitanského dvora. I přesto, že byl Aguda na počátku jeho bojů proti Kitanům ve značné početní nevýhodě, kitanské armády byly stejně jako ty songské přestárlé a

nepřipravené na organizovaný a agresivní útok ze severu. Po založení dynastie Jin v roce 1115 se dle zavedeného diplomatického modelu dožadoval výhodné mírové smlouvy.

Kitani na to nepřistoupili, a tak se Džürčeni vydali do války. I na tento národ se hodí popis Abaojiho vize, kterou jsem uvedl v první kapitole. Už 200 let před vznikem říše Jin tvrdil, že národ (a samozřejmě měl na mysli Kitany) by měl řešit spory diplomatickou cestou, ale zároveň být připraven na válku. Agudovi a jeho následníkovi se dařilo efektivně využívat vojska dobytých kmenů a nemuseli se potýkat ani s velkými rebeliemi, což je jeden ze dvou zásadních rozdílů mezi říšemi Liao a Jin. Do války Jinů s Kitany se horečně zapojili i Songové, ale jen Džürčenům ukázali, že jejich armáda se nemůže rovnat ani Kitanům, natož tak Džürčenům. Jakmile zničili říši Liao a učinili z Xi Xia a Korjó své vazaly, obrátili svou pozornost na dynastii Song. Bylo zjevné, že jejich primárním cílem byl získání výhodné mírové smlouvy, tak jako tomu bylo v minulosti u Kitanů. Než se tak skutečně stalo a vztahy mezi říšemi Song a Jin se uklidnily, následovalo ještě necelých 15 let bojů mezi dynastií Song, která se musela uchýlit na jih do Lin'anu.

Stejně jako Kitani se ani Džürčeni nevyhnuli vlivu mnoha vnějších faktorů, jako bylo klima v Číně, problémy, se kterými se vlivem reliéfu musela potýkat jejich kavalerie, a v neposlední řadě populačními limity a tuhou obranou Songů. Pokusy o vytvoření trvale fungujících loutkových států selhaly. Džürčeni i přes oficiální zákazy rychle a do velké míry podlehli vlivům sinizace, a to i v nejvyšších vládních kruzích, což je druhým zásadním rozdílem mezi říšemi Liao a Jin. Často se potýkali s vnitropolitickými problémy v rámci otázek nástupnictví. Jakmile na jinský trůn nastoupil císař Xizong, v pořadí třetí císař, značně se zmírnil vojenský tlak, který Jinové na Songy ve 20. a 30. letech vyvíjeli. Po divokých úvodních letech se nakonec podařilo na základě mírových smluv nastolit poklidné vztahy s Čínou, přerušené jen několika incidenty, které neměly dlouhého trvání.

Už teď je tedy zjevné, že stejně jako na říši Liao, Xi Xia i Song lze i na džürčenskou říši Jin aplikovat v rámci jejího chování na mezinárodním poli teorii (neo)realismu. Splňuje prakticky všechny faktory, které jsou uvedeny v kapitole 8. V rámci boje o přežití a snahy prosadit se lze pozorovat masivní zbrojení, které v budoucnu ovlivnilo i dynastii Song. V rámci udržení mocenské rovnováhy se posléze uchýlili jak k podpisu mírových smluv, tak k politice ústupku (v 60. letech 12. století, poté, co se Hailing pokusil tuto rovnováhu porušit). V případě vztahu Džürčenů a Songů lze mluvit o bipolárním rozložení moci, jelikož ostatní potenciální spojenci byli v době válečných střetů příliš slabí na to, aby mohli být považováni za spolehlivé (viz kapitoly 5 a 8). Koncept rovnováhy moci se u

Džürčenů dá vysledovat i ve vztahu k sílícím mongolským kmenům na severu. Velmi zajímavá byla z hlediska (neo)realismu i jejich jednání ve 13. století, kdy již ztratili většinu svých území a všemožně se snažili o navázání spojení s Tanguty, aby se zachránili před silným mongolským vojskem. Zároveň si lze všimnout, že některá jejich rozhodnutí, stejně jako rozhodnutí Tangutů, byla v přímém rozporu s teorií vyvažování, k čemuž však dle Walta docházelo v historii naprosto běžně.

Mongolsko a dynastie Yuan: Na základě informací ze sedmé kapitoly této práce lze zanalyzovat i příčiny mongolského úspěchu při dobývání Číny a odpovědět si tak na první výzkumnou otázku (viz Úvod). V mongolské historii lze nalézt velké podobnosti s předchozími nečínskými státy, ale také zásadní rozdíly. Prvním rozdílovým článkem je již zakladatel mongolské říše. Ač všechny předchozí nečínské státy sjednotili schopní vladaři, Čingischán se od nich odlišuje jak svou cestou za mocí, tak svými ambicemi. I přesto, že byl Čingischán synem kmenového náčelníka, vzhledem k brzké smrti otce nezdědil ani politickou moc, ani armádu, jako tomu bylo u ostatních vladařů, a musel se ke svému postavení propracovat z úplného dna.

Čingischán si uvědomoval, že všechny úspěch přichází až časem. Kromě toho, že byl vynikající válečník a přirozený vůdce, měl schopnost poučit se z historie a neuzavíral se vnějším vlivům. Od samého počátku netoužil jen po sjednocení mongolských kmenů, ale po pomstě a dominanci. Své útoky si vždy pečlivě a rozvážně rozmyslel. Uvědomoval si, co může získat od ostatních kultur a velmi si vážil know-how, které od jejich představitelů získával. Poté, co se vypořádal s problematickými kmeny, prokázal schopnost pod svým velením sjednotit vojska podrobených kmenů a posléze i států, schopnost získat si loajalitu svých mužů, stejně jako schopnost krutě potlačit veškeré známky odporu.

Nesoustředil se pouze na jeden cíl v ten samý čas, dokázal umně rozložit své síly, aby nedal kvůli své zaneprázdněnosti s taženími na jednu světovou stranu možnost k oddechu jiným zemím, jako to udělal s Jiny, když se potřeboval vydat na západ. Zároveň dokázal získané poznatky aplikovat při dobývání nových území. Byl schopným vladařem i z hlediska vnitropolitických záležitostí. Uvědomoval si rizika, které s sebou přinášelo rozhodnutí o následnictví, a tak se s dostatečným předstihem pokusil zajistit jednotu mongolské říše. Položil pro své následníky takové základy, jako se to nepodařilo žádnému ze zakladatelů předchozích nečínských států. Sám Čingischán se se songskými vojsky nikdy ve válečném střetnutí neutkal, další vládci mongolské říše ano.

Mongolové se zpočátku potýkali se stejnými problémy jako jejich předchůdci. Většina jejich armády byla původně tvořena jezdeckem, ale díky úspěšnému absorbování rozličných nepřátelských armád se v jejich řadách rozrůstaly rozmanité typy vojenských jednotek. Mongolové postupně přejali použití střelného prachu, obléhacích strojů, a dokonce i loďstva. Tím se také odlišovali od svých předchůdců. Za vlády Ögödeje proběhly první větší válečné konflikty mezi mongolskými a songskými jednotkami, tehdy se ale Mongolové vzhledem k četným problémům, se kterými se během svých tažení setkali, spokojili s válečnou kořistí a vrátili se na sever. Stejně jako Kitani či Džürčeni měli problém s tanním klimatem, reliéfem i silnou čínskou obranou.

Čína až do 50. let nebyla jejich primárním cílem. To můžeme také považovat za rozdílový faktor oproti ostatním nečínským státům. Velkým rozdílem byl způsob správy dobytých území, v tomto případě nás zajímá zejména oblast severní Číny. Na rozdíl od ostatních států se o tato území Mongolové nijak nestarali. Ve 30. a 40. letech 13. století byla severní Čína ve stavu naprostého chaosu a mongolský dvůr se potýkal zejména s vnitropolitickými problémy a balancoval na hranici občanské války. Jednota velké mongolské říše byla značně narušena. Když se ale k moci v 50. letech 13. století dostal chán Möngke, zvolil naprosto odlišný přístup k invazi do Číny, než jaký praktikovali jeho předchůdci. Svůj postup si velmi dobře promyslel a bral v potaz, že Číňané během 13. století značně posílili své hranice. Svou armádu rozdělil a zaútočil na několika strategických místech, soustředil se z velké části na západní část Číny. Jeho taktika ale nebyla dokonalá, Mongolové dopláceli zejména na nedostatečnou kvalitu obléhacích strojů a nemohli se rovnat se songským loďstvem. Toto mongolské tažení bylo předčasně ukončeno Möngkeho smrtí u pevnosti Diaoyucheng.

Poté se mongolská říše rozpadla na čtyři samostatné chanáty, které nijak výrazně neztratily na své síle. V Mongolsku se k moci dostal Kublaj, čímž se dostáváme ke zlomovému okamžiku. Zatímco v případě Kitani i Džürčeni byla sinizace jedním z důvodů, proč jejich říše padly, Kublaj tento aspekt dokázal využít ve svůj prospěch, což byl jeden z klíčových faktorů jeho úspěchu. Poté, co se vypořádal s vnitřním odporem ze strany svých mongolských odpůrců, se plně soustředil na dobytelské tažení do Číny. Sám byl schopným stratégem a vojevůdcem, a navíc se dokázal obklopit velmi dobrými válečníky. Po dlouhých přípravách na invazi do Číny zvolil odlišnou taktiku než jakýkoliv z předchozích dobyvatelů. Podařilo se mu za pomoci implementace obléhacích

strojů z muslimských zemí dobýt strategicky významná města Fancheng a Xiangyang ležící na řece Han.

Za pomoci cizích jednotek ve své armádě dokázal Kublaj vybudovat vlastní loďstvo, které dokázalo soupeřit se songskou flotilou. Pod vedením generála Bayana se mongolské armády postupně probíjely až k Lin'anu, hlavnímu městu dynastie Jižní Song, až songskému dvoru nezbylo než se vzdát. Naprosto klíčovým faktorem mongolského úspěchu byl kromě výše zmíněných důvodů zejména fakt, že se nikdy nepodřídili diplomatickému modelu, zavedenému v předchozích staletích, a nespokojili se s pouhým uzavřením výhodných mírových smluv. Jediným způsobem pro jednotlivé státy, jak se zachránit, byla dobrovolná kapitulace. V případě, že k tomuto řešení nedošlo, volili Mongolové vždy cestu války.

Dle výše uvedených informací je naprosto zřejmé, že Mongolská říše rozhodně nezapadá do konceptu teorie (neo)realismu. Na zahraniční politiku Mongolů nelze aplikovat vesměs žádný z konceptů uvedených v kapitole 8. Svou vojenskou silou, a tedy základním faktorem pro posuzování otázek mezinárodních vztahů, Mongolové výrazně převyšovali své nepřátele. Nelze mluvit ani o mocenské rovnováze, jelikož Mongolové se nikdy nepodvolili trendu uzavírání mírových smluv za účelem zachování existence daných států. Politika ústupku na ně platila jen v případě, že si pod ústupkem můžeme vyložit kapitulaci dobývaných zemí. Dalo by se polemizovat o faktoru bezpečnostního dilematu vzhledem k míře mongolského zbrojení, ale v tomto případě se kloním k názoru, že Mongolové nezbrojili ze strachu z vojenské síly dalších zainteresovaných států, ale konstantně zvyšovali počty mužů ve svých armádách díky úspěšné absorpci podrobených vojenských jednotek, a také vlivem expanzivní politiky a prosté potřeby mít za tímto účelem početnou a silnou armádu. A konečně, ani politika ústupku není v rámci mongolské říše aplikovatelná. Mongolská říše se tedy kompletně vymezuje z politologického konceptu, do kterého spadaly ostatní státy, o kterých tato práce pojednává. Z dostupných informací lze usuzovat, že to je jeden z klíčových faktorů, které měly velký vliv na mongolský úspěch.

V tuto chvíli je čas na závěrečné shrnutí jednotlivých faktorů ovlivňujících úspěch či neúspěch nečínských států v rámci interakcí s čínskou dynastií Song. Každý z těchto států se během své existence potýkal s rozsáhlými vnitřními rozpory, v jejichž rámci hrály prim spory o následnictví. U Kitanů, Džürčenů i Tangutů měla velkou roli neschopnost adaptovat se na podmínky, se kterými se setkávali na čínském území, ať už to bylo klima,

tamní reliéf či nutnost reorganizovat strukturu jejich armád. S těmito problémy se potýkali v rámci prvních vojenských výpadů do Číny i Mongolové, v pozdější fázi se těmto náročným podmínkám dokázali skvěle přizpůsobit.

Obrovský vliv na vývoj jednotlivých vzájemných vztahů měla míra sinizace, jakou si jednotlivé národy prošly. Zatímco na Kitany a Džürčeny měla po vojenské stránce spíše negativní vliv, Mongolové ji za vlády Kublaje dokázali využít ve svůj prospěch. Naprosto zásadním faktorem byla ochota přizpůsobit se politickým modelům, které zavedli Kitani. Kitani, Tanguti i Džürčeni se spokojili s tím, že byli uznáni jako suverénní stát a zároveň získali pravidelný tribut. V případě Mongolů tato možnost nepřipadala v úvahu a spokojili se jen a pouze s kapitulací dynastie Song.

Tím jsem se dostal k odpovědi na výzkumnou otázku z úvodu této práce a nadto se potvrdila i správnost hypotézy, že základním faktorem, který ovlivnil mongolský úspěch, bylo to, že se nespokojili s pouhým podpisem výhodných mírových smluv a nepodřídili se zavedenému diplomatickému modelu z přechozích let. Je nutno uznat, že velkou roli hrála schopnost Mongolů udržovat své nepřátele pod vojenským tlakem i v době velkých vnitropolitických krizí, schopnost přejímat válečné metody a technologie podrobených států, a rovněž využili vliv sinizace ve svůj prospěch. Navíc se oproti ostatním státům na invazi do Číny velmi důkladně připravili, poučili se z minulých neúspěchů a následovali jasný cíl.

V této fázi diplomové práce jsem se propracoval i k odpovědi na druhou výzkumnou otázku, a tedy zda je možné aplikovat teorii (neo)realismu na zahraniční politiku jednotlivých států. Byla potvrzena hypotéza, že na některé zainteresované státy tuto teorii aplikovat lze. Ve skutečnosti jsem v rámci výzkumu zjistil, že je teorii realismu možno vztáhnout na jednání všech států kromě Mongolské říše. Fakt, že Mongolové do této skupiny nezapadají, naznačuje, že se jedná o významný faktor ovlivňující mongolský úspěch a doplňuje tedy odpovědi na první z výzkumných otázek. Ve skutečnosti obě části této práce velmi úzce souvisí.

Závěr

Tato diplomová práce pojednává o období vlády dynastie Song, kdy se čínský národ musel konstantně potýkat s invazemi ze strany jednotlivých stepních národů. Jednalo se o Kitany, Tanguty, Džürčeny a Mongoly. Tematicky je tato práce zaměřena na analýzu informací získaných během mého výzkumu. Daný výzkum se postupně soustředil na vzestup a pád jednotlivých nečínských států, jakožto i na vývoj událostí z pohledu songského dvora. Dle tohoto postupu byla práce systematicky rozčleněna do jednotlivých kapitol. Hlavním výstupem výše zmíněných kapitol byla závěrečná analýza, v jejíž rámci jsem měl dojít k rozřešení základních výzkumných otázek, které jsem si položil v úvodu této práce.

První otázka zněla následovně: Jaké jsou hlavní faktory, které ovlivnily neúspěch států Liao, Xi Xia a Jin v jejich snaze porazit a dobýt čínskou dynastii Song? Jaké jsou naproti tomu faktory, které umožnily tohoto cíle dosáhnout právě Mongolům? K tomu se vážala hypotéza, že hlavním důvodem, proč se Mongolům podařilo čínské území dobýt je, že se nenechali ovlivnit zahraničně-politickým modelem zkoumaného období a nespokojili se s pouhým uzavřením výhodných mírových dohod, jako tomu bylo v případě jejich předchůdců. Zároveň jsem předpokládal, že předchozí pokusy byly zmařeny nedostatečnou vojenskou silou výše uvedených států, stejně jako vnitropolitickými problémy, spory o nástupnictví, procesem sinizace a neschopností jednotlivých států udržet svou moc v hraničních oblastech.

Moje hypotézy byly během mého výzkumu a závěrečné analýzy potvrzeny, je ale nutno podotknout, že na mongolský úspěch mělo vliv velké množství faktorů. Ty se neomezovaly pouze na fakt, že se nepřizpůsobili zavedenému modelu uzavírání výhodných mírových smluv. Velkou roli hrála i schopnost adaptovat se na nové prostředí, použití nových strategií, vojenských technologií a schopnost Kublaje využít sinizaci ve svůj prospěch.

V rámci druhé otázky z úvodu této práce jsem zkoumal, zda lze na chování jednotlivých zainteresovaných států aplikovat jednu z moderních teorií mezinárodních vztahů, konkrétně teorii (neo)realismu. Hypotéza pro tuto otázku zněla: Vzhledem k množství mírových smluv, které byly mezi jednotlivými zainteresovanými státy uzavřeny a vzhledem k jejich snaze udržet navázané mírové vztahy předpokládám, že na chování těchto států lze aplikovat teorii (neo)realismu.

I na druhou výzkumnou otázku jsem si byl v rámci svého výzkumu schopný odpovědět. Navíc jsem získal velmi zajímavé poznatky. Ukázalo se, že odpovědi na jednotlivé otázky spolu velmi úzce souvisí. Na 4 z 5 zkoumaných říší dala teorie (neo)realismu vztáhnout. Z analýzy vyplynulo, že faktory, díky kterým na Mongolskou říši nelze tuto teorii aplikovat, jsou zároveň faktory, které významně ovlivnily mongolský úspěch při dobývání území dynastie Song.

Resumé

This thesis examines series of conflicts between non-Chinese states and the Song dynasty, happening from 9th till 13th century A.D: These conflicts were inflicted by the Liao empire, Xi Xia, Jin empire and Mongolian empire. Only Mongols had succeeded in their conquest of China.

This paper is dedicated rise and fall of each empire involved in given era. It focuses on key factors influencing whether the attempts to conquer China was successful or not. The main goal of the thesis is to find out why Mongols succeeded where the others failed via using methods of description, comparison and analysis. The secondary goal of the thesis was to discover whether it is possible or not, to apply modern international relations theories to any of the involved states, mainly focusing on application of the realism theory.

In result my initial hypothesis was confirmed, the key factor of the Mongolian success was a refusal to adapt to a diplomatic model carried out by Khitans in the 9th and 10th century A.D., needless to say that there were other factors present, such as the ability to adapt to new surroundings and to use the process of sinization to their own benefit. It was also possible to apply the realism theory to most of the involved contending states.

Literature used in this paper is mostly foreign, given the fact that Czech sources don't provide sufficient information on given topic.

Key words: China, Song Dynasty, Liao empire, Abaoji, Treaty of Chanyuan, Xi Xia, Aguda, Li Yuanhao, Genghis Khan, Realism Theory, Mongolia, Khubilai Khan

Seznam zdrojů a použité literatury

Literatura

- AMITAI, Reuven a Michal BIRAN. *Nomads as agents of cultural change: the Mongols and their Eurasian predecessors*. Honolulu: University of Hawai'i Press, 2015. Perspectives on the global past. ISBN 978-0824839789.
- ALLSEN, Thomas T. *Mongol Imperialism: The Policies of the Grand Qan Möngke in China, Russia, and the Islamic lands, 1251-1259*. 3rd ed. Berkeley: University of California Press, c1987. ISBN 978-052-0055-278.
- BOOTH, Ken a Steve SMITH, ed. *Současné teorie mezinárodních vztahů*. Brno: Barrister&Principal, 2001. ISBN 80-859-4769-2.
- BROADBRIDGE, Anne F. *Women and the making of the Mongol Empire*. New York, NY: Cambridge University Press, 2018. ISBN 978-110-8424-899.
- BROOK, Timothy. *The Troubled Empire: China in the Yuan and Ming Dynasties*. Cambridge, Mass.: Belknap Press of Harvard University Press, 2010. ISBN 978-067-4046-023.
- BUELL, Paul D. *Historical dictionary of the Mongol world empire*. Lanham, MD: The Scarecrow Press, 2003. ISBN 08-108-4571-7.
- CROMPTON, Samuel. *Meet the Khan: Western Views of Kuyuk, Mongke, and Kublai*. 2nd ed. California, USA: iUniverse, 2001. ISBN 0595196071.
- DRULÁK, Petr. *Teorie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717-8725-6.
- DUDBRIDGE, Glen. *A portrait of five dynasties China: from the Memoirs of Wang Renyu (880-956)*. Oxford: Oxford University Press, [2013]. ISBN 978-0199670680.
- DUNNEL, Ruth. The Hsi Hsia. FRANKE, Herbert a Denis TWITCHETT. *The Cambridge history of China: Volume 6, Alien Regime and Border States, 907 - 1368*. Cambridge: Cambridge University Press, 1994, s. 154-215. ISBN 0521214467.
- DUPUY, R. Ernest a Trevor N. DUPUY. *The encyclopedia of military history from 3500 B.C. to the present*. 2nd rev. ed. New York, c1986. ISBN 978-0061812354.
- EBERHARD, Wolfram. *A history of China*. 4th ed. London: Routledge and Kegan Paul, 1977. ISBN 978-071-0083-579.
- EBREY, Patricia Buckley. *The Cambridge illustrated history of China*. 2nd ed. New York: Cambridge University Press, 2010. ISBN 978-052-1124-331.
- EBREY, Patricia Buckley a Anne WALTHALL. *East Asia: A Cultural, Social, and Political History*. 3rd ed. New York: Wadsworth Publishing, 2013. ISBN 9781133606475.
- FAIRBANK, John K. *Dějiny Číny*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2010. Dějiny států. ISBN 80-710-6249-9.

- FRANKE, Herbert a Denis TWITCHETT. *The Cambridge History of China: Volume 6, Alien Regime and Border States, 907-1368*. Cambridge: Cambridge University, 1994. ISBN 0521243319.
- GERNET, Jacques. *A history of Chinese civilization*. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 1996. ISBN 978-0521497121.
- GORDON, Kim Hunter. *Breaking God's Flail: Chan Sculpture and the Death of a Great Khan in Song Dynasty Hechuan*. Illustrated ed. California, USA: Kim Hunter Gordon, 2012. ISBN 9787502256630.
- GROUSSET, René. *The empire of the steppes: a history of central Asia*. New Brunswick, N.J.: Rutgers University Press, [1970]. ISBN 08-135-0627-1.
- HAW, Stephen G. *Marco Polo's China: A Venetian in the Realm of Kubilai Khan*. Illustrated ed. New York: Routledge, 2006. ISBN 1134275420.
- HRDLIČKOVÁ, Věna a Zdeněk HRDLIČKA. *Čína císaře Šen-cunga*. Praha: Mladá fronta, 1992. ISBN: 80-204-0083-4
- HUNG, Hing Ming. *Li Shi Min, founding the Tang Dynasty: the strategies that made China the greatest empire in Asia*. New York: Algora Publishing, 2013. ISBN 978-0875869780.
- INGRAM, Scott. *The Song dynasty*. San Diego, Calif.: Blackbirch Press, 2004. ISBN 978-141-0300-560.
- KASINEC, Wendy F. a Michael A. POLUSHIN. *Expanding empires: cultural interaction and exchange in world societies from ancient to early modern times*. 2nd ed. Wilmington, DE: Scholarly Resources, 2002. ISBN 978-084-2027-311.
- KIM, Hyun Jin. *The Huns, Rome and the birth of Europe*. New York: Cambridge University Press, 2013. ISBN 978-110-7009-066.
- LIŠČÁK, Vladimír. *Čína*. Praha: Libri, 2002. Stručná historie států. ISBN 80-727-7109-4.
- LIŠČÁK, Vladimír. *Dějiny Číny, Taiwanu a Tibetu v datech*. Praha: Libri, 2008. ISBN 978-80-7277-364-0.
- LEFFMAN, David. *Čína: [turistický průvodce]*. 2. vyd. Brno: Jota, 2012. Průvodce (Jota). ISBN 978-80-7462-079-9.
- LI, Chuntang. *The Urban Life of the Song Dynasty*. Hunan: Paths International Limited, 2014. ISBN 978-1844643530.
- LI, Xiaobing. *China at war: an encyclopedia*. Santa Barbara, Calif.: ABC-CLIO, c2012. ISBN 978-159-8844-160.
- LORGE, Peter Allan. *The Reunification of China: Peace through War under the Song Dynasty*. Cambridge, United Kingdom: Cambridge University Press, 2015. ISBN 978-110-7084-759.

- MAN, John. *Genghis Khan: life, death, and resurrection*. New York: Thomas Dunne Books/St. Martin's Griffin, 2007. ISBN 978-0312366247.
- MAY, Timothy Michael. *The Mongol art of war: Chinggis Khan and the Mongol military system*. Illustrated ed. Yardley, Penn.: Westholme, 2007. ISBN 978-159-4160-462.
- MINGST, Karen A. *Essentials of international relations*. New York: W.W. Norton, c1999. ISBN 03-939-7287-9.
- MOTE, Frederick W. *Imperial China 900-1800*. Cambridge: Harvard University Press, 1999. ISBN 0674445155.
- OLSON, James Stuart. *An ethnohistorical dictionary of China*. Westport, Conn.: Greenwood Press, 1998. ISBN 978-0313288531.
- PEERS, Chris. *Genghis Khan and the Mongol war machine*. Barnsley, 2015. ISBN 978-1783400560.
- QIAN, Cai. *General Yue Fei*. Hong Kong: Joint Publishing, 1995. ISBN 9620412796.
- REA, Cam. *Mongol Warfare: Strategy, Tactics, Logistics and More*. California, USA: Createspace Independent Publishing Platform, 2017. ISBN 1981464298.
- ROBERTS, J. A. G. *A History of China*. Palgrave Essential Histories. 3rd ed. New York: Palgrave Macmillan, 2011. ISBN 978-0-230-24984-4.
- ROLAND, Jon. *Wayward World*. New York: Lulu, 2017. ISBN 9781483471808.
- ROSSABI, Morris. *Eurasian Influences on Yuan China*. Dotisk. New York: Institute of Southeast Asian Studies, 2013. ISBN 9814459720.
- ROSSABI, Morris. *Khubilai Khan: His Life and Times*. 2nd ed. California, USA: University of California Press, 2009. ISBN 0520261321.
- SKAFF, Jonathan Karam. *Sui-Tang China and its Turko-Mongol neighbors: culture, power and connections, 580-800*. New York: Oxford University Press, c2012. ISBN 978-0199734139.
- SRBA, Ondřej a Michal SCHWARZ. *Dějiny Mongolska*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. Dějiny států. ISBN 978-807-4223-310.
- STANDEN, Naomi. *Unbounded loyalty: frontier crossing in Liao China*. Honolulu: University of Hawaii Press, c2007. ISBN 978-0824829834.
- TAN, Koon San. *Dynastic China: An Elementary History*. The Other Press Sdn. Bhd., 2018. ISBN 9839541889.
- TAO, Jinsheng. *Two sons of heaven: studies in Sung-Liao relations*. Tucson: University of Arizona Press, c1988. ISBN 978-0816510511.
- TILLMAN, Hoyt Cleveland a Stephen H. WEST. *China under Jurchen rule: essays on Chin intellectual and cultural history*. Albany: State University of New York Press, c1995. ISBN 07-914-2273-9.

TWITCHETT, Denis a Klaus-Peter TIETZE. The Liao. FRANKE, Herbert a Denis TWITCHETT. *The Cambridge History of China: Volume 6, Alien Regime and Border States, 907-1368*. Cambridge: Cambridge University, 1994, s. 43-153. ISBN 0521243319.

WANG, Ping. *Aching for Beauty: Footbinding in China*. Doctoral Dissertation. New York University, 1999, s. 17

WANG, Zhenping. *Tang China in multi-polar Asia: a history of diplomacy and war*. Honolulu: University of Hawai'i Press, [2013]. World of East Asia. ISBN 08-248-3644-8.

WATERSON, James. *Defending heaven: China's Mongol wars, 1209-1370*. London: Frontline Books, [2013]. ISBN 18-483-2660-2.

WEATHERFORD, Jack. *Genghis Khan and the making of the modern world*. Hard cover paperback edition. New York: Three Rivers Press, [2012]. ISBN 06-098-0964-4.

XIU, Ouyang. *Historical Records of the Five Dynasties*. New York: Columbia University Press, 2004. ISBN 9780231502283.

Zdroje

CARR, Karl. *Khitan – History of Central Asia*. 2017. Available at: <https://quatr.us/central-asia/khitan-history-central-asia.htm>

DURAND, John. The Population Statistics of China, A.D. 2-1953. *Population Studies*. 1960, 13(3). ISSN 00324728. Dostupné také z: <https://www.jstor.org/stable/2172247?origin=crossref>

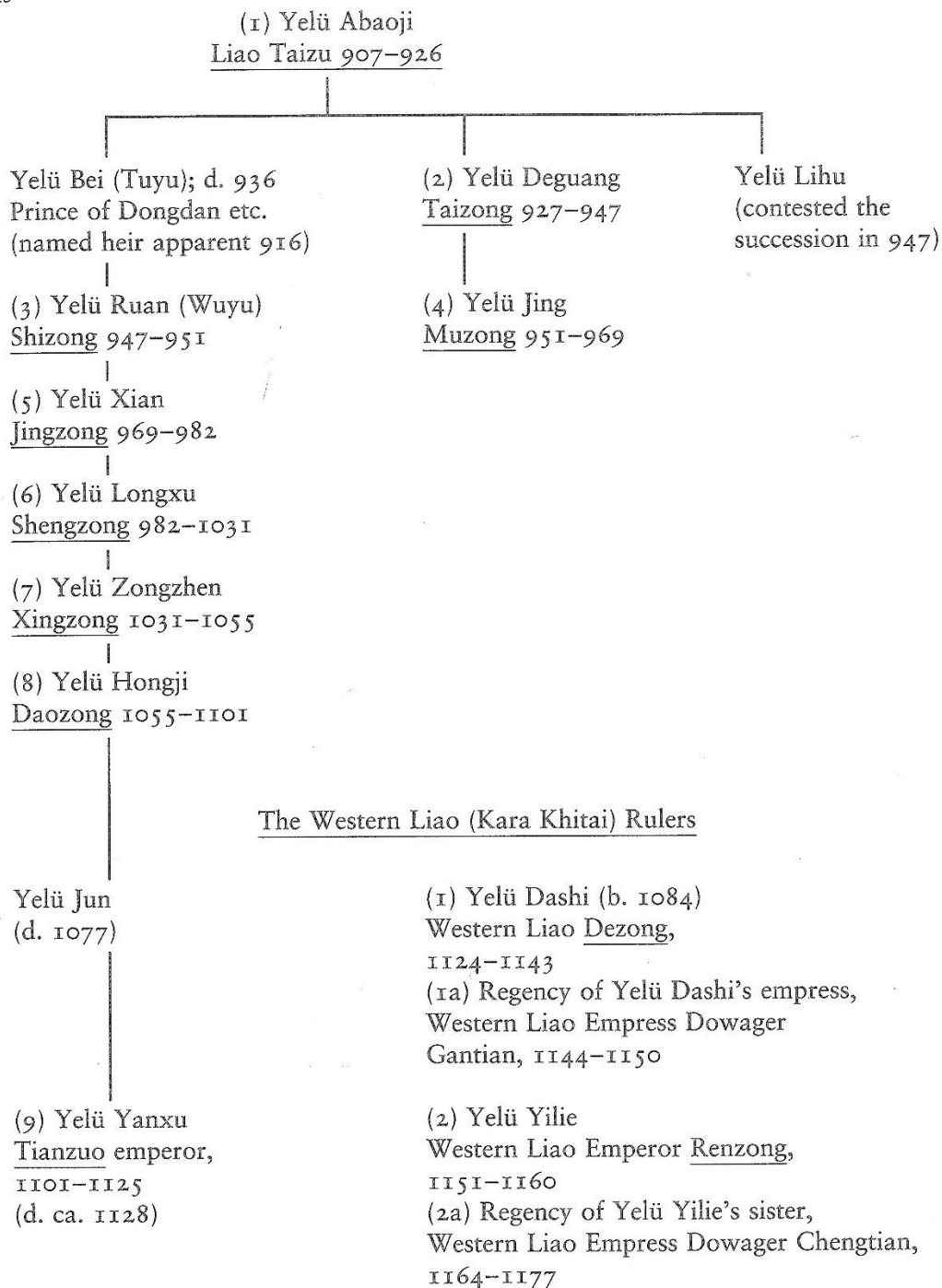
FORAGE, Paul. "The Sino-Tangut War of 1081-1085." *Journal of Asian History*, vol. 25, no. 1, 1991, pp. 1–28. Dostupné z: www.jstor.org/stable/41930788.

CHEN, Yuan Julian. Frontier, Fortification and Forestation: Defensive Woodlanf on the Song-Liao Border in the Lon Eleventh Century. *Journal of Chinese History*. 2018, 2(2), 313-334. DOI: 10.1017/jch.2018.7. ISSN 2059-1632. Dostupné také z: https://www.cambridge.org/core/product/identifier/S2059163218000075/type/journal_article

Přílohy

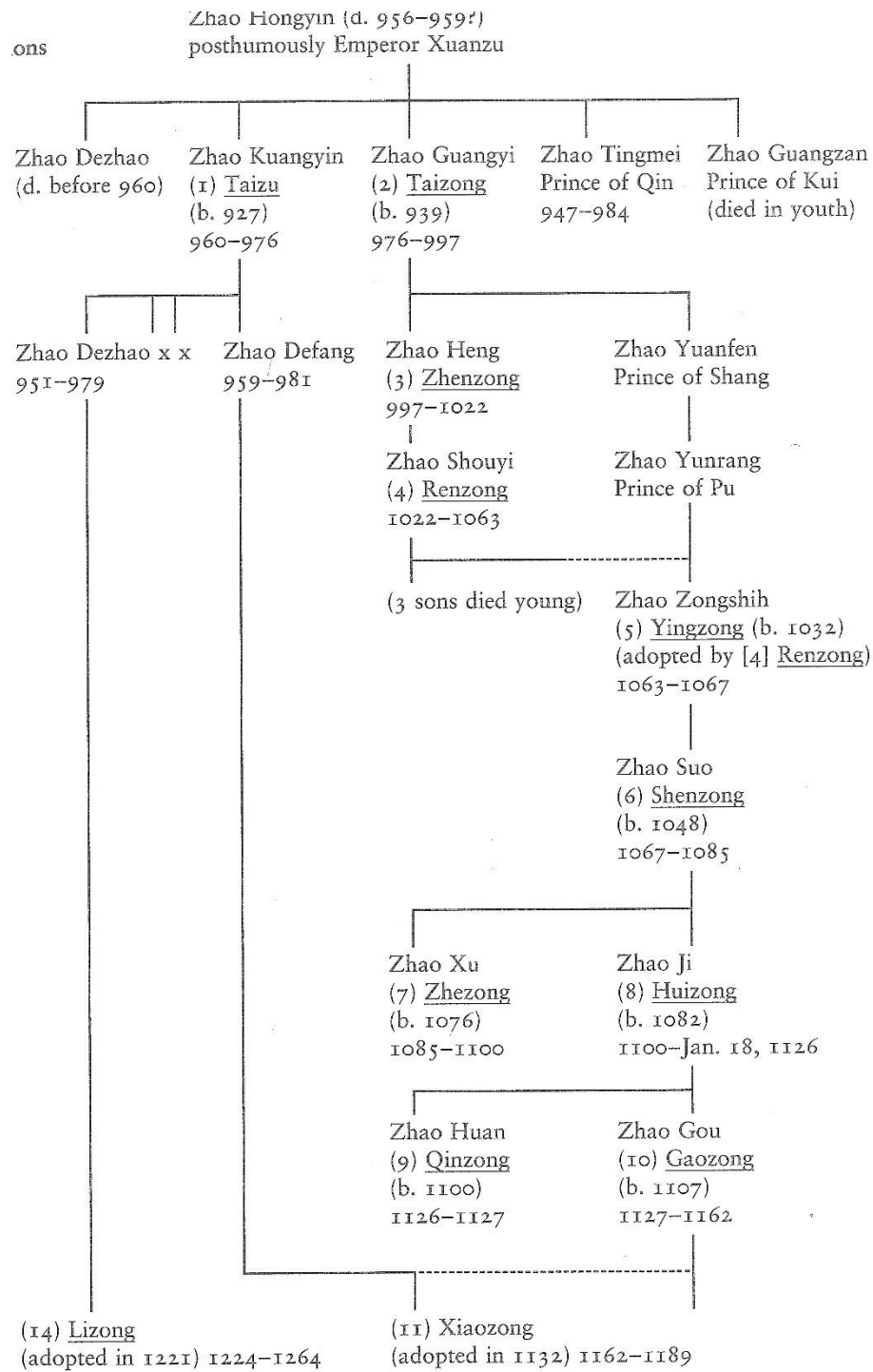
Příloha č. 1: Rodová linie dynastie Liao

18

Zdroj: Mote 1999: 53

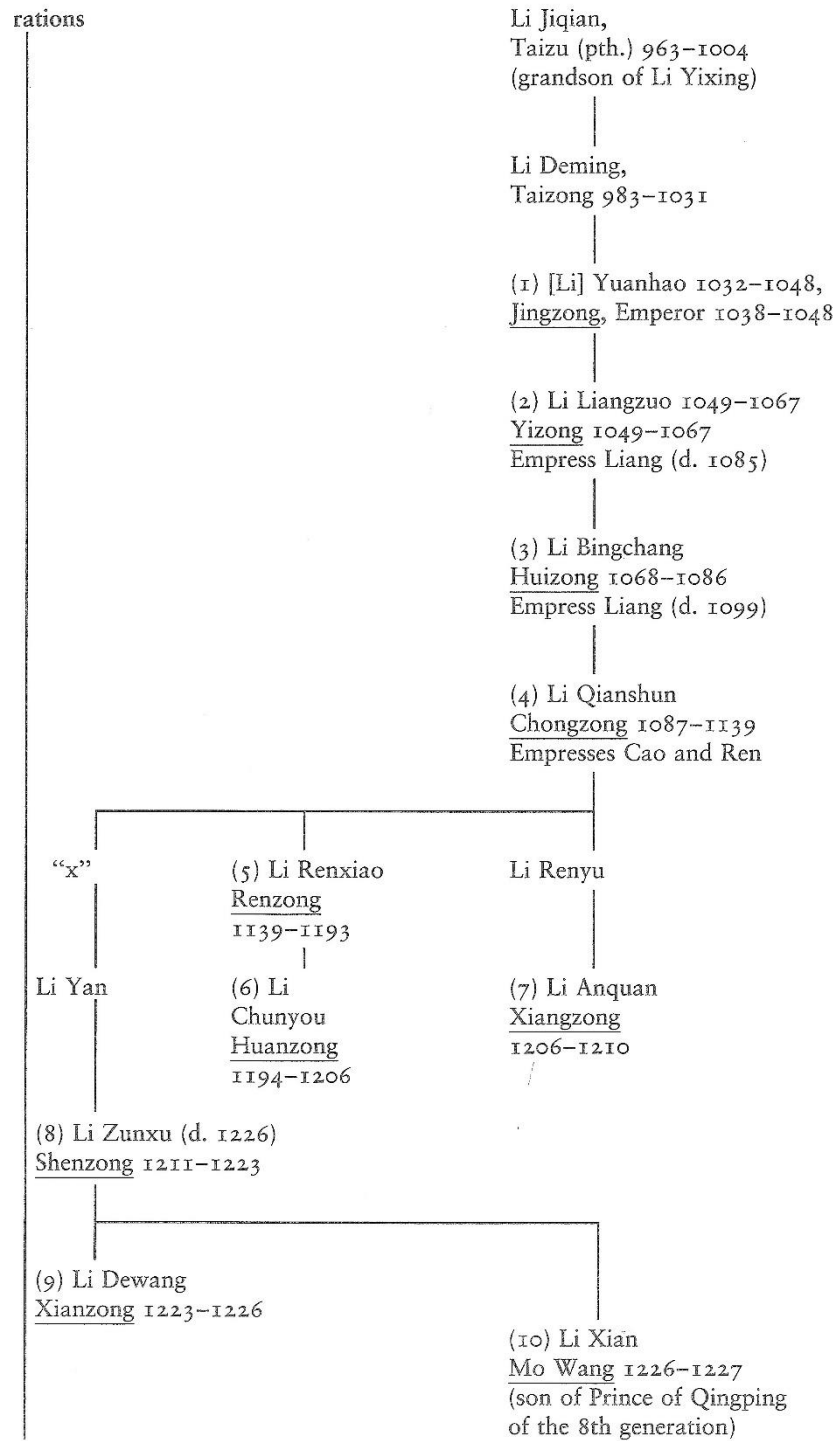
Příloha č. 2: Rodová linie dynastie Severní Song

Zdroj: Mote 1999: 105

Příloha č. 3: Rodová linie dynastie Xi Xia

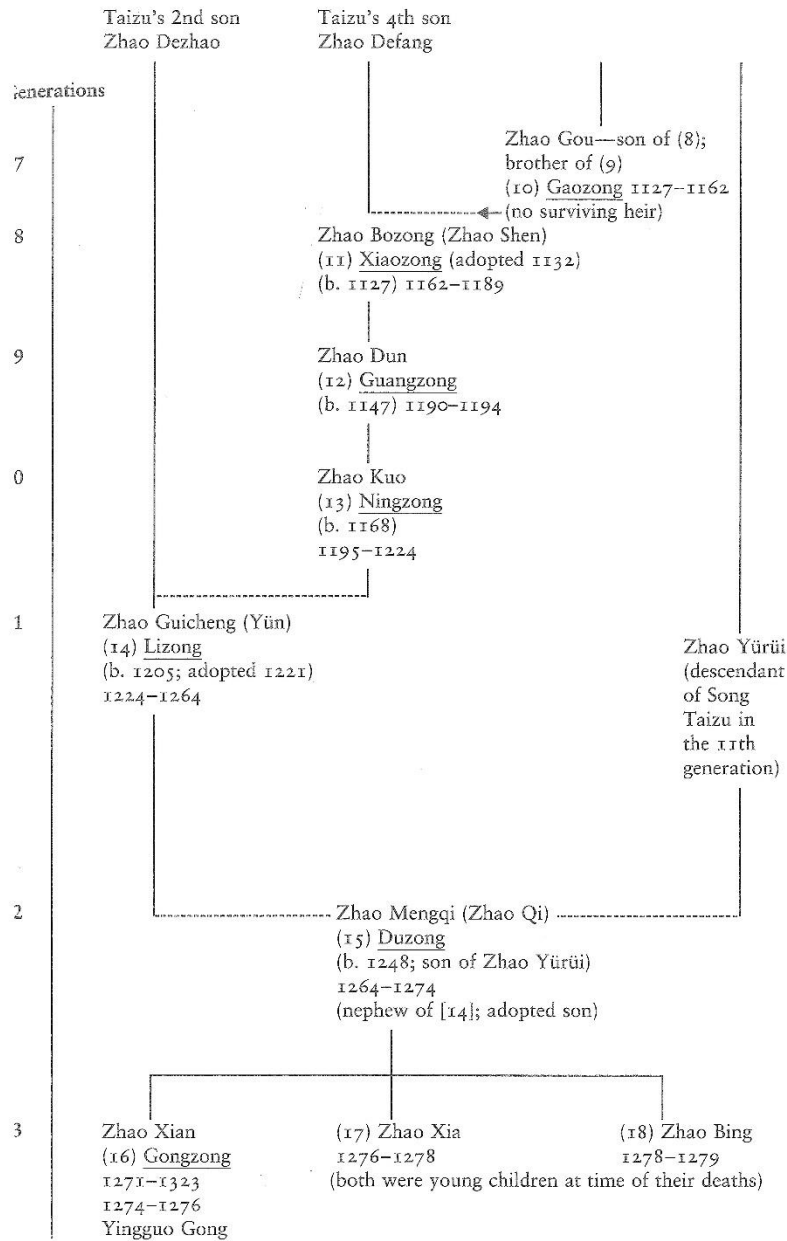
CHART 3. THE XI XIA SUCCESSION, 1032-1227

Zdroj: Mote 1999: 184

Příloha č. 5: Rodová linie dynastie Jižní Song

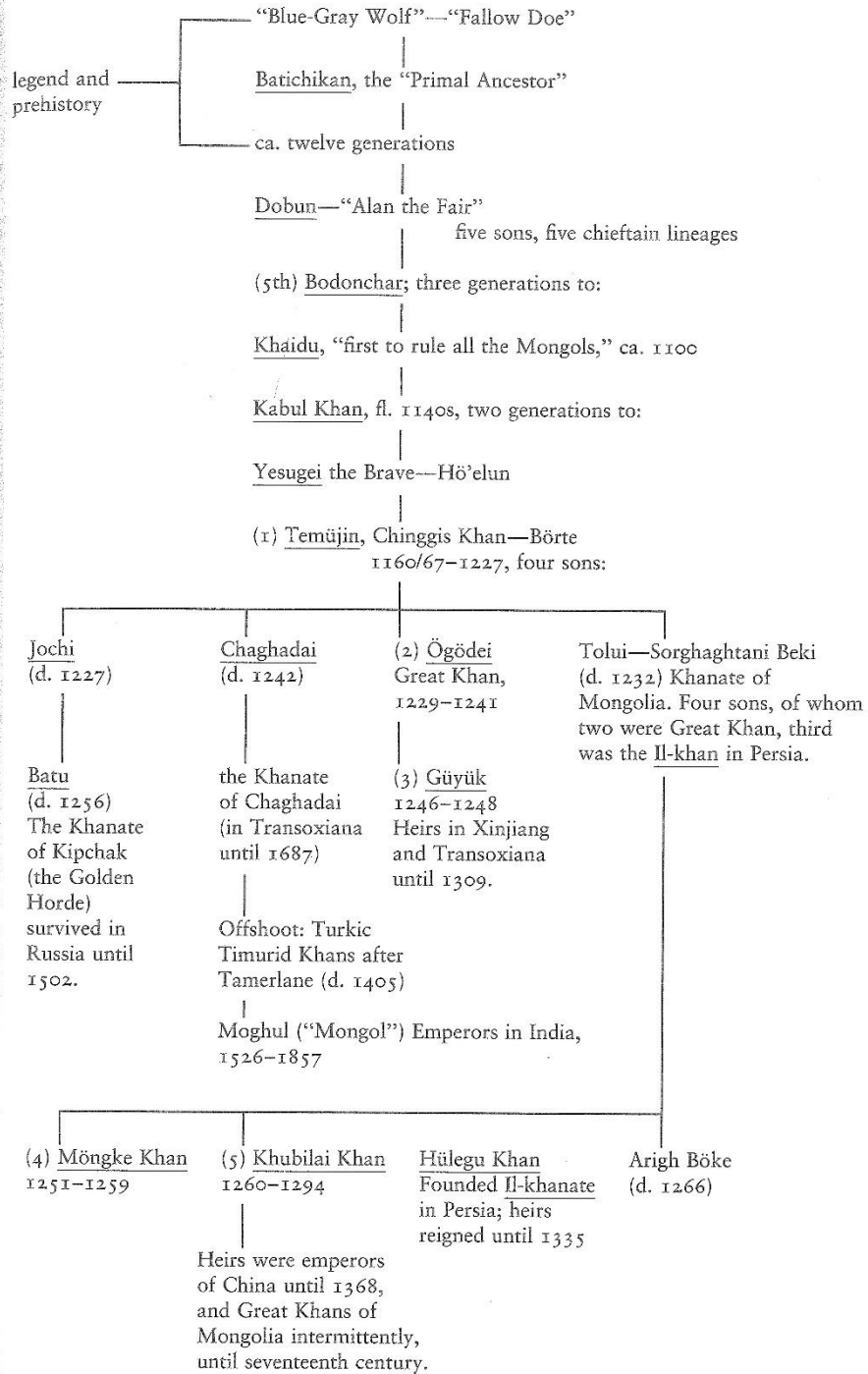
CHART 5. THE SOUTHERN SONG IMPERIAL SUCCESSION
(Continued from Chart 2, Northern Song)

Zdroj: Mote 1999: 309

Příloha č. 6: Rodová linie Mongolské říše

CHART 6. CHINGGIS KHAN'S LINEAGE TO 1294

Zdroj: Mote 1999: 415